

5510. Resolucija o nacionalnem gozdnem programu (ReNGP)

Na podlagi 7. člena Zakona o gozdovih (Uradni list RS, št. 30/93, 13/98 – odločba US, 56/99 – ZON, 67/02 – ZG-A in 110/02 – ZGO-1), četrtega odstavka 12. člena Zakona o divjadi in lovstvu (Uradni list RS, št. 16/04 in 120/06 – odločba US) ter v zvezi s 109. členom in drugim odstavkom 169.a člena Poslovnika državnega zbora (Uradni list RS, št. 92/07 – uradno prečiščeno besedilo) je Državni zbor Republike Slovenije na seji dne 20. novembra 2007 sprejel

RESOLUCIJO

o nacionalnem gozdnem programu (ReNGP)

1 UVOD

Nacionalni gozdni program (NGP) je temeljni strateški dokument, namenjen določitvi nacionalne politike trajnostnega razvoja gospodarjenja z gozdovi. Glavna načela NGP so usmerjena v ohranitev gozda ter zagotavljanje večnamenske vloge, ki vključuje okoljski, socialni in gospodarski vidik. Na podlagi sedanjega stanja ter postavljenih ciljev vsebuje dolgoročno vizijo gospodarjenja, ki poleg razvojnih usmeritev ožjega gozdarskega sektorja opredeljuje povezave tudi s področja varstva okolja in ohranjanja narave, gospodarskih sektorjev, povezanih s predelavo lesa ter z vsemi drugimi, ki so interesno povezani z gozdom in gozdnim prostorom.

Nacionalni gozdni program pomeni tudi izvajanje Okoljskega akcijskega programa na nacionalni ravni, ki opredeljuje štiri prednostne naloge: podnebne spremembe, naravo in biotsko raznovrstnost, okolje in zdravje ter kakovost življenja, naravne vire in odpadke. Evropska tematska strategija trajnostne rabe in upravljanja naravnih virov prav tako predstavlja izhodišče za Nacionalni gozdni program, ki temelji na regionalnih značilnostih in ekosistemskem pristopu.

Gozd je v Republiki Sloveniji simbol prepoznavnosti države in odraz njenega odnosa do trajnostnega razvoja, s katerim se poskuša zagotoviti trajno in optimalno delovanje gozda kot ekosistema, življenjskih združb rastlin in živali in njihovih življenjskih prostorov ter trajnostna raba in upravljanje vira.

Razumevanje naravnega razvoja gozda in uporaba njegovih zakonitosti pri gospodarjenju je osnova za ohranitev gozda in za njegov uspešni razvoj tudi v prihodnosti, ko se bodo pritiski nanj povečevali. Gozd je v Republiki Sloveniji izrednega okoljskega, ekosistemskega, biotskega, kulturnega, zgodovinskega, asociativnega, krajinskega in zdravstvenega pomena, zato je razumljivo in nujno, da država to bogastvo varuje.

Ne gre samo za lesno bogastvo, za naravni vir, ki ga moramo trajnostno upravljati, ampak tudi za izredno bogastvo biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot, ki so osnova za ekološko ravnotežje v naravi, za ekosistem, ki prispeva k ohranjanju dobrega stanja nadzemnih in podzemnih voda, ohranjanju kvalitetnih virov pitne vode, ohranjanju zdravja prebivalcev in ohranjanju kulturne dediščine.

Neprecenljiv je prispevek gozda k ugodnemu stanju okolja. Gozd v Republiki Sloveniji je, v nasprotju z gozdom v nekaterih drugih evropskih državah, med najpomembnejšimi ekosistemi, ki prispevajo k stabilnosti razmerja med antropogenim in naravnim okoljem v Republiki Sloveniji, in bistveno prispeva k okoljski zavesti.

S slabšanjem stabilnosti gozda se neposredno povečuje tudi nestabilnost v okolju, življenje za človeka, rastline in živali postaja manj pestro in prijazno ter ima negativne učinke na mnogih področjih. Zagotavljanje stabilnosti gozda in načrtovano usmerjanje njegovega razvoja je in mora ostati pomembna sestavina dolgoročnih ciljev Republike Slovenije.

Les je najpomembnejša obnovljiva surovina v naši državi. Čeprav so splošne koristi gozda pomembnejše, pa tudi njegov gospodarski pomen ni zanemarljiv. V prihodnosti bomo v slovenskem gozdu lahko posekali več ter hkrati zagotavljali njegovo trajno ohranitev in razvoj. Tradicija in znanje v našem gozdarstvu in lesni industriji lahko pomembno prispevata k oplemenitenju lesa iz našega gozda in trajno prispevata svoj delež k dodani vrednosti, ustvarjeni v državi. Gozd pomembno prispeva k socialni varnosti in kakovosti življenjske ravni podeželskega prebivalstva.

2 RAZLOGI ZA PRIPRAVO NACIONALNEGA GOZDNEGA PROGRAMA

Osnovni razlog oziroma namen Nacionalnega gozdnega programa je usklajevanje z drugimi nacionalnimi politikami in mednarodnimi zavezami ter s tem podati prispevek pomembnega segmenta strategije trajnostnega razvoja v državi. Pričakovanja celotne družbe in lastnikov gozdov naraščajo, zato postaja usklajevanje mnogonamenske rabe gozda vedno občutljivejše.

Pripravo Nacionalnega gozdnega programa nam narekuje razvoj dogodkov tako v domačem kot v mednarodnem okolju.

Med razlogi znotraj Republike Slovenije so najpomembnejši naslednji:

- uresničenje številnih nalog iz dosedanjega Programa razvoja gozdov v Republiki Sloveniji in pojav novih aktualnih nalog;
- vključitev Republike Slovenije v Evropsko unijo s prilagoditvami zakonodaje;
- spremembe zakonodaje na področju varstva okolja in ohranjanja narave;
- razvoj družbe in temu ustrezno tudi predpisov na področju pravic in obveznosti, ki izhajajo iz lastnine ter participacije javnosti pri upravljanju z dobrinami javnega pomena.

Najpomembnejši mednarodni razlogi pa so naslednji:

- z resolucijo št. 1 Ministrske konference o varstvu gozdov v Evropi, ki je bila leta 2003 na Dunaju, je Nacionalni gozdni program opredeljen kot širok proces odločanja vseh zainteresiranih partnerjev na področju gozdarskih politik in strateških dokumentov, ki obravnavajo gozdove;
- z Nacionalnim gozdnim programom zagotavljamo uresničevanje zavez trajnostnega gospodarjenja in okoljskega pomena gozdov, ki jih je Republika Slovenija sprejela na globalni in regionalni ravni.

2.1 Pravna podlaga

Temeljna pravna podlaga za izdelavo Nacionalnega gozdnega programa sta Zakon o gozdovih ter Zakon o divjadi in lovstvu.

Zakon o gozdovih določa, da se z Nacionalnim gozdnim programom določijo nacionalna politika sonaravnega gospodarjenja z gozdovi, usmeritve za ohranitev in razvoj gozdov v Republiki Sloveniji ter pogoji za njihovo izkoriščanje oziroma večnamensko rabo.

Zakon o divjadi in lovstvu določa, da je Program upravljanja z divjadjo sestavni del Programa razvoja gozdov (Nacionalnega gozdnega programa), da se z njim določa strategija za usmerjanje razvoja populacij divjadi in ukrepanje v njihovem življenjskem okolju ter da je trajna podlaga za načrtovanje v lovskoupravljaljskih območjih.

V nadaljevanju so navedeni tudi drugi zakoni in strateški dokumenti, ki vplivajo na vsebino Nacionalnega gozdnega programa, to so:

- Zakon o gozdnem reprodukcijskem materialu (Uradni list RS, št. 58/02, 85/02 – popravek, 45/04 – ZdZPKG),
- Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 22/03 – uradno prečiščeno besedilo),
- Zakon o prostorskem načrtovanju (Uradni list RS, št. 33/07),
- Zakon o graditvi objektov (Uradni list RS, št. 110/02, 97/03 – odločba US, št. U-I-152/00-23, 41/04 – ZVO-1, 45/04, 47/04, 62/04 – odločba US, št. U-I-1/03-15, 92/05 – ZJC-B, 93/05 – ZVMS, 111/05 – odločba US, št. U-I-150-04-19, 120/06 – odločba US, št. U-I-286/04-46),
- Zakon o varstvu okolja (Uradni list RS, št. 41/04, 17/06, 20/06, 28/06 – sklep US, št. U-I-51/06-5, 49/06 – ZMetD, 66/06 – odločba US, št. U-I-51/06-10, 112/06 – odločba US, št. U-I-40/06-10),
- Zakon o evidentiranju nepremičnin (Uradni list RS, št. 47/06),
- Zakon o zdravstvenem varstvu rastlin (Uradni list RS, št. 45/01, 45/04 – ZdZPKG, 86/04, 61/06 – ZDru-1),
- Zakon o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 7/99, 110/02 – ZGO-1, 126/03 – ZVPOPKD).

Strateški dokumenti:

EU:

- Šesti okoljski akcijski program Skupnosti (sklep št. 1600/2002/ES Evropskega Parlamenta in Sveta, 22. julij 2002),
- EU-tematska strategija rabe naravnih virov (2006/2210(INI)).

Nacionalni:

- Nacionalni program varstva okolja (Resolucija o nacionalnem programu varstva okolja 2005–2012, Uradni list RS, št. 2/06),
- Strategija prostorskega razvoja Slovenije (Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije, Uradni list RS, št. 76/04),
- Nacionalni program za kulturo (Resolucija o nacionalnem programu za kulturo, Uradni list RS, št. 28/04),
- Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji (Sklep Vlade RS št. 354-16/2001-1, 20. 12. 2001),
- Operativni program doseganja nacionalnih zgornjih mej emisij onesnaževal zunanje zrak (Sklep Vlade RS št. 35405-4/2006/5, 4. 1. 2007),
- Operativni program zmanjševanja emisij toplogrednih plinov do leta 2012 (Sklep Vlade RS št. 35405-3/2006, 20. 12. 2006).

2.2 Mednarodna izhodišča

Najpomembnejši mednarodni dokumenti, ki so bili upoštevani pri izdelavi Nacionalnega gozdnega programa, so:

- Konferenca Združenih narodov o okolju in razvoju (UNCED, Rio de Janeiro, junij 1992),
- Okvirna konvencija Združenih narodov o spremembi podnebja (Zakon o ratifikaciji Okvirne konvencije Združenih narodov o spremembi podnebja, Uradni list RS, št. 59/95),
- Konvencija o biološki raznovrstnosti (Zakon o ratifikaciji Konvencije o biološki raznovrstnosti, Uradni list RS, št. 30/96),
- resolucije Ministrske konference o varstvu gozdov v Evropi (MCPFE) – Strasbourg 1990, Helsinki 1993, Lizbona 1998, Dunaj 2003,
- Kjotski protokol (Zakon o ratifikaciji Kjotskega protokola k Okvirni konvenciji Združenih narodov o spremembi podnebja, Uradni list RS, št. 60/02),
- Gozdarska strategija EU (UL C 56, 26. 2. 1999),
- Akcijski načrt za EU za gozdove (COM(2006) 302 konč.),
- zakonodaja EU:
 - Direktiva o ohranjanju prostoživečih ptic (UL L 103, 25. 4. 1979),
 - Direktiva o ohranjanju naravnih habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst (UL L 206, 22. 7. 1992),
 - Uredba Sveta in parlamenta EU 1698/05 za podporo razvoja podeželja iz sklada EU za podporo razvoja podeželja.

3 PROCES PRIPRAVE NACIONALNEGA GOZDNEGA PROGRAMA

Nacionalni gozdni program temelji predvsem na dialogu, usmerjenem v trajnostno gospodarjenje z gozdovi s številnimi deležniki. Da bi ustvarili ugodno javnopolitično, zakonodajno in institucionalno okolje, ki omogoča skladno rabo, varovanje in ohranjanje gozdov, smo pri nastajanju Nacionalnega gozdnega programa dosegli partnerstvo in sodelovanje pri postavljanju ciljev in prioritet. Dunajska resolucija št. 1 določa, da se »države podpisnice in Evropska skupnost zavezujejo za redno komuniciranje med gozdarskimi in drugimi ustreznimi področji zaradi boljše izmenjave informacij in posvetovanja«. To moramo razumeti kot nujnost, da Nacionalni gozdni program ne nastaja v ozkih gozdarskih strokovnih krogih, ampak v sodelovanju z drugimi sektorji, povezanimi z gozdom in lesom. Obenem je izdelava Nacionalnega gozdnega programa priložnost, da široko slovensko javnost učinkovito obvestimo o pomenu gozdov in gozdarstva. Izvedbo medsektorskega sodelovanja in vključitev široke javnosti je treba načrtno organizirati.

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP), ki je pobudnik priprave Nacionalnega gozdnega programa, je v letu 2005 imenovalo delovno skupino za izdelavo Nacionalnega gozdnega programa. Skupina je bila sestavljena iz 25 članov, predstavnikov različnih vladnih in nevladnih organizacij, povezanih z gozdom in gozdarstvom. Do vključno februarja 2006 je delovna skupina obravnavala posamezne vsebinske teme za pripravo Strategije razvoja podeželja, predstavitev ocene Programa razvoja gozdov Republike Slovenije iz leta 1996 ter določila vsebinske teme Nacionalnega gozdnega programa in njihove nosilce.

3.1 Komunikacijski načrt

V februarju 2006 je MKGP oblikovalo delovno skupino za izdelavo komunikacijskega načrta za Nacionalni gozdni program, ki jo sestavljajo predstavniki MKGP, Gozdarskega inštituta Slovenije in Zavoda za gozdove Slovenije.

Z določitvijo delovne skupine je MKGP sklenilo, da je izdelava in izvedba komunikacijskega načrta timsko delo. Naloge delovne skupine so bile:

- izdelava komunikacijskega načrta za Nacionalni gozdni program s finančnim in terminskim planom,
- izvedba obveščanja javnosti in popularizacije Nacionalnega gozdnega programa,
- organizacija participacijskega procesa,
- nadzor nad moderatorsko izvedbo participacijskega procesa,
- poročilo o izvedbi komunikacijskega načrta za Nacionalni gozdni program.

3.2 Izvedba participacije

Zveza gozdarskih društev Slovenije je v sklopu priprave Nacionalnega gozdnega programa izvedla pet delavnic v času od 11. do 23. maja 2006. Delavnice so bile organizirane po posameznih vsebinskih sklopih, ki jih je predhodno določila delovna skupina. Za vsak vsebinski sklop je bil določen nosilec, ki je z izvedbo participacijskega procesa poskušal opredeliti stanje, trende in razvojne perspektive.

Preglednica 1: Vsebinski sklopi

Vsebinski sklop	Datum	Število udeležencev
okoljski vidik	11. 5. 2006	34
gospodarski vidik	15. 5. 2006	45
družbeni vidik	16. 5. 2006	25
izobraževanje, usposabljanje in raziskave	18. 5. 2006	26
trajnostno gozdarstvo	23. 5. 2006	61
Skupaj		191

V okviru komunikacijskega načrta so bili v participacijski proces pri izdelavi Nacionalnega gozdnega programa povabljeni organizacije in ustanove ter mediji in najširša slovenska javnost. Glavne interesne skupine so bile določene po naslednjih skupinah:

- vladne in druge državne organizacije,
- politične stranke (zlasti ekološki forumi političnih strank),
- zbornice in gospodarske družbe (gozdna gospodarstva, gozdarske zadruge, Gospodarska zbornica Slovenije, Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije),
- nevladne organizacije,
- posamezniki (ugledni znanstveniki in kulturni delavci, posamezni lastniki velike gozdne posesti).

Da bi se vključila najširša javnost, so bili poleg delavnic organizirani tudi območni forumi v vseh 14 gozdnogospodarskih območjih. Območne forume je organizirala Zveza gozdarskih društev, izvedba pa je potekala v sodelovanju Zavoda za gozdove Slovenije ter Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Vabljeni so bili različne lokalne interesne skupnosti in predstavniki lokalnih oblasti, vseh 14 forumov se je skupaj udeležilo 491 udeležencev. Aktualne informacije o poteku procesa priprave Nacionalnega gozdnega programa so bile

objavljene tudi na spletnih straneh Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, kjer so lahko posamezniki ves čas posredovali svoje pripombe in predloge.

4 VIZIJA IN TEMELJNI CILJI NACIONALNEGA GOZDNEGA PROGRAMA

Vizija

– Trajnostni razvoj gozdov kot ekosistemov v smislu njihove biotske raznovrstnosti ter vseh njihovih ekoloških, proizvodnih in socialnih funkcij zagotavljati s sonaravnim in večnamenskim gospodarjenjem.

– Trajni prispevek gozdov h gospodarskemu razvoju družbe, še posebno podeželja, s pridobivanjem in rabo gozdnih dobrin, ki bosta prilagojena njihovi trajni obnovljivosti.

– Trajni prispevek gozdov k zdravemu življenjskemu okolju in socialnemu razvoju družbe.

Slogan

Gozdovi za prihodnost.

Temeljni cilji Nacionalnega gozdnega programa

– Trajnostni razvoj gozda kot ekosistema v smislu njegove biotske raznovrstnosti ter vseh njegovih ekoloških, gospodarskih in socialnih funkcij.

– Ohranitev in razvoj populacij prostoživečih živali in njihovega okolja.

– Trajnostna raba vseh materialnih danosti gozda za lastnika, razvoj podeželja in vso družbo.

– Trajnostno upravljanje z divjadjo.

– Učinkovit sistem komuniciranja z lastniki gozdov in javnostmi, ki zagotavlja uspešno usmerjanje razvoja gozdov.

– Ugodno javnopolitično, zakonodajno in institucionalno okolje, ki bo podprlo trajnostno gospodarjenje z gozdovi in njihovo večnamensko rabo.

5 SLOVENSKI GOZD IN TRAJNOSTNO GOZDARSTVO

5.1 Stanje gozdov

Gospodarjenje z gozdovi v Republiki Sloveniji se je izvajalo in se izvaja na načelih trajnosti, sonaravnosti, večnamenskosti gozdov ter načrtnosti dela z njimi, ki zagotavljajo trajno ohranjanje gozdov in vseh njegovih funkcij. Pridobivanje lesa in drugih gozdnih dobrin ter raba gozda morata biti skladna s potenciali in kapacitetami gozdov, ki jih določa naravni razvoj gozdnih združb. Temu so prilagojeni gozdnogojitveni ukrepi, ki zagotavljajo ohranjanje naravne sestave gozdnih življenjskih združb in njihovo biotsko raznovrstnost ter krepijo vsestransko odpornost gozdov in njihovo sposobnost uresničevanja proizvodnih, ekoloških in socialnih funkcij gozdov.

Sonaravno gospodarjenje z gozdovi, pri razvoju katerega ima Republika Slovenija vlogo enega od pionirjev, je ena redkih dejavnosti, ki organsko povezuje gospodarsko dejavnost z ohranjanjem narave. Tako gospodarjenje z gozdovi je strokovno zahtevno, zato morajo biti vsi ukrepi v gozdovih skrbno načrtovani. S sistemom prostorskega načrtovanja, v katerem se določa namenska raba zemljišč, so gozdovi vključeni v prostorske načrte na nacionalni in lokalni ravni. Za upravljanje z gozdovi kot naravnim virom je razvit sistem gozdnogospodarskega načrtovanja.

Površina gozdov se v Republiki Sloveniji že 130 let nenehno povečuje. Trend spreminjanja pa ni enak v vsej Republiki Sloveniji. Površina gozdov se povečuje tam, kjer je gozdov z vidika krajinske pestrosti že zdaj veliko, na drugi strani pa se v predelih z intenzivnim kmetijstvom in primestnih predelih srečujemo s hudimi pritiski na gozdni prostor, ki postopno, kljub prizadevanjem po ohranjanju gozdov, vodijo h krčenju že tako pičlih gozdnih ostankov.

Preglednica 2: Spreminjanje površine gozdov v Republiki Sloveniji v obdobju 1875–2005

Leto	1875	1947	1961	1970	1980	1990	2002	2005
Površina gozdov (v 000 ha)	737	879	961	1026	1045	1072	1202	1217
Gozdnatost (v %)	36,4	43,4	47,4	50,6	51,5	52,9	59,3	59,8

Vir: Program razvoja gozdov v Sloveniji, evidenca dejanske rabe zemljišč

Lesna zaloga in prirastek slovenskih gozdov naraščata že več kot 50 let. Povprečna lesna zaloga vseh gozdov presega 257 m³/ha, v gospodarskih gozdovih (večnamenskih gozdovih in gozdovih s posebnim namenom, v katerih so gozdnogospodarski ukrepi dovoljeni) pa dosega že 280 m³/ha. Z načrtnim gospodarjenjem z gozdovi smo se približali optimalni povprečni lesni zalogi, ki znaša 320–330 m³/ha, za njeno doseganje pa bo treba še naprej zmerno in selektivno akumulirati prirastek.

Preglednica 3: Gibanje lesne zaloge in letnega prirastka lesa v gozdovih v obdobju 1947–2005

Leto	1947	1956	1961	1970	1980	1990	2000	2005
Lesna zaloga v 000 m³								
iglavci	59.800	63.819	87.263	98.223	104.913	107.860	127.822	141.771
listavci	51.000	51.461	62.784	77.761	89.044	99.392	138.882	159.517
Skupaj	110.800	115.280	150.047	175.984	193.957	207.252	266.704	300.795
Struktura lesne zaloge (v %)								
iglavci	54	55	58	56	54	52	48	47
listavci	46	45	42	44	46	48	52	53
Letni prirastek v 000 m³								
iglavci	1.500	147	1.972	2.373	2.556	2.615	3.106	3.352
listavci	1.214	1.146	1.400	1.810	2.365	2.686	3.736	4.217
Skupaj	2.714	2.617	3.372	4.183	4.921	5.301	6.931	7.569
Delež letnega prirastka glede na lesno zalogo (v %)								
iglavci	2,51	2,30	2,26	2,42	2,44	2,42	2,43	2,36
listavci	2,38	2,23	2,23	2,33	2,66	2,70	2,69	2,64

Vir: Program razvoja gozdov v Republiki Sloveniji, gozdnogospodarski načrti

Lastniška struktura gozdov je naslednja (podatki iz gozdnogospodarskih načrtov območij za obdobje 2001–2010): zasebni gozdovi fizičnih oseb – 71 odstotkov, zasebni gozdovi pravnih oseb – 1 odstotek, državni gozdovi – 26 odstotkov in občinski gozdovi – 2 odstotka. Pričakuje se, da bo po končani denacionalizaciji v državni lasti ostalo le še okrog 20 odstotkov gozdov, kar Republiko Slovenijo uvršča med evropske države z najnižjim deležem državnih gozdov.

Zasebna gozdna posest je v povprečju majhna, znaša le 2,6 ha, praviloma je razdeljena še v več prostorsko ločenih parcel. Velikost posesti se v procesu dedovanja še zmanjšuje. To otežuje gospodarjenje z zasebnimi gozdovi in zmanjšuje interes lastnikov za gospodarjenje z gozdovi. V gozdovih drobne posesti pogosto prihaja do izostanka nege mlajših razvojnih faz ter s tem vzgoje stabilnega in kakovostnega gozda.

Proizvodna sposobnost gozdnih rastišč še ni dovolj izkoriščena, lesna zaloga gozdov je še vedno za približno 15 odstotkov nižja od optimalne. V zasebnih gozdovih je v povprečju posekano le 60 odstotkov lesa, ki ga je po gozdnogospodarskih načrtih možno posekati. Do tega odstopanja prihaja tudi zaradi previsokih stroškov gospodarjenja z gozdovi, ki so predvsem rezultat nizke gostote gozdnih prometnic, visokih stroškov sečnje in spravila zaradi razdrobljene gozdne posesti ter dolgotrajne stagnacije cen gozdnih lesnih sortimentov.

Ohranjenost gozdov je dobra; gozdovi so ohranjeni tako glede njihove vegetacije kot tudi glede njihovega živalskega sveta. Dobro ohranjenost in večfunkcionalnost gozdov potrjuje tudi dejstvo, da predstavljajo gozdovi velik delež od 35,5 odstotka slovenskega ozemlja, vključenega v evropsko ekološko omrežje Natura 2000. V Republiki Sloveniji je 11 gozdnih habitatnih tipov s seznama evropskih ogroženih habitatnih tipov, določenih po direktivi o habitatih, v ugodnem stanju in že dosegajo cilje po direktivi o habitatih. Pomembno je, da se ti prioritetni cilji Evropske unije na področju narave še nadalje upoštevajo pri vseh ukrepih, ki izhajajo iz Nacionalnega gozdnega programa.

Gozdovi, ki so izjemno pomembni za varovanje zemljišč pred usadi, izpiranjem in krušenjem, gozdovi na strmih obronkih ali bregovih voda, gozdovi, ki so izpostavljeni vetru in ki v hudourniških območjih zadržujejo prenažno odtekanje voda, gozdovi blizu zgornje gozdne meje in na zelo strmih pobočjih ter v nekaterih območjih z izjemno poudarjeno biotopsko funkcijo ter pomembni ostanki gozdov v kmetijski krajini so opredeljeni kot varovalni gozdovi (100.750 ha). Ti varujejo in ohranjajo ekološko ravnovesje tam, kjer je še posebej občutljivo in ogroženo. V varovalnih gozdovih je gospodarjenje usmerjeno h krepitvi njihove varovalne oziroma biotopske funkcije.

V Republiki Sloveniji je 9.630 ha gozdov razglašeni za gozdne rezervate, kjer so gozdovi prepuščeni naravnemu razvoju. Gozdni rezervati prispevajo k povečanju biotske raznovrstnosti v gozdovih ter omogočajo študij naravnega razvoja gozdov.

Les kot pomemben obnovljiv naravni vir že od nekdaj prispeva k razvoju industrije in vsega gospodarstva v Republiki Sloveniji, še posebej na podeželju. Zato je za nadaljnji razvoj gospodarstva pomembna povezanost gozdarstva in lesarstva z namenom zagotavljanja predelave lesa in dodane vrednosti v domačem okolju. Ker je les energetsko najvarčnejša surovina, gozd in trajno vgrajen les pa sta pomembna dejavnika za vezavo ogljika (ponor ogljika), pomeni to tudi prispevek k smotrni rabi energije in čistemu okolju.

H gospodarstvu, zlasti podeželja, pomembno prispeva tudi trajnostno upravljanje z divjadjo, saj je lov v povezavi s turizmom pomemben vir dohodka na podeželju. Lov kot oblika rekreacije pritegne goste, ki so ob lovu tudi porabniki vrste drugih turističnih ponudb, divjačina pa pomeni popestritev jedilnika in tudi turistične ponudbe. Divjad pritegne tudi druge turiste, ki jo želijo le opazovati ali fotografirati.

Zaradi zagotavljanja ekoloških in socialnih funkcij imajo tudi zasebni gozdovi javni pomen, zato država zanje uveljavlja posebno pravno ureditev (varstvo), financira javno gozdarsko službo in lastnikom gozdov tudi prispeva k stroškom gospodarjenja z gozdovi.

Kjer je posebej izražena potreba po krepitvi neproizvodnih funkcij gozdov, zlasti v varovalnih gozdovih, v gozdovih s poudarjeno zaščitno funkcijo (varovanje infrastrukturnih in drugih objektov), v primestnih gozdovih in gozdovih blizu turističnih objektov, je nujno povečati delež javnih gozdov (v lasti države, občin).

V preglednici 4 so navedeni aktualni podatki o obsegu del v gozdovih in proračunskih sredstvih za njihovo izvedbo. Možni posek in količine potrebnih gozdnogojitvenih del so povzeti po gozdnogospodarskih načrtih gozdnogospodarskih območij (GGO) za obdobje 2001–2010, porabljena sredstva državnega proračuna in višina izplačanih subvencij na podlagi Enotnega programskega dokumenta (polovico iz sredstev RS, polovico iz skladov EU) se nanašajo na leto 2005.

Preglednica 4: Obseg del v gozdovih in proračunska sredstva za njihovo izvedbo – po podatkih gozdnogospodarskih načrtov gozdnogospodarskih območij za obdobje 2001–2010 in na podlagi porabe sredstev v letu 2005

Gozdnogojitveno delo	Količine (Načrtovano 2001–2010; letno)	Sredstva RS in EU (2005) SIT
možni posek	4.101.056 m ³	
obnova gozdov s sadnjo	671 ha	
priprava sestoja za naravno nasemenitev	2.147 ha	
nega gozdov	17.079 ha	
skupaj biološka vlaganja (gojenje, varstvo, habitati)		433.750.920
vzdrževanje gozdnih cest		252.392.564
gradnja in rekonstrukcija gozdnih cest		6.634.432

Vir: Gozdnogospodarski načrti gozdnogospodarskih območij za obdobje 2001–2010

Opomba: Porabljena sredstva državnega proračuna in višina izplačanih subvencij na podlagi Enotnega programskega dokumenta (polovica iz sredstev RS, polovica iz skladov EU) se nanašajo na leto 2005.

5.2 Ocena razvojnih možnosti

Gospodarjenje z gozdovi v Republiki Sloveniji temelji na načelih trajnosti, sonaravnosti, večnamenskosti gozdov ter načrtnosti dela z njimi. Usmerjanje razvoja gozdov, ki zagotavlja ohranitev in krepitev gozdnih ekosistemov ter upoštevanje številnih funkcij gozdov, je strokovno zahtevno delo, zato mora biti nujno načrtno in mora biti zaupano strokovno dobro usposobljeni javni gozdarski službi. Ta mora v sodelovanju z lastniki gozdov ter ob upoštevanju njihovih potreb in interesov določiti optimalne gozdnogospodarske ukrepe.

Razvojne možnosti se kažejo v nadaljnji krepitvi gozdov, da bodo še naprej lahko opravljali številne funkcije.

Z vidika zagotavljanja ekoloških funkcij pomeni navedeno predvsem dosledno upoštevanje režimov v varovalnih gozdovih in gozdovih s posebnim namenom, upoštevanje usmeritev za ohranjanje ugodnega stanja habitatnih tipov, vrst in njihovih habitatov v območjih Natura 2000 in zunaj njih ter upoštevanje ekoloških funkcij pri gospodarjenju z gozdovi v vseh gozdnogospodarskih gozdovih.

Trajnostnemu, sonaravnemu in večnamenskemu gospodarjenju z gozdovi ustrezajo malopovršinski sistemi gospodarjenja, ki omogočajo prožno prilagajanje gozdnogojitvenih ukrepov rastiščnim razmeram in naravnim razvojnim težnjam gozdov. Pri tem je osnovna pozornost usmerjena k zagotavljanju naravne vrstne strukture gozdnega drevja in naravni pestrosti vsega gozdnega ekosistema. Gospodarska vrednost gozda se krepi z nego gozdnih sestojev, s katero pospešujemo razvoj vitalnejšega in bolj kakovostnega drevja v celotnem obdobju gozdnih sestojev.

Z vidika zagotavljanja večjih gospodarskih učinkov od gozdov je mogoče razvojne možnosti trajnostnega gospodarjenja z gozdovi izkoristiti predvsem z nadaljnjim povečevanjem lesne zaloge in s tem tudi prirastka lesa, optimiziranjem infrastrukture (omrežja gozdnih prometnic ipd.), načrtovanjem možnega poseka, kot ga gozdovi ob potrebni akumulaciji prirastka lesa zmorejo, ter realiziranjem sečenj, ki jih omogočajo gozdnogospodarski načrti. Razvojne možnosti je treba izkoristiti tudi z aktivnejšim vključevanjem lastnikov gozdov v procese načrtovanja razvoja gozdov, predvsem pa s strokovnim, načrtnim in aktivnejšim spodbujanjem lastnikov gozdov za gospodarjenje. K povečanju gospodarskih učinkov gozdov je mogoče prispevati tudi z večjo izrabo gozdov za druge dejavnosti (lovstvo, čebelarstvo, nabiranje plodov in drugih materialnih dobrin gozda, turizem in rekreacija idr.), posredno pa tudi z oplemenitenjem oziroma nadaljnjo predelavo dobrin iz gozda.

Na večini gozdnih rastišč v Republiki Sloveniji je mogoče vzgojiti drevesa z zelo kakovostnim lesom. Ker je vzgoja kakovostnih dreves dohodkovno daleč najdonosnejša in je mogoča ob sočasnem zagotavljanju drugih funkcij gozdov, ima gospodarjenje z gozdovi pri nas za cilj kakovostno proizvodnjo lesa, ki ga zaradi zagotavljanja sonaravnosti gozdov uresničujemo z naravnim obnavljanjem gozdov, s potrebno nego v vseh razvojnih obdobjih gozdnih sestojev ter z malopovršinskimi posegi v sestoje.

Na področju socialnih funkcij gozdov in njihovih drugih družbenih vidikov je mogoče razvojne možnosti izkoristiti z vsemi ukrepi, ki ohranjajo in krepijo gozdni ekosistem in ekološko ravnotežje v krajini, ter z vsemi ukrepi, s katerimi povečujemo gospodarske učinke gozdov. Z določenimi specifičnimi ukrepi prispevamo na primer tudi k estetskemu učinkom gozda in krajine, k poučni funkciji gozda in k njegovi obrambni funkciji, ki jih prav tako uvrščamo med socialne funkcije gozdov.

5.3 Cilji, usmeritve in indikatorji za trajnostno gospodarjenje z gozdovi

Cilj 1: Ekosistemski pristop in trajnostni razvoj gozdov v smislu njihove biotske raznovrstnosti ter vseh njihovih ekoloških, gospodarskih in socialnih funkcij.

Usmeritev 1: Ohranjati in vzpostavljati je treba naravne sestave gozdnih življenjskih združb, vključno z naravnemu razvoju povsem prepuščenimi površinami gozda, ter ohranjati vodne in druge negozdne naravne ekosisteme v gozdu.

Usmeritev 2: Z gozdnogojitvenimi in gozdnovarstvenimi ukrepi je treba krepiti vsestransko odpornost gozdov, kakovost drevja in sposobnost gozdov za opravljanje funkcij.

Usmeritev 3: Zmožnostim gozdov prilagoditi načrtovan možni posek ter obseg sečenj in pridobivanja drugih gozdnih dobrin.

Usmeritev 4: Večnamensko rabo gozda uskladiti z dejanskim stanjem in funkcijami gozdov ter zagotoviti trajnostno delovanje gozdnega ekosistema.

Indikatorji: površina gozdov; lesna zaloga; prirastek in posek; drevesna sestava; struktura gozdov po ohranjenosti; delež gozdov z izdelanimi gozdnogospodarskimi načrti; površina gozdov, dostopnih za rekreacijo; poškodovanost gozdov; stopnja negovanosti.

Cilj 2: Ohraniti naravno okolje in ekološko ravnovesje v krajini.

Usmeritev 1: Ohraniti primerno gozdnatost v vseh slovenskih krajinah.

Usmeritev 2: Preprečiti drobljenje gozdnih površin.

Usmeritev 3: Ohranjati in osnovati skupine drevja, posamezna drevesa, obvodno gozdno rastje, protivetrne pasove in omejke zunaj gozda.

Usmeritev 4: Zagotoviti dovolj gozdov, prepuščenih povsem naravnemu razvoju (gozdni rezervati, ekocelice).

Indikatorji: površina gozdov v varovanih območjih; površina gozdov v ekološko pomembnih območjih; struktura gozdov po ohranjenosti; površina zavarovanih gozdov; krajinski vzorec.

6 OKOLJSKI VIDIK GOZDOV V REPUBLIKI SLOVENIJI

6.1 Stanje

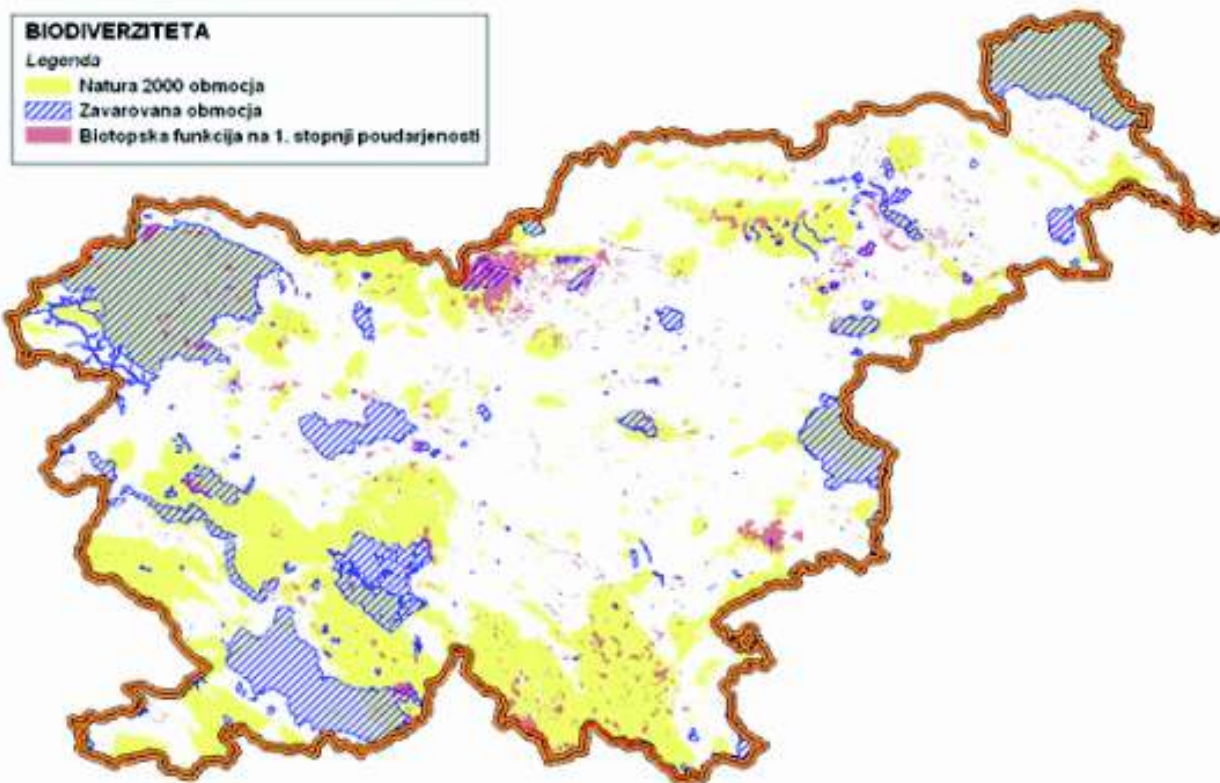
6.1.1 Gozdovi in ohranjanje narave

Gozd je bogat z različnimi življenjskimi združbami, v njem imajo številni organizmi svoj življenjski prostor – tudi v mrtvem lesu, v tleh, v stoječih vodah in gozdnih potokih, v stenah, brezni in drugih posebnih življenjskih okoljih, ki v gozdu povečujejo biotsko raznovrstnost.

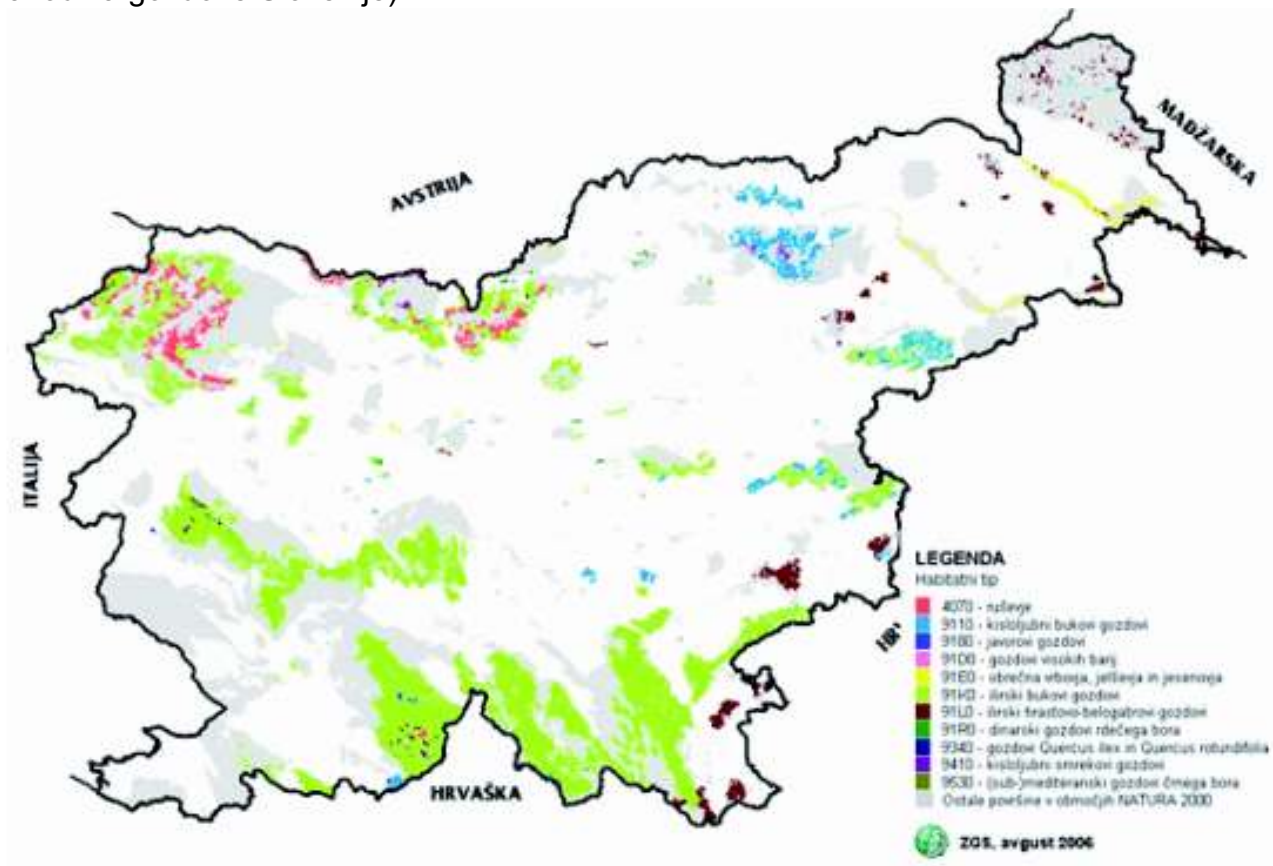
Velika biotska raznovrstnost slovenskih gozdov je posledica zelo raznolikega podnebja, matične podlage in reliefa. Republika Slovenija leži na stičišču submediteranskega in celinskega podnebja, na velikih nadmorskih višinah pa obe prehajata v podnebje visokogorja.

Med matičnimi kamninami prevladujejo karbonati, vendar so dobro zastopane tudi zmerno kisle in ekstremno kisle matične podlage. Biotska raznovrstnost na ekosistemski, vrstni in genski ravni je še posebej velika v ohranjenih sonaravnih gozdovih, ki v Republiki Sloveniji prevladujejo.

Slika 1: Zavarovana območja, območje 1. stopnje poudarjenosti biotopske funkcije gozdov, območja Natura 2000 (Vir: Gozdarski inštitut Slovenije na podlagi podatkov Agencije RS za okolje in ZGS)

Slika 2: Karta evropsko pomembnih gozdnih habitatnih tipov v območjih Natura 2000 (Vir: Zavod za gozdove Slovenije)

Omrežje Natura 2000 zajema 35,5 odstotka ozemlja Republike Slovenije. Kar 71 odstotkov površin območij tega omrežja pokriva gozd, 50 odstotkov vseh gozdov je uvrščenih v Naturo 2000 zaradi pomena posameznih habitatnih tipov in vrst, ki so v evropskem merilu redki in ogroženi. Na teh območjih je Republika Slovenija obvezana zagotavljati ugodno ohranitveno stanje v 11 evropsko pomembnih gozdnih habitatnih tipih ter za gozdne rastline in živali evropsko pomembnih vrst.

Gozdovi so bogati z naravnimi vrednotami. V slovenskih gozdovih je evidentiranih 8876 naravnih vrednot, njihovo strukturo po zvrsteh prikazuje preglednica 5.

Preglednica 5: Naravne vrednote v gozdovih Republike Slovenije po zvrsteh naravnih vrednot

Zvrsti naravnih vrednot v gozdovih Slovenije	Število
botanična	71
drevesna	530
ekosistemska	190
geološka	194
površinska geomorfološka	288
podzemeljska geomorfološka – jame	6339
hidrološka	178
oblikovana narava	10
zoološka	8
naravne vrednote – več zvrsti	1068
Skupaj	8876

Vir: Grafični sloj naravnih vrednot in jam po Pravilniku o določitvi in varstvu naravnih vrednot (Uradni list RS, št. 70/06) in območje gozda iz Dejanske rabe kmetijskih zemljišč 2005 (MKGP)

Vrstna in populacijska pestrost avtohtonih prostoživečih živali, pestrost njihovega genetskega fonda in njihovega življenjskega okolja so izjemne vrednote in pomembno naravno bogastvo Republike Slovenije. Prostoživeče živali so javna dobrina in last države, zato je ohranitev avtohtonih vrst prostoživečih živali in njihovega naravnega okolja v nacionalnem interesu. Pri tem sta populacija vsake vrste prostoživeče živali in njen življenjski prostor neločljivo povezana, zato mora biti njuno obravnavanje celovito. Posebna pozornost se namenja velikim zverem (medvedu, volku in risu), ki so bile v preteklosti iztrebljene v večini evropskih držav. V Republiki Sloveniji se je to zgodilo z risom, zato je bil ponovno naseljen. Danes je Republika Slovenija ena redkih držav v Evropi, ki ohranja stabilne populacije velikih zveri, tudi zaradi dejavnosti na področju spodbujanja sobivanja človeka z velikimi zvermi. S stalnim monitoringom ugotavljamo, da so populacije divjadi in velikih zveri ter nekaterih drugih zavarovanih živalskih vrst v naši krajini stabilne in vitalne. Upravljanje z njimi je mogoče le izjemoma na podlagi 16. člena Direktive o habitatih, in temu je treba nameniti še več pozornosti.

Ker so različni pritiski civilizacije v kulturni krajini okrnili naravne samoregulacijske mehanizme, s katerimi naravni ekosistemi vzdržujejo naravno dinamično ravnovesje med svojimi sestavnimi deli, so nekatere živalske vrste opredeljene kot lovne oziroma imajo status divjadi. Danes je v Republiki Sloveniji lovnih 23 vrst prostoživečih živali, od tega 6

vrst ptic. Izpostaviti je treba, da so nekatere izmed teh vrst kljub dovoljenemu lovu lokalno preštevilčne do te mere, da povzročajo škodo na kmetijskih kulturah in v gozdovih.

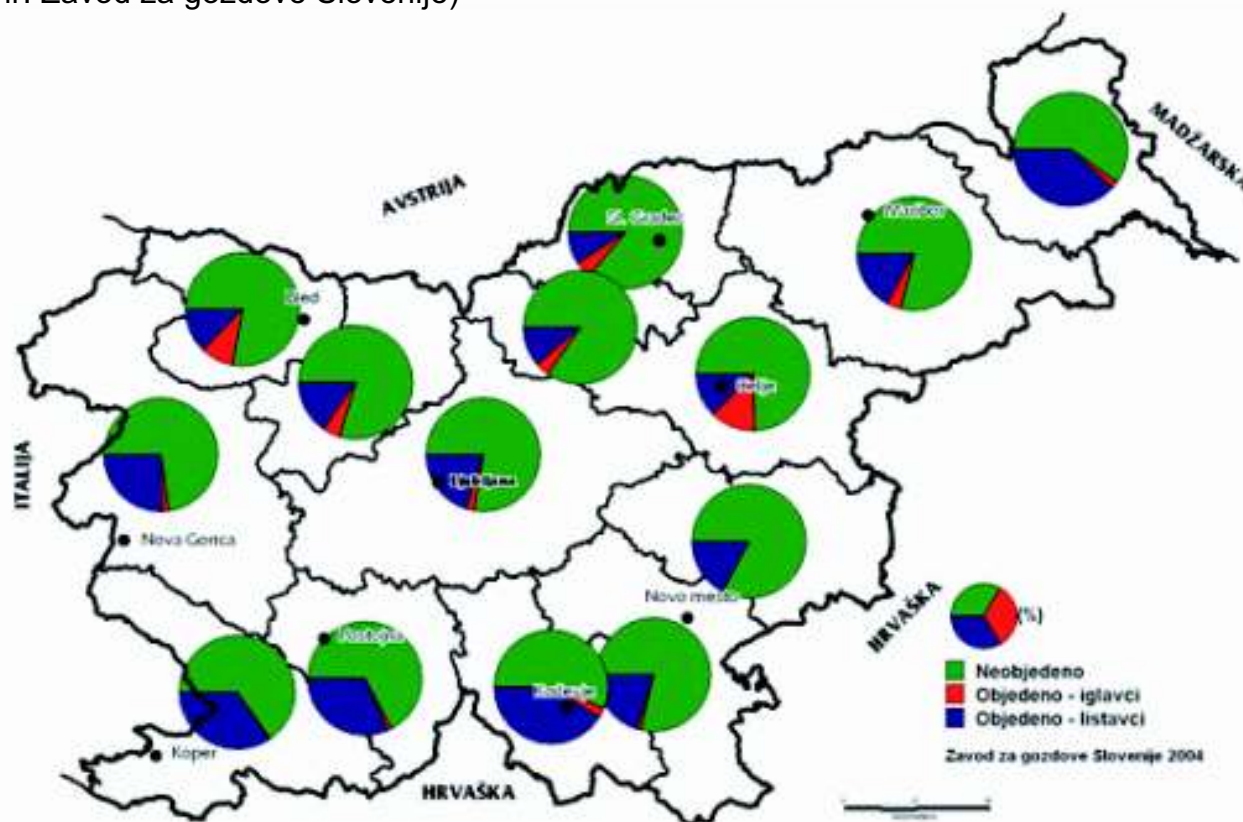
Preglednica 6: Ocena deležev škode na kmetijskih kulturah, pridelkih in domačih živalih, ki so jih povzročile prostoživeče živali v obdobju 1995–2005 (v %)

Vrsta prostoživeče živali	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
divji prašič	43	45	30	42	42	44	40	50	40	44
druga parkljasta divjad	36	26	25	18	32	23	18	22	28	17
zveri	21	24	37	37	25	30	40	26	30	36
druge živali	–	5	8	3	1	3	2	2	2	3
SKUPAJ	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Vir: ZGS

V odnosu do gozda preštevilčne populacije povzročajo predvsem čezmerno poškodovanost gozdnega mladja, kar je pomemben kazalnik usklajenosti med rastlinsko in živalsko komponento gozda.

Slika 3: Poškodovanost gozdnega mladja od rastlinojede divjadi po meritvah v letu 2004 (Vir: Zavod za gozdove Slovenije)

Za usmerjanje in izvajanje upravljanja populacij divjadi ter za njihovo usklajevanje z okoljem so pomembna biomeliorativna in biotehnična dela v življenjskem okolju prostoživečih živali. Zato država iz proračuna namenja sredstva za vzdrževanje življenjskega okolja prostoživečih živali, na primer: vzdrževanje grmišč in remiz, vzdrževanje gozdnega roba, izdelava in

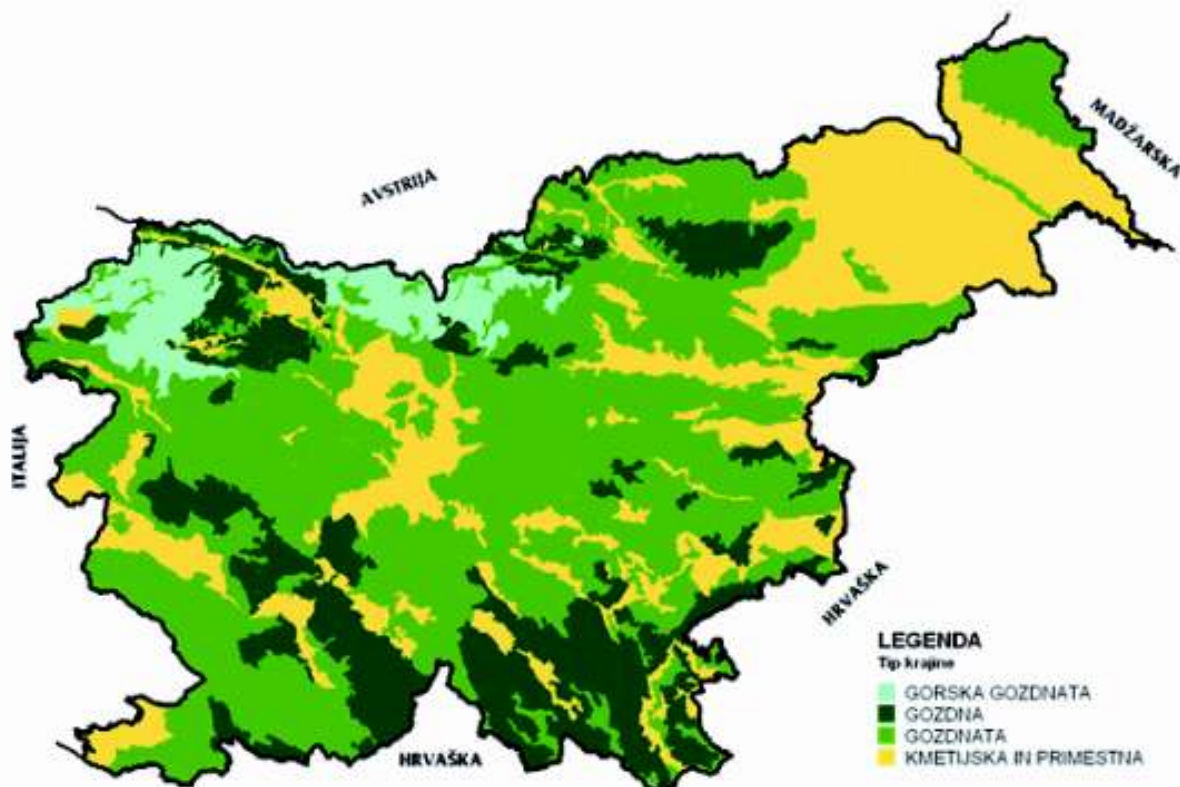
vzdrževanje kaluž, vzdrževanje vodnih virov, sadnja in vzdrževanje plodonosnih vrst dreves in grmovnic, postavitve in vzdrževanje gnezdnic. S strokovno pravilnimi in ob pravem času izvedenimi deli v gozdovih se lahko namreč znatno prispeva k izboljšanju življenjskega okolja prostoživečih živali, to pa je še posebej pomembno za ohranitev redkih in ogroženih vrst.

Gozdovi pokrivajo okoli 60 odstotkov površine Republike Slovenije. Zaradi velikega deleža gozdov v krajini in njihovega pomena za delovanje krajine so gozdovi bistveni gradnik slovenske krajine. V Republiki Sloveniji sočasno potekata dva nasprotujoča si procesa:

- zaraščanje negozdnih zemljišč, v največji meri kot posledica opuščene kmetijske rabe v manj razvitih in manj poseljenih predelih, in
- proces fragmentacije gozda (zmanjšanje površinskega in funkcionalnega deleža gozda) zaradi vpliva kmetijstva, gospodarske infrastrukture, poselitve in drugih dejavnosti.

Fragmentacija je še posebej izrazita v kmetijskih in primestnih krajinah in okoli prometnega križa, kjer že primanjkuje gozda kot nosilca krajinske infrastrukture. Tako v teh primerih prihaja do različnih motenj pri delovanju krajine (hitrejši pretok snovi in energije, večja snovna in energetska odprtost, zmanjšanje količine organskih snovi, spreminjanje in devastiranje habitatov, kar ima za posledico zmanjševanje biotske raznovrstnosti avtohtonih vrst).

Slika 4: Krajinski tipi v Sloveniji (Vir: Zavod za gozdove Slovenije)

6.1.2 Gozdovi in podnebne spremembe

Gozdovi prispevajo k ponoru toplogrednih plinov iz atmosfere in s tem k ugodnejši nacionalni bilanci ogljika na tri načine:

- v organski snovi (nadzemna in podzemna) v gozdu se akumulira CO₂,
- z uporabo lesa v energetske namene zmanjšujemo porabo fosilnih goriv,
- raba lesa kot materiala (skladiščenje ogljika za čas trajanja lesnega izdelka).

Procesa, ki vplivata na ugodnejšo bilanco ogljika v Republiki Sloveniji, sta povečevanje lesnih zalog v gozdovih in zaraščanje opuščenih kmetijskih zemljišč. Kjotski protokol uveljavlja mehanizme, ki priznajo gozdovom le omejen ponor CO₂. Zaradi povečevanja lesnih zalog kot posledice načrtnega gospodarjenja z gozdovi lahko uveljavljamo letni ponor v višini 1,3 Mt CO₂ oziroma 0,36 Mt C. Za letno dokazovanje priznanega ponora 1,3 Mt CO₂ zaradi gospodarjenja z gozdovi moramo letno akumulirati vsaj 1 milijon m³ lesa, dejansko pa je trenutna (leta 2006) ocena akumulacije prirastka lesa 3,8 milijona m³/leto. Po podatkih Nacionalnega poročila o Emisijah in ponorih za Republiko Slovenijo za leto 2005 (SLOVENIA'S NATIONAL INVENTORY REPORT 2005 – Submission under the United Nations Framework Convention on Climate Change 2005) je ponor zaradi povečevanja lesnih zalog oziroma akumulacije letnega prirastka v gozdovih 5,43 Mt CO₂. Ponor CO₂ na površinah v zaraščanju lahko prispeva dodatnih 5 odstotkov, akumulacija CO₂ v lesnih izdelkih pa še dodatnih 5 odstotkov. Skupna zaloga ogljika v nadzemni in podzemni lesni biomasi slovenskih gozdov je po oceni GIS 110 Mt ogljika, v tleh pa ga je skoraj še enkrat toliko.

Les je v Republiki Sloveniji tradicionalno pomemben vir energije, saj se z njim ogreva več kot 30 odstotkov vseh stanovanj. Kot lesno gorivo še vedno prevladujejo drva, v zadnjih letih pa se hitro uveljavljajo tudi lesni sekanci in peleti. Trg z vsemi oblikami lesnega goriva se v Republiki Sloveniji hitro razvija. K temu trendu je veliko pripomogla tudi država z uvažanjem sistema sofinanciranja začetnih investicij v sodobne kotle za centralno ogrevanje in s podporo promocijskim projektom. Z uveljavljanjem sodobnih tehnologij se je povečalo tudi povpraševanje po lesu za energijo.

Les je široko uporabna surovina za pohištvo, talne in stenske obloge, za stanovanjske stavbe in druge objekte ter za stavbno pohištvo in različne druge izdelke, vendar pa je pri nas še vedno premalo uporabljen. Z uporabo lesa kot gradiva, ki zahteva za pridobivanje in obdelavo, glede na druga gradiva, sorazmerno zelo malo energije, prihranimo energijo in tako posredno zmanjšujemo emisije toplogrednih plinov. Z vgradnjo lesa v izdelke in stavbe podaljšujemo skladiščenje ogljika za čas trajanja izdelkov oziroma lesenih delov stavb. Če tak les nato uporabimo še v energetske namene, je z vidika emisij toplogrednih plinov kar najbolj izkoriščen. Po podatkih iz bilance okroglega lesa (izračun GIS 2006) za Republiko Slovenijo so v predelovalnih dejavnostih v letu 2004 porabili 2.090.000 m³ okroglega lesa, od tega 70 odstotkov iglavcev. Fizične osebe (gospodinjstva) so porabile skupno 1.159.000 m³, pri tem so prevladovali listavci (76 odstotkov skupne rabe). Raba okroglega lesa v večjih energetskih sistemih je zanemarljiva, saj predstavlja manj kot 1 odstotek celotne rabe. Največji porabnik okroglega lesa med predelovanimi dejavnostmi je proizvodnja žaganega lesa. Gospodinjstva večino lesa uporabijo v energetske namene.

6.1.3 Varovalni pomen gozdov

Republika Slovenija je reliefno zelo razgibana. Gozdovi poraščajo kar tri četrtine površine, kjer so nakloni terena večji kot 20 odstotkov, in kar 90 odstotkov površine, kjer je naklon terena večji kot 35 odstotkov. V Republiki Sloveniji je opaziti erozijske pojave na površini 9000 km², močnejši erozijski pojavi pa so navzoči na hudourniških območjih s skupno površino 4900 km², z več kot 10.000 km hudourniških strug.

Gozd uravnava vodni odtok z blaženjem erozijske moči dežnih kapljic ter z veliko infiltracijsko in zadrževalno sposobnostjo gozdnih tal za vodo. Hidrološka vloga gozda je v Republiki Sloveniji še posebej pomembna zaradi reliefnih razmer in velike količine padavin v gorskem svetu, ki je med najbolj namočenimi v vsem alpskem loku. Razmerja med največjimi

in najmanjšimi letnimi odtoki slovenskih vodotokov kažejo, da ima večina naših vodotokov hudourniški značaj. Brez gozda bi bil ta značaj zelo okrepljen. Zaradi visoke zadrževalne in filtracijske sposobnosti gozdnih tal so gozdovi izrednega pomena tudi za ohranitev virov čiste pitne vode.

V gozdu so podnebni ekstremi znatno ublaženi glede na podnebje zunaj gozda. Z izmenjavo zraka z okolico, z zasenčenjem in oviranjem vetra pri tleh gozd zmanjšuje podnebne ekstreme tudi v svoji okolici. V gozd se odlagajo različni delci iz onesnaženega zraka, zato gozd deluje kot filter, kar je še posebej pomembno v okolici večjih virov onesnaženja zraka (Zasavje, Velenje, Mežica). V okolici zdravilišč gozd prispeva h kakovosti zraka še z bogatjenjem zraka s kisikom.

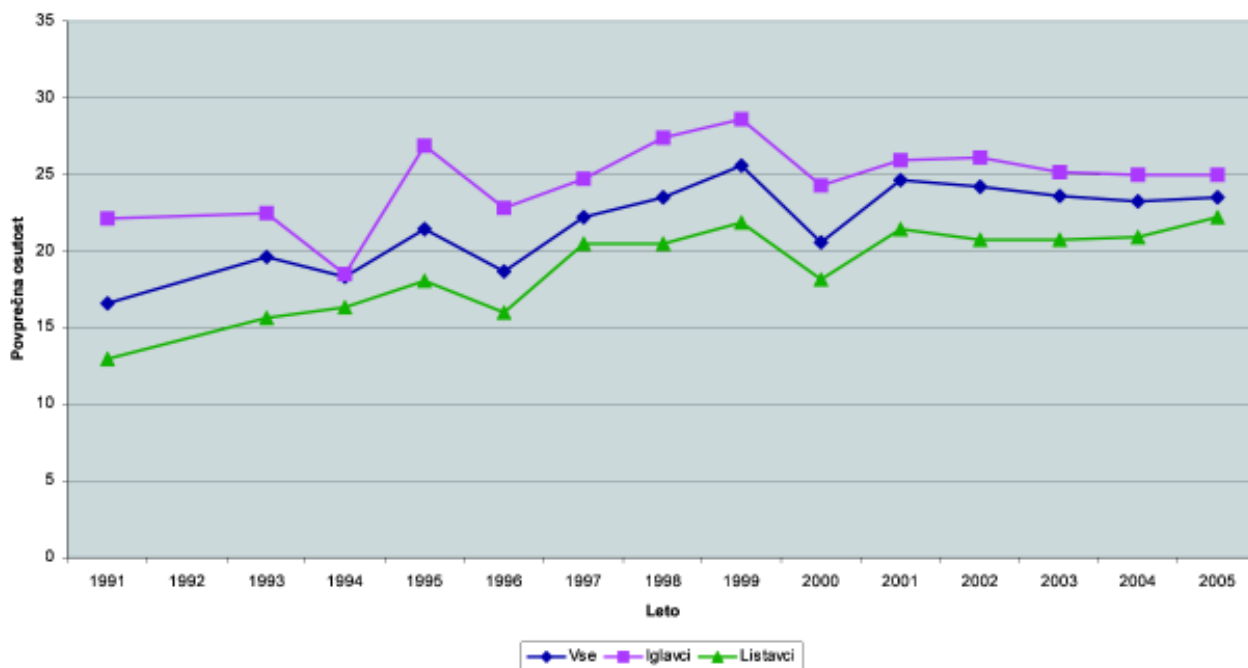
6.1.4 Ohranjanje zdravja in vitalnosti gozdov

Pozitivne učinke gozdov na okolje ogrožajo oziroma zmanjšujejo vsi dejavniki, ki negativno vplivajo na njihovo funkcioniranje in stabilnost ali jih neposredno poškodujejo.

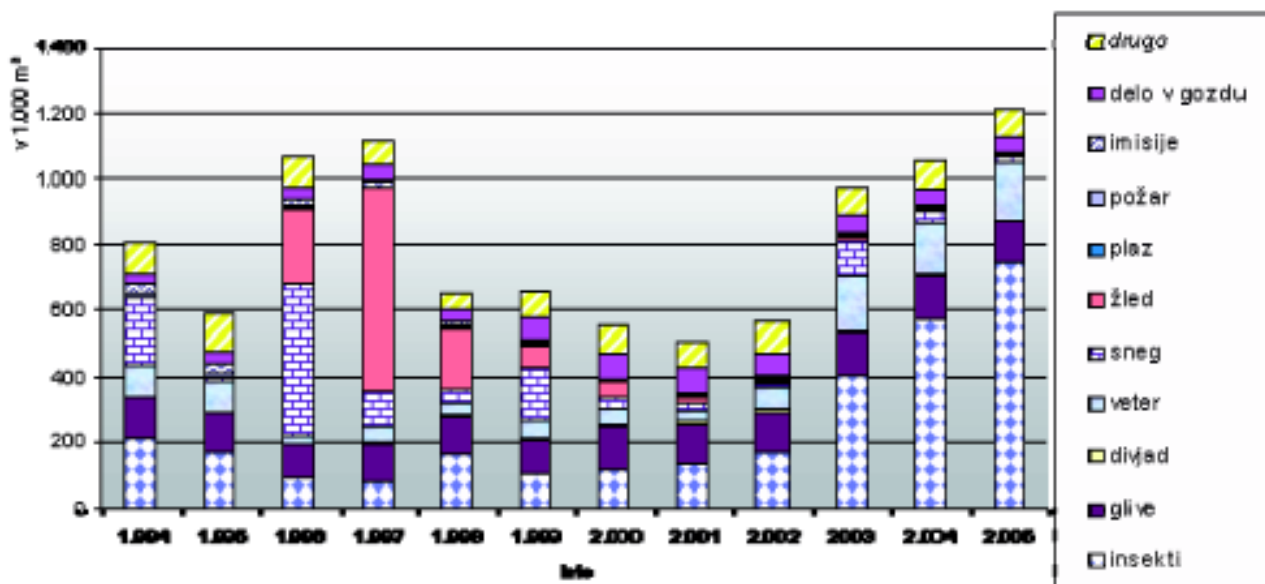
Kot osnovni kazalnik za oceno zdravstvenega stanja oziroma vitalnosti drevesa se uporablja osutost, ki izraža okularno ocenjen delež (v odstotkih) manjkajočih asimilacijskih organov (listov, iglic) v primerjavi z namišljenim normalnim drevesom istega socialnega položaja, iste drevesne vrste in z enakega rastišča. Ocenjuje se na 5 odstotkov natančno. Za poškodovano štejemo tisto drevo, katerega stopnja osutosti je višja od 25 odstotkov.

Ob tem je treba opozoriti, da je škodljivost številnih abiotskih in biotskih dejavnikov pogosto povezana tudi s človekovo dejavnostjo. Obseg sanitarno-varstvenih sečenj je lahko dober pokazatelj negativnega delovanja različnih abiotskih ali biotskih dejavnikov in ga za obdobje 1994–2005 prikazuje slika 6.

Slika 5: Gibanje povprečne osutosti krošenj dreves v obdobju 1991–2005 (Vir: Gozdarski inštitut Slovenije)

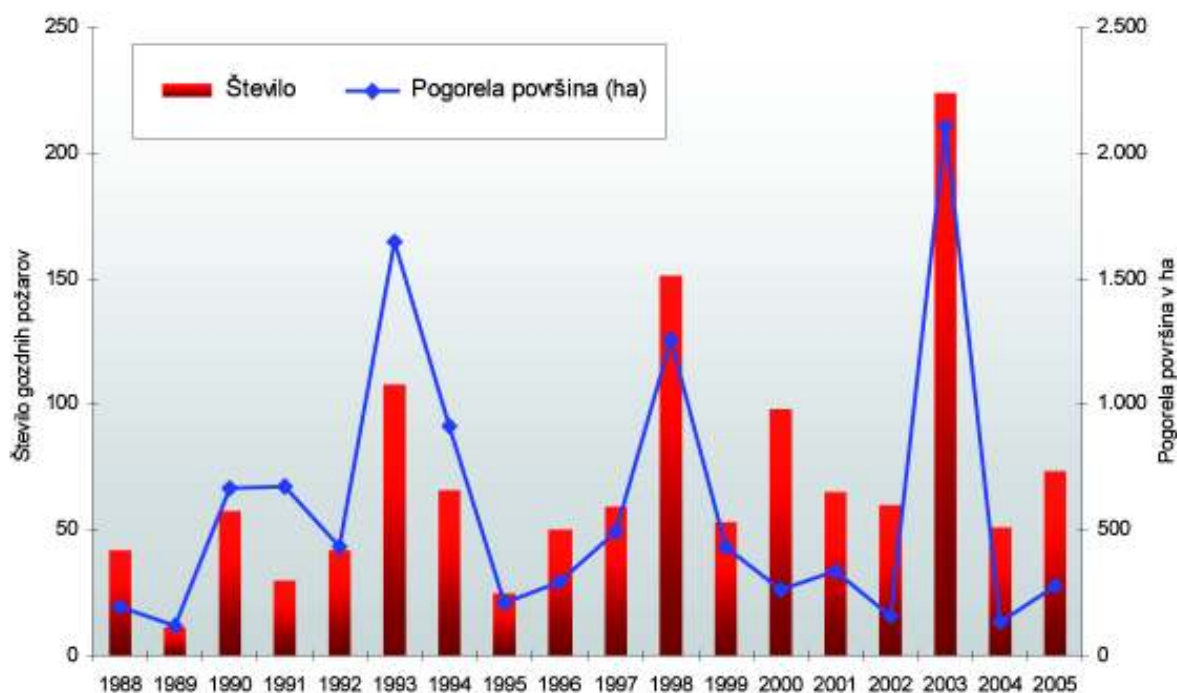

Slika 6: Struktura sanitarnega poseka v slovenskih gozdovih v obdobju 1994–2005 (v 1000 m³ bruto, vir: Zavod za gozdove Slovenije)

Gozdni požari so pomemben dejavnik, ki vpliva na razvoj gozda, zlasti na Krasu, kjer se tudi zgodi velika večina požarov v Republiki Sloveniji. Po podatkih Zavoda za gozdove Slovenije je v Republiki Sloveniji dobra desetina gozdov z veliko oziroma zelo veliko požarno ogroženostjo, približno polovica gozdov je požarno srednje ogrožena, dobra tretjina gozdov pa je požarno malo ogrožena. Velika večina požarov je posledica človekovih dejavnosti. Največ požarov povzročijo vlaki (odpadajoči delčki oblog pri zavorah), sledijo kmetijska opravila, obiskovalci in vojaška urjenja. Iz slike 7 je razvidno zmanjševanje letnega števila in obsega gozdnih požarov.

Slika 7: Število gozdnih požarov in površina pogorišč v obdobju 1988–2005 (Vir: Zavod za gozdove Slovenije)

6.2 Ocena razvojnih možnosti

V vse bolj obremenjenem okolju ima gozd izjemno pomembno vlogo pri ohranjanju biotske raznovrstnosti in ekološkega ravnotežja v naravi. Ima tudi nenadomestljivo vlogo pri varovanju tal na strmih legah, še posebej v visokogorju. Pred naravnimi nevarnostmi ščiti nižje ležeča zemljišča in objekte. Gozdovi z izjemno poudarjeno funkcijo varovanja gozdnih zemljišč in sestojev so razglašeni za varovalne gozdove. Gospodarjenje v teh gozdovih je v povprečju nizke intenzivnosti, z osnovno nalogo krepitev ekoloških funkcij. Pomemben element ekološkega ravnotežja v naravi bodo tudi v prihodnje gozdni rezervati, katerih osnovni namen je spremljava naravnega razvoja gozda.

Poseben izziv za gospodarjenje z gozdovi v prihodnosti je zagotavljanje ugodnega stanja ohranjenosti habitatnih tipov gozdov in vrst v območjih Natura 2000. Ohranjenost naj se zagotavlja zlasti z vključitvijo primernih usmeritev v načrte za gospodarjenje z gozdovi. Med njimi so gotovo tudi tako imenovane »mirne cone«, ki so v nekaterih predelih gozdov Republike Slovenije opredeljene zaradi zagotavljanja ugodnih življenjskih razmer za prostoživeče živali. V njih je omejen dostop ljudi, še posebej izvajanje hrupnih oblik rekreacije. Med pomanjkljivostmi pri urejenosti tega področja je treba izpostaviti, da ni zagotovljenih ustreznih nadomestil lastnikom gozdov za prilagojeno gospodarjenje na varovanih in zavarovanih območjih. Sistem nadomestil je izdelan v Zakonu o ohranjanju narave, vendar se nekateri ukrepi v praksi še ne izvajajo (na primer pogodba o varstvu, pogodba o skrbništvu).

Vloga gozda kot elementa krajine je odvisna predvsem od vrste krajinskega tipa. Gozdovi predstavljajo krajinsko matico v gozdni krajini, kjer se sklenjenost kompleksov in predvsem številne funkcije gozda zagotavljajo z ukrepi varstva in nege gozdov. Ohranjanje ter pogosto tudi varovanje gozda kot krajinskega elementa pa je veliko bolj problematično v krajinah z manj gozda. Ključno vlogo pri tem ima prostorsko načrtovanje, s katerim se določa raba prostora.

Ohranjati je treba biotsko raznovrstnost med živalskimi vrstami in znotraj njih, vključno z življenjskim prostorom, ter zagotavljati trajnostno rabo njenih sestavnih delov. Eden izmed pogojev, ki omogočajo preživetje populacij živalskih vrst, je njihova genetska raznovrstnost, ki se naravno vzdržuje s prehajanjem osebkov med populacijami.

Vloge gozdov z okoljskega vidika so torej v Republiki Sloveniji dovolj podrobno opredeljene, seveda pa je opredelitev gozdov glede poudarjenosti funkcij treba še izpopolnjevati. Največ možnosti za to je pri opredelitvi hidrološke funkcije, ko bodo na voljo boljše hidrološke strokovne podlage, ter pri zaščitni funkciji – na podlagi še podrobnejše preučitve terenskih razmer nad različnimi infrastrukturnimi in drugimi objekti. Zagotoviti je treba dosledno izvajanje zakonodaje s področja varstva gozdov in ohranjanja narave.

Stanje gozda bo v prihodnje izrednega pomena pri ohranjanju virov čiste pitne vode in oblikovanju vodnih režimov v povirjih. Vlogo gozdov pri zagotavljanju čiste pitne vode najbolj ogrožajo oziroma zmanjšujejo številna divja odlagališča odpadkov.

Gozdovi imajo pomembno vlogo pri blažitvi podnebnih sprememb z vezavo CO₂ in proizvodnjo lesa za lesne izdelke in energijo. Podnebne spremembe bodo imele gotovo tudi učinek na gozdove (suše, neurja, insekti).

6.3 Cilji, usmeritve in indikatorji

6.3.1 Gozdovi in ohranjanje narave

6.3.1.1 Pomen gozdov za biotsko raznovrstnost

Cilj 1: Ohranjati biotsko raznovrstnost gozdov na ekosistemski ravni.

Usmeritev 1: Z gozdovi je treba gospodariti na sonaraven in trajnostni način, da se ohranja oziroma pospešuje naravna vrstna sestava rastlin in živali.

Usmeritev 2: Naravno sestavo drevesnih vrst je treba zagotavljati zlasti z naravnim obnavljanjem sestojev, pri čemer je treba posebno pozornost nameniti nenehnemu usklajevanju rastlinske in živalske komponente gozda.

Usmeritev 3: Pri obnavljanju sestojev s sadnjo je treba dajati prednost rastišču prilagojenim domačim vrstam in lokalnim provenienkam.

Usmeritev 4: S primernimi usmeritvami v okviru načrtov za gospodarjenje z gozdovi oziroma primernim gospodarjenjem ohranjati ugodno ohranitveno stanje redkih in ranljivih habitatnih tipov gozdov, vključno s habitatnimi tipi in vrstami na območjih Natura 2000, pri tem pa zlasti ohranjati:

- a) raznolikost gozdne strukture v različnih starostnih fazah,
- b) ustrezno količino nežive gozdne mase (odmrlo drevje),
- c) značilno sestavo biocenoze, brez tujerodnih vrst in gensko spremenjenih organizmov,
- č) površino 11 evropsko pomembnih gozdnih habitatnih tipov.

Usmeritev 5: Ohranjati mrežo gozdnih rezervatov in jo primerno razširiti.

Usmeritev 6: Ohranjati vlogo varovalnih gozdov v prostoru in jo krečiti.

Usmeritev 7: Pregledati sistem klasifikacije gozdov in ga uskladiti, da bo uporaben za usmerjanje in spremljanje razvoja gozdov v okviru načrtovanja in za mednarodno primerjavo na ravni habitatnih tipov, ter zagotoviti monitoring ohranjenosti gozdnih habitatnih tipov.

Usmeritev 8: Izboljšati informiranje in razumevanje javnosti o pomenu biotske raznovrstnosti gozdov.

Usmeritev 9: Povečati površino gozdov in manjših gozdnih prvin, vključno s posameznim drevjem, kjer jih v krajini primanjkuje, izključno z namenom povečevanja biotske raznovrstnosti.

Indikatorji: površina zavarovanih gozdov; površina gozdov v varovanih območjih; površina gozdov v ekološko pomembnih območjih; površina evropsko pomembnih habitatnih tipov; površina mirnih con; struktura gozdov po stopnjah ohranjenosti; drevesna sestava; struktura razvojnih faz; delež mladovja; količina odmrlega drevja; objedenost in poškodbe od divjadi; površina evropsko pomembnih habitatnih tipov v ugodnem stanju; število vrst v območjih Natura 2000 v ugodnem stanju.

Cilj 2: Ohranjati biotsko raznovrstnost gozdov na vrstni ravni.

Usmeritev 1: Pri načrtovanju in gospodarjenju z gozdovi je treba posebno pozornost nameniti avtohtonim drevesnim vrstam – graditeljicam, še posebej spremljevalkam in manjšinskim vrstam gozdnih združb, ki so ogrožene zaradi razmer v okolju oziroma zaradi njihovih posebnih ekoloških lastnosti (brek, skorš, tisa, mokovec, jerebika, bresti, javori, jeseni).

Usmeritev 2: Kjer so gozdovi habitatni ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, je treba skrbeti zlasti za ohranjanje:

- a) obsega primerne gozdnega habitata na območjih pojavljanja vrst,
- b) specifične strukture gozdov kot habitatov vrst z načrtovanjem negovalnih ukrepov v skladu z ekološkimi potrebami vrst,

c) naravne sestave biocenoze, brez tujerodnih rastlinskih in živalskih vrst ali podvrst in biotehnološko spremenjenih organizmov,

č) neonesnaženega zraka, vode in tal, v primeru onesnaževanja pa izboljševanje stanja,

d) nefragmentiranih habitatov vrst oziroma povezovanja fragmentiranih delov habitatov vrst in odpravljati dejavnike, ki neugodno vplivajo na ugodno stanje vrst.

Usmeritev 3: Pri ohranjanju specifične strukture gozdov je treba posebno pozornost nameniti gozdnemu robu, mokriščem in manjšim začasnim ključnim habitatom oziroma habitatnemu drevju, vključno z odmrlim, ter zagotoviti sofinanciranje ustreznih ukrepov.

Usmeritev 4: V območjih habitatov ogroženih živalskih vrst, ki so občutljive za vznemirjanje, je treba osnovati mirne cone ali pa omejiti gibanje obiskovalcev gozda na poti.

Usmeritev 5: Cilje in usmeritve za ohranjanje ogroženih vrst v gozdovih je treba vgraditi v načrte za gospodarjenje z gozdovi in poskrbeti za monitoring ohranjenosti gozdov kot habitatov vrst. Skupaj z naravovarstvenimi službami je treba določiti učinkovite in racionalne metode ter nosilce monitoringa populacij vrst, ki so vezane na gozd.

Usmeritev 6: V vseh gozdovih je treba usmerjati rekreacijske dejavnosti na območja, kjer se bistveno ne moti življenjski ritem gozdnih živali, in izvajanje del v gozdu časovno prilagoditi življenjskemu ritmu gozdnih živali.

Indikatorji: površina zavarovanih gozdov; površina gozdov v varovanih območjih; površina mirnih con; delež gozdov z oblikovanimi rekreacijskimi conami; drevesna sestava; delež površine s prevladujočimi vnesenimi drevesnimi vrstami; število ogroženih gozdnih vrst; količina odmrlega drevja.

Cilj 3: Ohranjati biotsko raznovrstnost gozdov na genski ravni.

Usmeritev 1: Vzpostaviti sistem kriterijev, deskriptorjev in baz podatkov za uvrstitev populacij gozdnih drevesnih in grmovnih vrst v dinamične enote varovanja na nacionalni in mednarodni ravni.

Usmeritev 2: Vzpostaviti semensko banko v okviru gozdne genske banke za vse gozdne drevesne in grmovne vrste.

Usmeritev 3: Krepiti zavest o pomenu gozdnih genskih virov in o tveganju pri uporabi neustreznega gozdnega reprodukcijskega materiala.

Usmeritev 4: Razviti sistem ukrepov nege gozdov za ohranjanje genske pestrosti v pogojih spreminjajočega se okolja na naravnih, ogroženih ali spremenjenih rastiščih.

Usmeritev 5: Ohraniti in vzdrževati je treba migracijske koridorje za prehajanje prostoživečih živali med populacijami.

Usmeritev 6: Zagotoviti zadostno velikost ogroženih populacij, po potrebi tudi doselitev.

Indikatorji: površina gozdov, namenjena ohranitvi genskih virov; število evidentiranih migracijskih koridorjev.

6.3.1.2 Gozdovi kot element krajine

Cilj: Ohranjati in vzpostaviti pestre krajinske vzorce z gozdnimi prvinami ter ohranjati strnjeno velikih sklenjenih gozdnih območij.

Usmeritev 1: ohranjati primeren delež gozdov v krajini. Kjer v krajini primanjkuje gozdov in manjših gozdnih prvin, je treba povečati njihovo površino, vključno s posameznim gozdnim drevjem.

Usmeritev 2: Dovoliti krčenje gozdov v primerih, če krčenje ne pomeni bistvenega okrnjenja ekološke funkcije gozdov ali če javni interes, zaradi katerega je krčenje potrebno, presega ekološki pomen gozdov.

Usmeritev 3: Posamezne zaraščajoče površine je treba skupaj z lastnikom, naravovarstveno in kmetijsko stroko preučiti z vidika ekoloških funkcij, deleža gozda v krajini in primernosti za kmetijsko rabo ter se odločiti, ali jih poskušati ohraniti v kmetijski rabi ali pa jih prepustiti gozdu.

Usmeritev 4: Ohraniti in vzpostaviti pestre krajinske vzorce in biotsko raznovrstnost v krajini, tudi s sodelovanjem pri ohranjanju tradicionalnih kmetijskih rab v gozdnem prostoru (na primer pašnik z drevjem).

Usmeritev 5: Preprečiti nadaljnje deljenje velikih sklenjenih gozdnih območij ter poskrbeti za primerno gostoto prehodov za prostoživeče živali med njimi.

Indikatorji: površina gozdov; delež gozdov; krajinski vzorec; površine v zaraščanju; površina sklenjenih gozdnih območij.

6.3.1.3 Naravne vrednote v gozdu

Cilj: Ohraniti naravne vrednote v gozdu in z njimi primerno upravljati.

Usmeritev 1: Usmeritve za varovanje naravnih vrednot je treba vključiti v načrte za gospodarjenje z gozdovi.

Usmeritev 2: S sodelovanjem med pristojnimi institucijami s področja gozdarstva in ohranjanja narave je treba določiti ukrepe za ohranjanje naravnih vrednot in odgovorne nosilce za izvedbo ukrepov.

Usmeritev 3: Organizirati učinkovit naravovarstveni nadzor v gozdu.

Usmeritev 4: Pri oblikovanju turističnih programov, v katere bo vključeno tudi obiskovanje naravnih vrednot v gozdu na način, da bodo dolgoročno obvarovane in da bodo imeli od tega koristi domačini oziroma lastniki gozdov, je treba sodelovati z nosilci turističnega razvoja.

Indikatorji: število naravnih vrednot državnega pomena v gozdu; število naravnih vrednot lokalnega pomena v gozdu.

6.3.2 Gozdovi in spremembe podnebja

Cilj 1: Zagotoviti ponor CO₂ v gozdovih.

Usmeritev 1: Doseči optimalno lesno zalogo z gospodarskega, okoljskega in socialnega vidika, z zadostno akumulacijo letnega prirastka lesa (vsaj 1.000.000 m³/leto) glede na ponor, ki ga Republika Slovenija lahko uveljavlja v okviru člena 3.4 Kjotskega protokola (1,3 Mt CO₂/leto).

Usmeritev 2: Ohranjati je treba površine gozdov ter jih povečevati le v posameznih primerih, kjer je to z gospodarskega, okoljskega in socialnega vidika upravičeno.

Indikatorji: letna količina akumuliranega C v gozdovih; zaloga C v gozdovih (tudi v tleh); letna sprememba količin C v lesnih izdelkih.

Cilj 2: Nadaljnje povečanje rabe lesa kot materiala in energenta.

Usmeritev 1: V nadaljnji predelavi promovirati rabo lesa in lesnih izdelkov.

Usmeritev 2: Spodbujati razvoj novih tehnologij za uporabo lesa.

Usmeritev 3: Spodbujati rabo lesa z daljšo življenjsko dobo.

Usmeritev 4: Spodbujati nadomestitev materialov, katerih proizvodnja povzroča emisije toplogrednih plinov z lesom.

Usmeritev 5: Promovirati rabo manj kakovostnega lesa, lesnih ostankov, odsluženega lesa ter odsluženih lesnih izdelkov za pridobivanje energije in biogoriv, vključno z biogorivi druge generacije, v skladu z okoljskimi standardi.

Usmeritev 6: Spodbujati nakup novih kotlov za zmanjševanje emisij kotlovnice za ogrevanje in malih kurišč ter promovirati sodobne načine izrabe lesne biomase.

Usmeritev 7: Promovirati pridobivanje, predelavo in rabo lesa na podeželju, še posebej med lastniki gozdov (pokrivati celotno tehnološko verigo in s tem povečevati dodano vrednost lesu).

Usmeritev 8: Promovirati celostno rabo lesa v javnih zgradbah.

Indikatorji: letna poraba industrijskega lesa na prebivalca; delež energije, pridobljene iz lesa; v skupni porabi energije; letna poraba okroglega lesa za energetske namene na prebivalca.

Cilj 3: Prilagoditi gospodarjenje z gozdovi podnebnim spremembam.

Usmeritev 1: Preučevati je treba prilagoditvene sposobnosti ključnih drevesnih vrst in sestojev na podnebne spremembe.

Usmeritev 2: Z ustrezno vrstno in sestojno strukturo je treba zagotoviti odpornost gozdov proti ekstremnim podnebnim razmeram.

Usmeritev 3: Pri gradnji in vzdrževanju gozdnih prometnic ter pri gozdnogojitvenih usmeritvah v gozdovih s poudarjeno varovalno funkcijo je treba upoštevati pogostnost neurij.

Indikatorji: površina poškodovanih gozdov – po vzrokih poškodb in gozdnih tipih; delež osutosti krošenj; lesna zaloga; prirastek; dolžina saniranih gozdnih prometnic po ujmah.

6.3.3 Varovalni pomen gozdov**6.3.3.1 Varovanje zemljišč pred erozijo****Cilj 1: Zagotoviti optimalno učinkovanje gozdov na ogroženih območjih.**

Usmeritev 1: Preveriti je treba območja varovalnih gozdov oziroma varovalne funkcije gozdov in ogrožena območja po predpisih o vodah ter pripraviti usmeritve za ravnanje z gozdovi na teh območjih.

Usmeritev 2: Na erozijskih, plazljivih in plazovitih območjih je treba ohranjati in povečevati gozdnatost.

Usmeritev 3: Na ogroženih območjih je treba:

a) zmanjšati negativne vplive objektov oziroma infrastrukture v gozdu na najmanjšo možno mero,

b) omogočiti naravno pomlajevanje gozdov,

c) skrbeti za rastišču primerno sestavo drevesnih vrst,

č) posebno pozornost nameniti varstvu pred požari,

- d) skrbeti za trajno optimalno strukturo gozdnih sestojev glede stabilnosti in zmožnosti preprečevanja erozije, zemeljskih, hribinskih ali snežnih plazov,
- e) okrepiti izvajanje del na področju urejanja hudournikov.

Indikatorji: površina gozdov s poudarjeno funkcijo varovanja zemljišč in sestojev.

Cilj 2: Zagotoviti optimalno učinkovanje gozdov z zaščitno funkcijo.

Usmeritev: Z ustrezno sestojno strukturo je treba zagotoviti optimalno učinkovanje gozdov.

Indikatorji: površina gozdov s poudarjeno zaščitno funkcijo.

6.3.3.2 Pomen gozdov za dobro stanje voda

Cilj: Optimirati prispevek gozdov k dobremu stanju površinskih in podzemnih voda, izravnane vodnemu režimu, brez ekstremnih pretokov vodnih tokov, in ohranjanju naravnega ravnovesja vodnih in obvodnih ekosistemov.

Usmeritev 1: Ohraniti je treba dobro stanje voda in zmanjševati poplavno ogroženost.

Usmeritev 2: Ohraniti je treba stabilne in zdrave gozdove, ki lahko zadržijo in postopno oddajajo vodo.

Usmeritev 3: V območjih pomanjkanja voda je treba gospodarjenje z gozdom usklajevati s cilji upravljanja voda.

Usmeritev 4: V interdisciplinarnem načrtovalskem procesu (gozdarstvo, upravljanje z vodami, varstvo narave) je treba ohraniti in osnovati obvodno vegetacijo.

Indikatorji: površina gozdov v gorskem svetu (nad 600 m nadmorske višine); delež vodotokov z obvodno vegetacijo.

6.3.3.3 Klimatska in higiensko-zdravstvena funkcija gozdov

Cilj: Ohranjati in oblikovati mehansko stabilne gozdove zlasti na izpostavljenih legah v okolici večjih emisijskih virov ter v območjih močnih vetrov, kjer sta higiensko-zdravstvena in klimatska funkcija gozdov najbolj izraženi.

Usmeritev 1: Zagotoviti trajno prisotnost gozda na izpostavljenih legah in vzpostaviti gozdne protivetrne pasove, kjer bi bili ti potrebni.

Usmeritev 2: Zagotoviti trajno prisotnost gozda na izpostavljenih legah v okolici večjih emisijskih virov.

Usmeritev 3: Pri obnovi in negi gozdov pospeševati drevesne vrste, ki so mehansko stabilnejše.

Usmeritev 4: S pravočasnim in dovolj intenzivnim redčenjem krepiti mehansko stabilnost sestojev.

Usmeritev 5: Zagotoviti postopne prehode med površinami z različnimi razvojnimi fazami gozda in na gozdnem robu.

Indikatorji: površina gozdov s poudarjeno klimatsko funkcijo; površina gozdov s poudarjeno higiensko-zdravstveno funkcijo.

6.3.3.4 Pomen gozdov za zagotavljanje virov zdrave pitne vode

Cilj: Prispevati k dobremu stanju površinskih in podzemnih voda in stalnosti dotoka pitne vode na vodovarstvenih območjih.

Usmeritev 1: Sodelovati je treba pri oblikovanju vodovarstvenih območij v okviru načrtov upravljanja z vodami.

Usmeritev 2: Na vodovarstvenih območjih je treba zlasti:

- a) ohranjati in po potrebi povečati površino gozdov,
- b) ohranjati optimalno vrstno sestavo in strukturo sestojev glede čistosti in stalnosti odtoka,
- c) preprečevati odlaganje odpadkov in sanirati obstoječa smetišča,
- č) povečati uporabo biološko razgradljivih olj za mazanje žagalnih verig.

Indikatorji: površina gozdov s poudarjeno hidrološko funkcijo; delež gozdov na vodo-zbirnih območjih.

6.3.4 Ohranjanje zdravja in vitalnosti gozdov

Cilj 1: Vzdrževati in oblikovati zdrave in vitalne gozdove, ki so se sposobni prilagoditi škodljivim vplivom.

Usmeritev 1: Z ohranjanjem in povečevanjem ekosistemske, vrstne in genetske pestrosti vzdrževati naravne regulacijske sposobnosti gozdov; pri tem je treba zlasti:

- a) ob obnovi s sadnjo ali setvijo uporabljati rastišču prilagojene drevesne vrste ustrezne genske pestrosti ali tiste, ki izvirajo iz lokalnim pogojem prilagojene provenience,
- b) postopoma izvesti premeno monokultur,
- c) slediti naravnemu sukcesijskemu razvoju gozdov tam, kjer so bili v preteklosti močnejše spremenjeni oziroma degradirani,
- č) zagotoviti pravočasno naravno obnovo starejših sestojev.

Usmeritev 2: Vzdrževati oziroma vzpostaviti usklajenost populacij rastlinojede divjadi z okoljem.

Usmeritev 3: Gospodarjenje z gozdovi načrtovati tako, da se zmanjša tveganje za degradacije in druge škode v gozdovih, ter dela izvajati tako, da se čim manj poškodujejo gozdni sestoji in tla.

Usmeritev 4: Sanirati poškodovane gozdove.

Usmeritev 5: Sistematično spremljati zdravje in vitalnost gozdov.

Indikatorji: struktura gozdov po stopnjah ohranjenosti; delež osutosti krošenj; površina poškodovanih gozdov – po vzrokih poškodb in gozdnih tipih (tudi poškodovanost gozdnega mladja od rastlinojede divjadi).

Cilj 2: Zmanjšati vplive negativnih dejavnikov na gozdove.

Usmeritev 1: Zmanjšati onesnaženje zraka in prisotnost vseh dejavnikov, ki povzročajo spremembo podnebja.

Usmeritev 2: V skladu z načrti varstva pred požari v naravnem okolju je treba izvajati preventivno varstvo pred požari. V sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami vključiti gozdarske službe.

Usmeritev 3: Izvajati preventivno varstvo pred erozijskimi procesi in vzdrževati protierozijske objekte ter sanirati erozijska žarišča.

Usmeritev 4: Vzdrževati oziroma vzpostaviti usklajenost populacij rastlinojede divjadi z okoljem.

Usmeritev 5: Načrtovati in graditi gozdne prometnice in pridobivati les tako, da se pri tem kar najmanj škoduje gozdnemu ekosistemu.

Indikatorji: depozicija zračnih onesnažil; delež osutosti krošenj; površina poškodovanih gozdov – po vzrokih poškodb in gozdnih tipih (tudi poškodovanost gozdnega mladja od rastlinojede divjadi); količina nedovoljenih sečenj; število ogroženih rastlinskih in živalskih gozdnih vrst; obseg saniranih gozdnih prometnic.

7 GOSPODARSKI VIDIK GOZDOV V REPUBLIKI SLOVENIJI

7.1 Stanje

7.1.1 Pomen gozda za gospodarske dejavnosti

7.1.1.1 Gozdarska proizvodnja

Gozd je za Republiko Slovenijo tudi izredno pomemben surovinski vir, ki še ni v celoti izkoriščen. Kljub trendu povečanja letnega poseka še vedno ne dosegamo možnega poseka, določenega v načrtih za gospodarjenje z gozdovi. Glede na stanje gozdov ter ob upoštevanju večnamenskega gospodarjenja so izpolnjeni pogoji tudi za povečanje možnega poseka.

Preglednica 7: Gibanje možnega letnega poseka in realiziranega povprečnega letnega poseka v obdobju 1947–2005

Leto	1947	1956	1961–1970	1971–1980	1981–1990	1991–2000	2001–2010
Možni posek v 000 m³							
iglavci	–	–	–	1.967	2.049	1.732	2.051
listavci	–	–	–	1.453	1.531	1.286	2.051
Skupaj	–	–	–	3.420	3.581	3.018	4.101
Realizacija sečenj v 000 m³							2001–2006
iglavci	1.616	1.661	1.708	1.887	2.054	1.359	2.033
listavci	1.244	1.252	1.179	1.254	1.264	962	1.203
Skupaj	2.860	2.913	2.887	3.141	3.318	2.321	3.236

Vir: Program razvoja gozdov v Sloveniji, gozdnogospodarski načrti

Opomba: Podatki o možnem poseku do leta 1970 na ravni Republike Slovenije niso znani, saj do tedaj še niso bili izdelani gozdnogospodarski načrti za vse gozdove. Posek po letu 1970 je prikazan kot povprečni letni posek za obdobje veljavnosti območnih gozdnogospodarskih načrtov.

Slika 8: Letni posek in tekoči letni prirastek v slovenskih gozdovih v obdobju 1960–2005 (Vir: ZGS)

Gospodarski učinek lesa iz gozdov je zelo odvisen tudi od kakovosti iz gozdov pridobljenega lesa. Kakovost sestojev v smislu strukture gozdnolesnih sortimentov ni ugodna. Upoštevajoč podatke o gozdnih sestojih, velja to še posebej za zasebne gozdove. Analiza ocene sortimentne strukture nam kaže, da delež najbolj kakovostnih sortimentov v gozdovih ne presega 10 odstotkov, delež manj kakovostnega lesa (les za celulozo in plošče, drug industrijski les in les za kurjavo) pa presega 50 odstotkov.

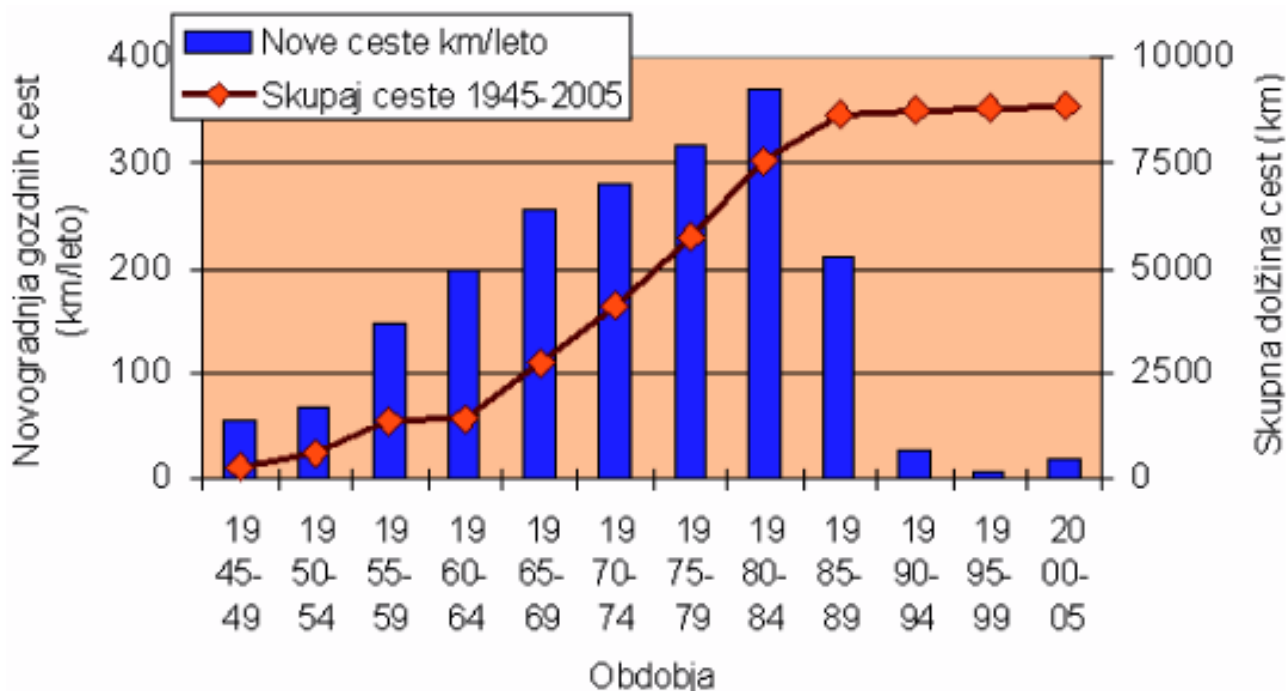
Preglednica 8: Ocena količin in kakovostne strukture gozdnolesnih sortimentov, upoštevajoč ves posek, ki ga dovoljujejo gozdnogospodarski načrti območij za obdobje 2001–2010

	Sortiment	Bruto (v 1.000 m ³)	Neto (v 1.000 m ³)	Delež (v %)
Skupaj	skupaj	3.990	3.450	100
	hlodi	1.927	1.655	48
	ostali okrogli les	2.063	1.796	52
Iglavci	skupaj	2.004	1.704	100
	hlodi	1.361	1.157	68
	ostali okrogli les	643	547	32
Listavci	skupaj	1.985	1.747	100
	hlodi	565	497	28
	ostali okrogli les	1.420	1.249	72

Vir: Zavod za gozdove Slovenije

Slovenski gozdovi niso optimalno odprti z gozdnimi prometnicami. V slovenskih gozdovih je približno 12.500 km gozdnih cest in vsaj 45.000 km drugih grajenih neutrjenih gozdnih prometnic (vlak, poti). Državni gozdovi so bolj odprti od zasebnih. Skupaj z javnimi cestami, primernimi za gozdno proizvodnjo, znaša povprečna gostota cest, ki jih uporabljamo za gozdno proizvodnjo, približno 19,8 m/ha. Praktično v vsaki gozdnogospodarski enoti so predeli, kjer je za gospodarjenje z gozdom nujno treba preveriti ustreznost gozdne infrastrukture.

Slika 9: Gradnja gozdnih cest v obdobju 1945–2005 (Vir: Gozdarski inštitut Slovenije)

Za učinkovitost cestnega omrežja v gozdovih je zelo pomembno tudi ustrezno vzdrževanje gozdnih cest. Z Zakonom o gozdovih je določeno, da vsi lastniki gozdov, tudi Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS, ki upravlja z državnimi gozdovi, prispevajo z delom od katastrskega dohodka od gozdov (pristojbina) k vzdrževanju gozdnih cest, zaradi javnega pomena gozdnih cest pa k vzdrževanju gozdnih cest prispeva država 35 odstotkov sredstev. Pristojbine lastnikov gozdov se zbirajo na enotnem računu in se nato v skladu z določbami Uredbe o pristojbini za vzdrževanje gozdnih cest razdelijo po občinah. Občine v sodelovanju z Zavodom za gozdove Slovenije poskrbijo za izvedbo potrebnih vzdrževalnih del.

Na posameznih območjih so gozdne ceste zaradi nezadostnih sredstev pomanjkljivo vzdrževane.

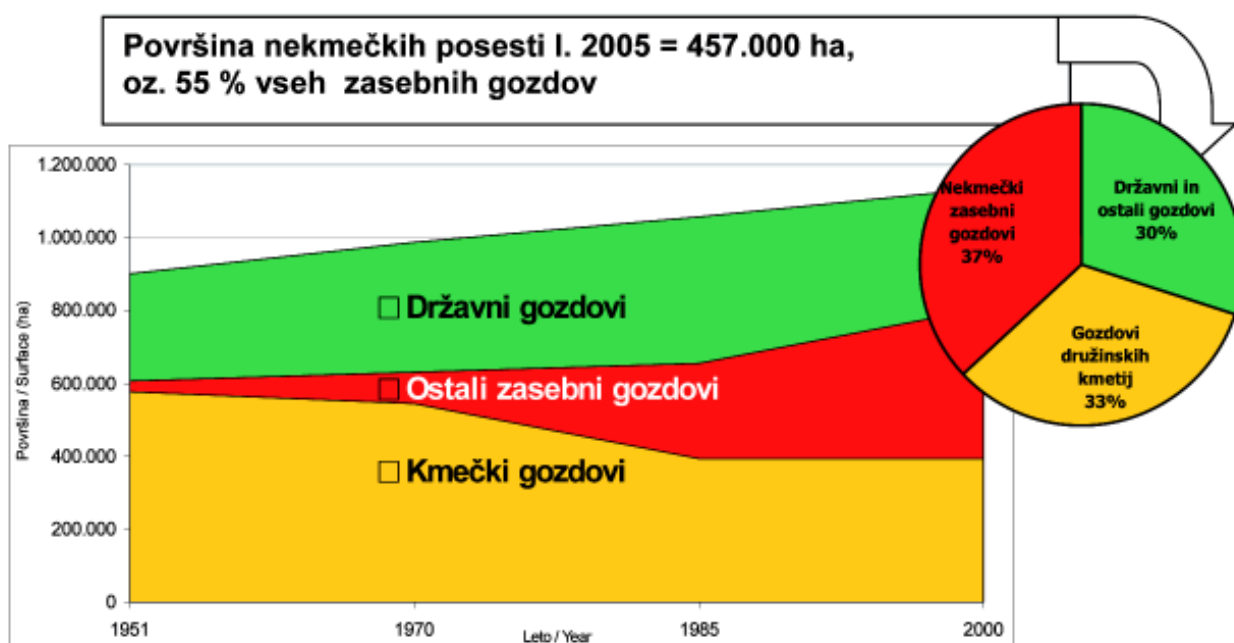
Vedno pomembnejši gospodarski dejavnik gozdarstva je tudi semenarstvo in drevesničarstvo. Namen gozdnega semenarstva in drevesničarstva je nabiranje, hranjenje in uporaba semena za vzgojo sadik gozdnega drevja in grmovja ustrezne kakovosti in provenience za snovanje novih gozdov ter za obnovo gozdov, kjer naravna obnova ni mogoča. Področje pridelovanja in trženja gozdnega reprodukcijskega materiala je celovito urejeno z Zakonom o gozdnem reprodukcijskem materialu.

7.1.1.1.1 Organizacijski vidik gozdarske proizvodnje

Gozdarska proizvodnja poteka v organizacijskem smislu zelo različno v treh različnih oblikah posesti:

- državni gozdovi → gozdarsko proizvodnjo izvajajo gozdarska podjetja,
- gozdovi kmetij → prevladujoč delež proizvodnje opravijo lastniki gozdov,
- gozdovi nekmečkih zasebnih posesti → prevladujoč delež proizvodnje opravijo najeti izvajalci.

Slika 10: Spreminjanje strukture lastništva gozdov v obdobju 1951–2000 (Vir: Gozdarski inštitut Slovenije)

7.1.1.1.1.1 Gospodarjenje v državnih gozdovih

– Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS je kot predstavnik lastnika (države) zadolžen za smotno gospodarjenje z državnimi gozdovi.

– Za gospodarjenje z državnimi gozdovi so optimalni veliki, strnjeni kompleksi, vendar pa je v državni lasti tudi veliko posameznih, izoliranih parcel in parcel v solastnini, ki je nastala kot posledica denacionalizacijskih postopkov. Gospodarjenje v takih razmerah je oteženo.

– Na podlagi obstoječe zakonodaje se v državnih gozdovih gospodari tako, da imajo njihovi nekdanji upravljavci pravico do koncesije za izkoriščanje gozdov za obdobje 1996–2016, za druge gozdove se podeli koncesija na podlagi javnega razpisa.

– Dela v gozdovih se izvajajo strokovno, s primerno tehnično opremo.

– Posek se realizira v višini možnega poseka, kot ga določajo gozdnogospodarski načrti, gozdnogojitvena in varstvena dela ter dela za socialne in ekološke funkcije se realizirajo v zadovoljivem obsegu.

– S površinami gozdov v državni lasti se še ne izvaja aktivna politika pomoči perspektivnim kmetijam s težkimi razmerami v gorskem in hribovitem svetu.

7.1.1.1.2 Gospodarjenje v zasebnih gozdovih

- Zasebna gozdna posest je zelo razdrobljena (v povprečju je velika le po 2,6 ha), lastniki gozdov so nepovezani, prevladujejo nekmetje.
- Zasebni gozdovi so pomanjkljivo odprti s cestami in vlakami.
- Lastniki gozdov so v povprečju tehnično slabo opremljeni, strokovno premalo usposobljeni, zato so tudi nesreče pri delu pogoste.
- Posek se realizira le v višini približno 60 odstotkov možnega poseka, kot ga določajo gozdnogospodarski načrti, realizacijo gozdnogojitvenih del je težavno zagotoviti celo v obsegu, za katerega so na voljo sredstva države oziroma EU za njihovo sofinanciranje.
- Povečuje se delež lastnikov, ki sami ne opravljajo del v gozdovih.
- Kvalitetnih izvajalcev del v gozdovih, ki izpolnjujejo minimalne pogoje za njihovo izvajanje, je še vedno premalo.

7.1.1.1.3 Gozd in gozdarske dejavnosti kmetij

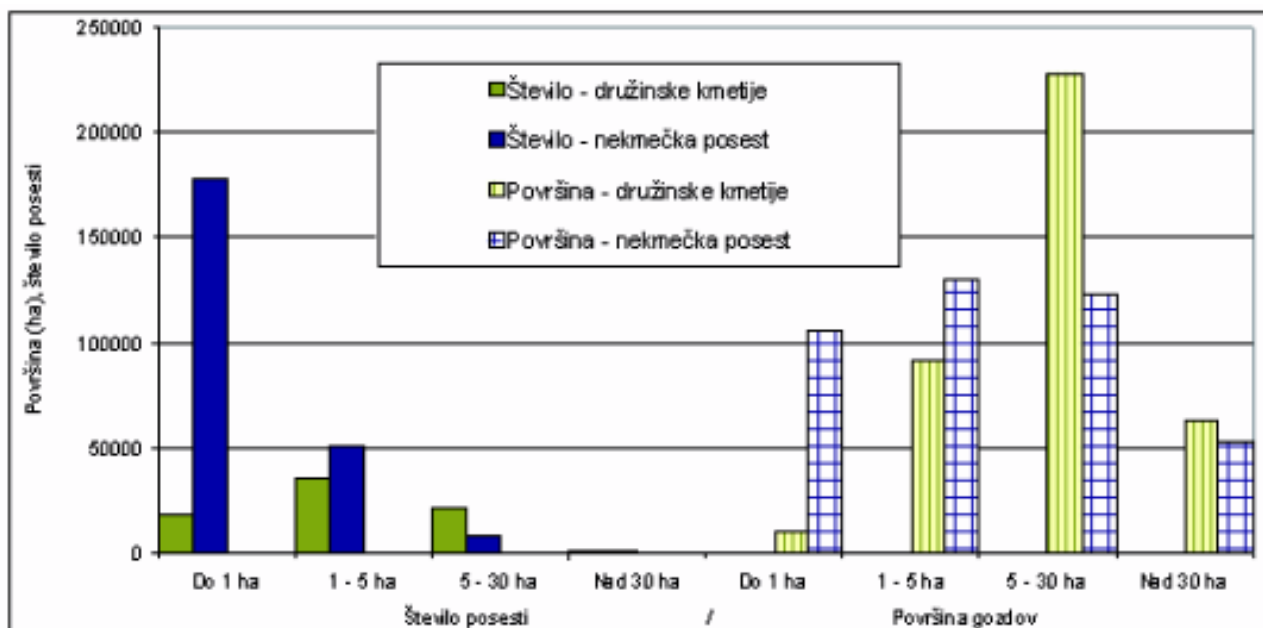
Zlasti v hribovitih in gorskih območjih je prispevek gozda h gospodarski moči kmetije zelo pomemben, še zlasti, če je na kmetiji razvita dopolnilna dejavnost, s katero se iz gozda pridobljene dobrine na kmetiji oplemenitijo oziroma se jim doda vrednost. Po popisu kmetijskih gospodarstev iz leta 2000 se v Republiki Sloveniji kar 20,4 odstotka družinskih kmetij ukvarja s predelavo lesa, pa tudi med obrtnimi dejavnostmi (z obrtjo se ukvarjajo na 5,5 odstotka kmetij) so nekatere povezane z gozdom, pri čemer lahko proizvede iz gozda, ki jih je mogoče pridobiti z nabiralništvom, kmetija pridobi tudi v drugih gozdovih, ne le v svojih. Po podatkih Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve je registriranih 95 kmetij z dopolnilno dejavnostjo za razrez lesa.

Preglednica 9: Struktura družinskih kmetij v Republiki Sloveniji po velikosti gozdne posesti (76.653 kmetij)

Velikost posesti	Manj kot 2 ha	2<5 ha	5<10 ha	10<20 ha	20<50 ha	50 ha in več
Delež od števila vseh kmetij (v %)	40,7	28,5	17,6	9,1	3,8	0,4

Vir: Statistični urad RS, Popis kmetijskih gospodarstev 2000

Slika 11: Socialnoekonomska in velikostna struktura zasebne gozdne posesti v Sloveniji leta 2000 (Vir: Gozdarski inštitut Slovenije)

7.1.1.2 Lesarstvo in papirništvo

Les je od vseh materialov in surovin najdostopnejši, je dar narave oziroma gozda. To je vidno še zlasti ob visoki gozdnatosti v Republiki Sloveniji. Izraba variabilnosti njegove zgradbe in bogastva tekstur daje predelovalcem lesa možnosti za ustvarjanje visoko vrednih izdelkov. Za pridobivanje, predelavo in obdelavo lesa je potrebno malo energije. Les je energetsko najmanj obremenjujoč material.

Slovensko lesarstvo je bilo zaradi velikih kapacitet lesne in tudi celulozne industrije poleg tega, da je pridobivalo les iz slovenskih gozdov, vselej odvisno tudi od uvoza lesa od drugih.

Tudi lesna industrija je okoli leta 1990 doživela hude organizacijske spremembe. Na veliko krizo te industrije kažejo podatki o številu zaposlenih v tej dejavnosti za obdobje 1985–1995, ki so navedeni v preglednici 10.

Preglednica 10: Število zaposlenih v lesni industriji v obdobju 1985–1995

	1985	1990	1995
Proizvodnja žaganega lesa in plošč	7.790	6.644	4.388
Proizvodnja končnih lesnih izdelkov	27.634	23.249	16.120
SKUPAJ lesna industrija	35.424	29.893	20.508

Vir: Statistični urad RS

Žal podatki o zaposlenih zaradi sprememb v spremljanju med letoma 1996 in 1997 ne dopuščajo primerjav za vseh zadnjih 20 let. Od leta 1997 statistika v skupino proizvodnje pohištva vključuje tudi velik delež delavcev, ki delajo v nelesarskih dejavnostih, kljub temu pa lahko ocenimo, da se je v obdobju 1997–2004 zmanjševanje števila zaposlenih v lesni

industriji upočasnilo (obdelava in predelava lesa ter proizvodnja pohištva: leta 1997: 27.592 zaposlenih; leta 2004: 26.472 zaposlenih).

Slovenska lesna in pohištvena panoga se po številu zaposlenih uvršča med večje industrijske panoge. Po bruto dodani vrednosti ima lesna panoga v primerjavi z drugimi industrijskimi panogami v Republiki Sloveniji 6,2-odstotni delež, v EU pa njen delež dosega le 3,1 odstotka. V primerjavi s sosednjo Avstrijo je delež le nekoliko manjši. Produktivnost v primarnem delu panoge je sicer res 2,2-krat, v pohištvenem delu pa 2,0-krat manjša od produktivnosti v EU, vendar pa dosega precej višjo povprečno rast. V primarnem delu panoge je razmerje med rastjo produktivnosti v Republiki Sloveniji in rastjo produktivnosti v EU 5,0 : 1,8 odstotka, v pohištvenem delu pa 4,4 : 1,0 odstotka. Vsi kazalniki poslovanja se v zadnjem obdobju izboljšujejo, zato je razmislek o tem, da bi domačemu lesu čim več dodane vrednosti dodali doma, nadvse primeren.

Industrija celuloze in papirja je za gozdarstvo pomembna z vidika predelave manj kakovostnega lesa, ki se pridobi predvsem pri redčenjih mlajših sestojev. Industrija celuloze je v Sloveniji v eksistenčni krizi in v zapiranju. Za okoli 200.000 m³ okroglega lesa, predvsem iglavcev, bo treba v prihodnosti zagotoviti predelavo, ki bo tak les sposobna najkoristneje uporabiti.

Število zaposlenih v industriji celuloze in papirja se je v zadnjih 20 letih precej zmanjšalo (preglednica 11).

Preglednica 11: Število zaposlenih v industriji celuloze in papirja v obdobju 1985–2004

	1985	1990	1995	2000	2004
Število zaposlenih v industriji vlaknin, papirja in izdelkov iz njih	9.417	10.837	7.381	6.212	5.871

Vir: Statistični urad RS

7.1.1.3 Druge dejavnosti, povezane z lesom

Obseg rabe manj kakovostnega lesa v energetske namene se v zadnjih letih povečuje, in sicer zaradi spremenjenih cenovnih razmerij med energenti in zaradi politik, ki so usmerjene v povečano rabo obnovljivih virov v energetske namene. V Republiki Sloveniji v te namene trenutno porabimo okoli 1,5 milijona m³ lesa (od tega ga pridobimo približno 250.000 m³ iz negozdnih zemljišč, pomemben vir pa so tudi ostanki iz predelave lesa ter odslužen les).

V Republiki Sloveniji se največ lesa v energetske namene porabi v gospodinjstvih, večji sistemi so še v lesnopredelovalni industriji, imamo pa tudi nekaj daljinskih sistemov za ogrevanje celih naselij (Gornji Grad, Kočevje, Nazarje, Preddvor, Solčava, Vransko, Železniki). Pomemben segment pri rabi lesne biomase so manjši daljinski sistemi – mikrosistemi ogrevanja večjih zgradb (javne zgradbe – šole, vrtci, občinske zgradbe) ali manjših skupin individualnih hiš.

Pridobivanje oglja v Republiki Sloveniji v zadnjem desetletju postopno narašča, najbolj pa je ogljarstvo razvito v okolici Litije. Glede na to, da imamo lesa, primernega za pridobivanje oglja, v izobilju ter da porabimo dvakrat toliko oglja, kot ga proizvedemo, imamo v Republiki Sloveniji velike možnosti za razvoj ogljarstva, predvsem kot dopolnilne dejavnosti (preglednica 12).

Preglednica 12: Proizvodnja, uvoz in izvoz ter poraba oglja v Sloveniji v obdobju 2000–2005 (v tonah)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Proizvodnja oglja	200	200	210	230	240	270
Uvoz	724	659	874	872	1115	1689
Izvoz	7	8	9	7	54	505
Poraba	917	851	1075	1095	1301	1454

Vir: Zavod za gozdove Slovenije, GIS (uvoz in izvoz)

7.1.1.4 Lovstvo

Lovstvo je dejavnost trajnostnega gospodarjenja z divjadjo, ki poleg pravice do koriščenja naravnega bogastva obsega tudi obveznosti izvajanja javne službe in javnih pooblastil, ki se izvajajo zaradi ohranitve in varstva divjadi ter njihovega življenjskega okolja. Vsi načrtovani ukrepi v populacijah divjadi ter specifični ukrepi v njihovem življenjskem okolju se na terenu izvajajo v loviščih, ki so v upravljanju lovskih družin, ter v 12 loviščih s posebnim namenom, v katerih so zaposleni poklicni lovci.

Iz dohodka od divjadi in dohodka iz poslovanja posameznih lovišč se financirajo vse naloge, ki so jih upravljavci dolžni izvajati zaradi javnega interesa, in druge naloge, kot so: plačilo škode, vzdrževanje lovskih objektov, nabava opreme itn. V dejavnosti lovstva je v Republiki Sloveniji neposredno zaposlenih skoraj 250 ljudi.

Odstrel temeljnih, tudi gospodarsko pomembnih vrst divjadi narašča že desetletja. Osnovna produkta gospodarskega izkoriščanja tega naravnega vira sta meso divjadi in prodaja trofejnega odstrela, predvsem lovskim gostom. Čeprav je na trgu ponudbe in povpraševanja velika konkurenca, veljajo slovenska lovišča za razmeroma bogata, z ohranjeno veliko pestrostjo živalskih vrst.

Preglednica 13: Pregled odstrela in ugotovljenih izgub divjadi za obdobje 1994–2004

Divjad	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01	2001*	2002*	2003*	2004*
srnjad	37.734	39.355	35.543	37.492	38.993	38.685	38.660	41.874	43.249	43.404
jelenjad	3.919	4.024	3.742	4.331	4.355	4.158	4.468	5.203	5.034	4.784
damjak	78	95	289	112	114	87	135	180	143	135
muflon	573	557	632	608	689	633	580	773	734	715
gams	2.203	2.280	1.949	2.084	2106	2.180	2.323	2.453	2.634	2.604
divji prašič	2.864	3.032	2.755	4.289	4.470	5.088	5.865	7.223	6.280	6.440
poljski zajec	6.339	4.617	3.923	3.738	3444	2.971	3.006	2.863	3.353	3.463
fazan	32.621	33.864	36.284	39.416	41.476	40.841	36.202	33.327	35.541	36.909
poljska je- rebica	1.606	1.873	1.820	2.092	2032	2.532	2.375	2.174	2.446	2.266
raca mlaka- rica	9.076	6.562	7.866	6.420	6.504	5.884	6.452	6.134	5.888	6.073

* koledarsko leto

Vir: Statistični podatki lovskih organizacij, ZGS

7.1.1.5 Čebelarstvo

Republika Slovenija ima bogato čebelarstvo tradicijo. K temu je odločilno prispevala tudi kranjska čebela (*Apis mellifera carnica*), ki je zaradi svojih odlik postala druga najpomembnejša pasma čebel na svetu. Zaradi znanja in bogate tradicije je bilo čebelarstvo v preteklosti pomembna izvozna naravnana kmetijska panoga, ki se je ponašala z izvozom medu in čebeljih družin. Trenutno se v Republiki Sloveniji s čebelarstvom ukvarja približno 8500 čebelarjev, ki imajo približno 150.000 naseljenih panjev in so organizirani v 200 čebelarskih društvih. Letni prihodek od medu in izdelkov iz medu znaša približno 14 milijonov evrov.

V Republiki Sloveniji raznoliko podnebje (mediteransko, panonsko, alpsko, subalpsko) omogoča pridelavo veliko vrst sortnih medov (kostanjev, lipov, cvetlični, akacijev, hojev, smrekov med itn.), kar je naša priložnost. Ker gozdovi pokrivajo velik del Republike Slovenije, je gozdno medenje (mana) pomembna čebelja paša (60–80 odstotkov medu), še posebej, ker množična uporaba fitofarmaceutskih sredstev v intenzivnem kmetijstvu negativno vpliva na čebele in postaja pomen gozdne paše vse večji. Povpraševanje po temnih gozdnih medovih je zlasti v tujini veliko, žal pa je gozdno medenje na iglavcih izpostavljeno velikim nihanjem med leti, donosi niso stalni. V letih obilnega medenja je na območjih medenja denarna vrednost medu celo 1,7-krat večja od vrednosti čistega donosa lesa, zaradi paše pa se prirastek lesa ne zmanjša.

Letno pridelamo v Republiki Sloveniji 2000–2500 ton medu, odvisno od vremenskih razmer. Poraba medu na prebivalca pa v zadnjih letih znaša približno 1,2 kg, nekaj manj v letih z manj pridelanega medu, kar pomeni, da pridelamo medu komaj za zadovoljevanje svojih lastnih potreb. Letni izvoz medu iz Republike Slovenije znaša približno 200 ton kakovostnega medu, prav toliko medu pa uvozimo. Po podatkih z začetka tega desetletja izvozimo približno toliko medu, kot so ga pred 250 leti izvozili le z ljubljanskega območja, s poudarkom, da ga takrat zagotovo niso uvažali.

Preglednica 14: Pridelava in prodaja medu (t) v obdobju 1997–2004

Leto	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Proizvodnja	1.500	1.900	1.370	2.300	2.550	2.450	1.850	2.350
Uvoz	398	432	243	213	229	30	73	294
Izvoz	116	137	64	214	242	230	220	161
Razlika zalog	-49	76	-191	241	97	-76	-195	179
Domača poraba	1.831	2.120	1.740	2.058	2.440	2.326	1.898	2.304
Poraba na prebivalca (v kg)	0,9	1,1	0,9	1,0	1,2	1,2	1,0	1,2
Stopnja samooskrbe (v %)	81,9	89,6	78,7	111,7	104,5	105,3	97,5	102,0

Vir: Statistični urad RS

Pravkar izdelani Kataster čebelje paše potrjuje, da so možnosti za čebeljo pašo v slovenskih gozdovih zelo velike.

7.1.1.6 Drugi nelesni gozdni proizvodi in dejavnosti, povezane z njimi

Poleg že obravnavanih gozdnih dobrin, ki se izkoriščajo organizirano in urejeno tudi s predpisi, ljudje v gozdovih za lastne potrebe, za rekreacijo pa tudi zaradi zaslužka nabirajo še veliko drugih dobrin. Združimo jih lahko v nekaj skupin:

- drevesni deli: smola, drevesni sok, lubje, vejevje, storži, zelenje, cvetovi, plodovi;
- na gozdnih tleh: plodovi, industrijske rastline;
- sestavine tal: kamenje, rudnine;
- živalski svet: drobne živali;
- glive v gozdovih.

Nabiranje užitnih gliv (gob) se je v Republiki Sloveniji uredilo z Zakonom o gozdovih, Uredbo o varstvu samoniklih gliv (Uradni list RS, št. 57/98 in nasl.) ter Pravilnikom o varstvu gozdov. Predpisane omejitve nabiranja so imele za posledico zmanjšanje števila podjetij, ki so registrirana za odkup gob, in zmanjšanje količine odkupljenih gob – od 1.250.000 kg odkupljenih gob v letu 1995 se količine postopno zmanjšujejo, v letu 2005 je bilo odkupljenih 75.000 kg gob.

Paša živine v gozdovih je po Zakonu o gozdovih prepovedana. Izjemoma je na podlagi kriterijev, določenih v Predpisu o varstvu gozdov, paša lahko dovoljena z gozdnogojitvenim načrtom. Paša v gozdovih se v Republiki Sloveniji izvaja v gozdovih agrarnih skupnosti, v gorskem svetu, v malodonosnih gozdovih (gmajnah), povsod tam, kjer je bil v preteklosti gozdni prostor namenjen tudi paši. Ohranjanje tega sveta je prispevek k ohranjanju podeželja, prispevek k ohranitvi najbolj ruralnega dela podeželja. V formalnem pogledu njeno izvajanje ni povsem dorečeno.

7.1.1.7 Turizem in rekreacija v gozdnem prostoru

Gozd je pomembna prvina okolja mnogih turističnih središč in točk, tudi objektov kmečkega turizma; nekaterim dajejo prav gozdovi osrednjo vsebino. Po rezultatih anket kar 60 odstotkov tujih turistov obiše Republiko Slovenijo zaradi ohranjene narave. Včasih je težko razmejiti turizem in rekreacijo. Zlasti na turistične kmetije vse več ljudi prihaja prav z namenom, da se rekreirajo v naravnem okolju.

V gozdnem prostoru leži več kot 3700 enot kulturne dediščine, v katerih je gozd pomembna prvina ali jih celo sooblikuje. Gozdovi nudijo še veliko neizkoriščenih možnosti za razvoj turizma v povezavi s popularizacijo kulturne dediščine, ki vključuje izboljšanje vedenja in zavedanja o njenem pomenu za ohranjanje in razvoj kulturne raznolikosti Republike Slovenije.

Turistična dejavnost je ena najpomembnejših dopolnilnih dejavnosti kmetij. Po podatkih Popisa kmetijskih gospodarstev iz leta 2000 se 14,1 odstotka popisanih družinskih kmetij ukvarja s turizmom. Ta delež bi bilo primerno še povečati ter popestriti in izboljšati turistično ponudbo, za kar pa so potrebna tudi finančna vlaganja.

7.1.2 Dejavniki, ki zmanjšujejo gospodarske učinke gozdov

Tako kot okoljske učinke gozdov tudi njihove gospodarske učinke zmanjšujejo vsi dejavniki, ki ogrožajo oziroma ovirajo njihovo funkcioniranje in stabilnost ali jih neposredno poškodujejo.

Najpomembnejši dejavniki, ki delujejo specifično na zmanjšanje gospodarskih učinkov gozdov, so:

– pomanjkanje gozdnih cest – čeprav so slovenski gozdovi zaradi veliko zgrajenih gozdnih cest v obdobju do leta 1990 v povprečju kar dobro odprti s cestami (19,8 m/ha), je zlasti v zasebnih gozdovih še precej predelov, kjer je izgradnja gozdnih cest nujna; v zaprtih gozdovih je izgradnja gozdne ceste najpomembnejši gozdnogospodarski ukrep;

– pomanjkanje gozdnih vlak – zlasti na kamnitih terenih brez gozdne vlake ni mogoče smotno spraviti lesa do ceste; žično spravilo je neprimerno dražje in je smiselno tam, kjer zaradi konfiguracije terena ali okoljskih razlogov traktorsko spravilo ni primerno. Problem pomanjkanja gozdnih vlak v zasebnih gozdovih je po obsegu podoben problemu pomanjkanja gozdnih cest;

– premajhen obseg izvedenih gozdnogojitvenih del – mnogi lastniki gozdov, zlasti tisti z majhno gozdno posestjo, ki pa v Republiki Sloveniji prevladuje, ne posvečajo dovolj pozornosti gospodarjenju z gozdom, večina jih tudi ni usposobljena za delo v gozdu, zato mnogi kljub sofinanciranju gozdnogojitvenih del s strani države ali EU teh del niso pripravljene izvesti. Gozd z opustitvijo obnove s sadnjo, kjer je ta nujna, ter negovalnih del dolgoročno najbolj slabi prav z gospodarskega vidika;

– razdrobljenost gozdne posesti – gozdna posest v Republiki Sloveniji je zelo razdrobljena, v povprečju meri komaj 2,6 ha/lastnika, če pri tem ne upoštevamo solastnikov, solastništvo pa je pogosto otežujoč dejavnik pri gospodarjenju z gozdovi; ob tem je gozdna posest praviloma razdeljena še na več površinsko ločenih parcel, kar dodatno otežuje gospodarjenje z gozdovi in tudi njegovo strokovno usmerjanje;

– nepovezanost lastnikov gozdov pri izvedbi del v gozdovih in pri prodaji lesa – dela v gozdovih bi bilo mogoče izvesti veliko racionalneje, če bi jih izvedli hkrati na večjih površinah; v razmerah razdrobljene posesti je mogoče to zagotoviti samo s povezovanjem lastnikov gozdov. Nepovezani lastniki gozdov so z majhnimi količinami gozdnolesnih sortimentov pri prodaji lesa zelo neučinkoviti, še posebej težko prodajo manj kakovostne sortimente. Tudi ta problem lahko učinkovito reši le povezanost lastnikov gozdov;

– nezadovoljiva tehnična opremljenost lastnikov gozdov za delo v gozdu – zaradi majhnih gozdnih posesti so lastniki gozdov praviloma zelo slabo opremljeni za delo v gozdu, saj se jim zaradi majhnega obsega del v gozdovih ne zdi smotno veliko investirati v opremo; to se odraža v manjših učinkih in več nesrečah v gozdovih. Problem lahko učinkovito reši le povezanost lastnikov gozdov;

– nezadostna usposobljenost lastnikov gozdov za dela v gozdu – zaradi majhnega obsega del v gozdovih kot posledica majhne gozdne posesti so lastniki za dela v gozdu slabo usposobljeni, kar se prav tako odraža v manjših učinkih in več nesrečah pri delu. Tudi ta problem lahko učinkovito reši le povezanost lastnikov gozdov;

– nizka stopnja inovativnosti pri trženju drugih vlog gozdov, tako pri nelesnih gozdnih proizvodih kot pri storitvah gozdov;

– premalo usmerjeno raziskovalno delo na področju inovativnosti in podjetništva na področju gospodarskih učinkov gozdov;

- prenizka stopnja povezanosti panog, ki temeljijo na lesu tako v smislu branžne organiziranosti kot tudi proizvodnih verig in logističnih tokov;
- premajhna družbena zavest o pomenu lesa in posledično premalo izkoriščeni lesni potenciali;
- prenizka stopnja doma ustvarjene dodane vrednosti na lesu;
- nekonkurenčnost primarne predelave lesa in zmanjševanje njenih kapacitet.

7.2 Ocena razvojnih možnosti

Gozd je najpomembnejši obnovljiv naravni vir v Republiki Sloveniji. V gozdarstvu in dejavnostih, povezanih z lesom, je v Republiki Sloveniji približno 30.000 redno zaposlenih, gozd pa daje številne možnosti tudi na drugih področjih, na področju lovstva, turizma in rekreacije ter obrti na osnovi različnih dobrin iz gozda. Gozd je sestavni del kmetij in pomeni razvojno možnost tudi za kmetije pri razvijanju različnih dopolnilnih dejavnosti, povezanih z lesom, drugimi dobrinami iz gozda in turizmom, kar dodatno prinaša več tisoč delovnih mest v glavnem na podeželju.

Količine letno priraslega lesa v slovenskih gozdovih in tudi druge njegove dobrine omogočajo znatno povečanje njegove gospodarske vloge, treba pa jo bo tudi bolje ovrednotiti. Pridobivanje dobrin iz gozda pomeni motnjo za gozdni ekosistem, zato ga je treba strokovno načrtovati in izvajati.

Gozd pomembno prispeva k zagotavljanju zdrave pitne vode. Tu ne gre le za njegovo pomembno okoljsko vlogo, ampak tudi za gospodarski pomen. Tudi zagotavljanje drugih ekoloških funkcij se nedvomno odraža v številnih gospodarskih učinkih. Čeprav jih je pogosto težko ovrednotiti, so nedvomno veliki. Med njimi v zadnjem času stopa v ospredje vloga gozda kot ponora CO₂, v povezavi z obvezami držav do Kjotskega protokola.

Z aktivnim vključevanjem javne gozdarske službe v načrtovanje možnih turističnih dejavnosti v gozdnem prostoru je mogoče bolje izkoristiti gozdove v turistične namene in hkrati zmanjšati negativne vplive turističnih in rekreativnih dejavnosti na gozd; tudi tako lahko lastnik gozda trajno prispeva k dvigu gospodarske vrednosti gozda.

Pri spodbujanju gospodarske vloge gozdov in pri razvoju podeželja je treba vlagati predvsem v znanje, ki bo ljudi vodilo k večji inovativnosti, podjetništvu in povečevanju dodane vrednosti, temelječe na lesu kot surovini, na nelesnih gozdnih proizvodih ter na storitvenih vlogah gozda, ki jih je treba v večji meri izkoriščati pri celostnem razvoju družbe, še posebej podeželja.

Slovenske lesne panoge so v veliki meri ustvarile pogoje za bolj konkurenčno nastopanje s svojimi izdelki na svetovnih trgih. Napravile so že nekaj korakov na poti rasti produktivnosti in pospeševanja konkurenčnosti: krčenje zaposlitve – pasivna rast produktivnosti in optimizacija obstoječih poslovnih procesov. Pomembni dosežki slovenskih raziskovalcev, izobraževalnih institucij in oblikovalcev na področju predelave lesa so ustvarili pogoje za tehnološki preboj, v katerem morajo podjetja z novimi znanji, novimi materiali in novimi tehnologijami ustvarjati nove konkurenčne priložnosti. Konkurenčnost lesne in pohištvene industrije je mogoča edino pri izdelkih z visoko dodano vrednostjo, z vrednostjo, ki jo omogočajo raziskave in nove tehnologije, ter je dosežena v manjših in izredno prilagodljivih proizvodnih obratih.

Raba lesa v modernih individualnih in skupinskih napravah za ogrevanje in procesno toploto predstavlja tudi enega največjih potencialov za rabo obnovljivih virov energije v Republiki Sloveniji. Spodbujati je treba porabo predvsem tistega lesa, ki ni primeren za industrijsko predelavo, in lesne mase, ki je ni mogoče več predelati v lesne izdelke. Zlasti na podeželju lahko trženje energije v manjših sistemih daljinskega ogrevanja pomeni pomembno dodatno dejavnost kmetije. V prihodnje bo les pridobival na pomenu tudi pri proizvodnji biogoriv.

Nujna je vzpostavitev trga z lesno biomaso, saj je to ena izmed pomembnih ovir za hitrejše uveljavljanje biomase. Organiziran trg bo uporabnikom biomase zagotavljal gorivo po konkurenčnih cenah, proizvajalcem biomase pa omogočil ponudbo oziroma prodajo njihovega proizvoda.

Pridobivanje drugih gozdnih dobrin dobiva vse večji pomen in hkrati igra vlogo pri vzgoji odnosa javnosti do gozda, gozdarstva in okolja. Koriščenje drugih gozdnih dobrin je premalo raziskano (ni popisa stanja), ni dovolj zakonsko opredeljeno in tudi ni dovolj nadzorovano. Pogost vzrok konfliktov je soočenje zasebnih interesov in interesov širše javnosti.

Gozdovi nudijo še veliko neizkoriščenih možnosti za razvoj turizma in rekreacije na podeželju ter v primestnih okoljih. Obe dejavnosti moramo skrbno načrtovati, saj vse oblike turizma in rekreacije niso primerne za vse gozdove. Izdelati bo treba conacijo gozdnega prostora glede primernosti za posamezne rabe gozdov. Zlasti moramo zelo skrbno umestiti v gozdni prostor bolj hrupne dejavnosti in tiste, ki zelo obremenjujejo vplivajo na gozdni ekosistem. Te dejavnosti v gozdovih bo treba uskladiti z lastniki gozdov in drugimi uporabniki prostora. Gozdove z najbolj poudarjeno turistično in rekreacijsko funkcijo je treba tudi primerno opremiti (gozdne učne poti, smerokazi, steze, klopi, kurišča, koši za odpadke itd.) ter zagotoviti upravljavca te infrastrukture.

7.3 Cilji, usmeritve in indikatorji

7.3.1 Gozd in gospodarske dejavnosti

7.3.1.1 Pridobivanje lesa – splošno

Cilj 1: Povečati izkoriščenost proizvodnega potenciala gozdnih rastišč.

Usmeritev 1: Z zmernim in selektivnim akumuliranjem prirastka povečevati lesno zalogo in prirastek gozdov.

Usmeritev 2: Povečati realizacijo možnega poseka v gozdovih.

Usmeritev 3: Načrtovani možni posek v gozdovih naj na ravni Republike Slovenije doseže 75 odstotkov prirastka.

Usmeritev 4: Z nego gozdov in pravočasnim obnavljanjem gozdnih sestojev povečati kakovost gozdnih lesnih sortimentov.

Usmeritev 5: Na zemljiščih v zaraščanju, ki jih je smiselno prepustiti gozdu, je treba z gojitvenimi deli pospešiti razvoj v donosen gospodarski gozd.

Usmeritev 6: S pospeševanjem rastišču primernih in gospodarsko zanimivih drevesnih vrst (graden, brek, koprivovec itd.) povečati gospodarsko vrednost gozdov slovenskega Primorja (Kras, slovenska Istra).

Indikatorji: površina gozdov; lesna zaloga; prirastek in sortimentna struktura poseka.

Cilj 2: Povečati odprtost gozdov z gozdnimi prometnicami.

Usmeritev 1: Zagotoviti spodbude za novogradnje in rekonstrukcije gozdnih cest ter v skladu z gozdnogospodarskimi načrti stimulirati celostno odpiranje gozdov s cestami in vlakami.

Usmeritev 2: Zagotoviti spodbude za pripravo vlak.

Usmeritev 3: Gozdne prometnice načrtovati kompleksno, ne glede na posestne meje.

Usmeritev 4: Racionalizirati postopke za pripravo projektov in pridobitev dovoljenj za gradnjo gozdnih cest.

Usmeritev 5: Izdelati in izpeljati program ozaveščanja lastnikov gozdov o koristih vlaganj v gozdne prometnice.

Indikatorji: dolžina novih gozdnih cest in javnih cest, ki so pomembne za gozdno proizvodnjo; obseg rekonstrukcij gozdnih cest; dolžina novih vlak; odprtost gozdov s cestami (m'/ha) in vlakami (m'/ha).

Cilj 3: Primerno vzdrževane gozdne ceste.

Usmeritev 1: Zagotoviti ustrezno višino sredstev za vzdrževanje gozdnih cest.

Usmeritev 2: Sofinanciranje vzdrževanja gozdnih cest iz sredstev proračuna RS uskladiti z javno rabo gozdnih cest.

Usmeritev 3: V skladu s potrebami dopolniti sistem zbiranja in razporejanja sredstev za vzdrževanje gozdnih cest.

Usmeritev 5: Določiti režime rabe gozdnih cest.

Usmeritev 4: Zagotoviti sanacijo gozdnih cest po ujmah.

Indikatorji: dolžina vzdrževanih gozdnih cest.

Cilj 4: Razvit trg gozdnih lesnih sortimentov v Republiki Sloveniji.

Usmeritev 1: Pospesevati razvoj trga gozdnih lesnih sortimentov.

Usmeritev 2: Sofinancirati združevanja lastnikov gozdov za trženje gozdnih lesnih sortimentov.

Usmeritev 3: Za vse gozdove pridobiti mednarodne certifikate za trajnostno gospodarjenje z gozdovi ter zagotoviti njihovo vzdrževanje.

Usmeritev 4: Uvesti izobraževanje in svetovanje s področja trženja za lastnike gozdov.

Usmeritev 5: Uvesti sodobne tržne oblike za prodajo gozdnih lesnih sortimentov.

Usmeritev 6: Zagotoviti sistematičen način promocije uporabe in koristi lesa ter ustrezna finančna sredstva za izvedbo.

Indikatorji: količina in vrednost lesa na trgu; površina certificiranih gozdov; število novih društev lastnikov gozdov; število certifikatov sledenja lesa (CoC).

7.3.1.2 Gozdno semenarstvo in drevsničarstvo**Cilj 1: Zagotavljati ustrezno kakovost in količino gozdnega reprodukcijskega materiala.**

Usmeritev 1: Na podlagi nenehnega evidentiranja sestojev, ki ustrezajo kriterijem za pridobivanje gozdnega reprodukcijskega materiala, je treba vzdrževati ustrezno število registriranih gozdnih semenskih objektov po drevesnih vrstah in provenienčnih območjih.

Usmeritev 2: Lastnike gozdov spodbujati k vpisu sestojev ustrezne kakovosti v register gozdnih semenskih objektov.

Usmeritev 3: Razvijati in izpopolnjevati tehnologije za podaljšano shranjevanje semena.

Usmeritev 4: Pospeševati specifične proizvodne funkcije gozdnih semenskih objektov.

Indikatorji: število gozdnih semenskih objektov; količina in vrednost pridobljenega gozdnega semena.

7.3.1.3 Gospodarjenje z državnimi gozdovi

Cilj 1: Povečati delež državnih gozdov.

Usmeritev 1: S predpisi ustrezno opredeliti predkupno pravico RS, da bi se povečeval kompleks državnih gozdov.

Usmeritev 2: Izdelati merila za prednostni odkup gozdov s poudarjenimi ekološkimi in socialnimi funkcijami ter izvajati aktivno politiko odkupa.

Indikatorji: površina gozdov v lasti RS; površina gozdov s poudarjenimi ekološkimi in socialnimi funkcijami v lasti RS.

Cilj 2: Izboljšati zemljiško in parcelno strukturo državnih gozdov.

Usmeritev 1: Z aktivno politiko pravnega prometa z gozdovi ohranjati in oblikovati strnjene komplekse državnih gozdov.

Usmeritev 2: Manjše in izolirane parcele prodati ali zamenjati, po možnosti tako, da se hkrati povečuje in izboljšuje obstoječa gozdna posest v zasebni lasti.

Indikatorji: število namensko sklenjenih pravnih poslov.

Cilj 3: Ohraniti kmetije in podeželje v gorskem in hribovitem svetu z omejenimi možnostmi gospodarjenja.

Usmeritev 1: Omogočiti, da fizične osebe, ki aktivno gospodarijo na kmetijah v gorskem in hribovitem svetu, uveljavijo prednostno pravico pri podelitvi koncesij za izkoriščanje gozdov v lasti RS na podlagi programa ohranjanja posamezne kmetije.

Indikatorji: število podeljenih koncesij za izkoriščanje gozdov v lasti RS.

Cilj 4: Racionalna gozdna proizvodnja.

Usmeritev 1: Pospeševati uporabo sodobnih tehnologij in organizacijskih oblik ob presoji sprejemljivosti na varovanih območjih.

Indikatorji: količina poseka, spravila in prevoza s sodobnimi tehnologijami.

7.3.1.4 Gospodarjenje z zasebnimi gozdovi

Cilj 1: Izboljšati organiziranost lastnikov gozdov.

Usmeritev 1: Spodbujati povezovanje lastnikov gozdov.

Usmeritev 2: Pospeševati kapitalsko povezovanje lastnikov gozdov za pridobivanje in predelavo lesa (energetsko pogodbeništvo, manjši obrati za predelavo lesa).

Usmeritev 3: Zagotoviti finančne spodbude za povezovanje lastnikov gozdov.

Indikatorji: število društev lastnikov gozdov; število lastnikov gozdov, vključenih v društva; število primerov kapitalskega povezovanja lastnikov gozdov.

Cilj 2: Intenzivirati izobraževanje lastnikov gozdov in svetovanje.

Usmeritev: Povečati število izobraževanj za delo v gozdu oziroma z gozdom in jih vsebinsko razširiti (zlasti na ekonomskem področju).

Indikatorji: število tečajev in predavanj za lastnike gozdov; število medijskih prispevkov za lastnike gozdov.

Cilj 3: Zaustaviti nadaljnje drobljenje gozdne posesti.

Usmeritev 1: Dopolniti predpise, ki bodo preprečevali drobljenje posesti in spodbujali njihovo povezovanje.

Usmeritev 2: Preprečevati delitev gozdnih parcel.

Indikatorji: povprečna površina gozdne posesti.

Cilj 4: Zagotoviti izvedbo potrebnih gojitvenih in varstvenih del v gozdovih.

Usmeritev 1: Povečati spodbude za gojitvena in varstvena dela.

Usmeritev 2: Zagotoviti ukrepe preventivnega požarnega varstva v najbolj ogroženih gozdovih.

Indikatorji: letni obseg izvedene obnove gozdov; letni obseg izvedene nege gozdov; letni obseg ukrepov preventivnega požarnega varstva.

Cilj 5: Zagotoviti izvedbo del na tehnološko sodoben in varen način.

Usmeritev 1: Zagotoviti sofinanciranje za posodabljanje gozdarske mehanizacije.

Usmeritev 2: Povečati delež del v zasebnih gozdovih, ki jih izvedejo poklicni izvajalci.

Usmeritev 3: Intenzivirati usposabljanje lastnikov gozdov za delo v gozdu.

Usmeritev 4: Pospeševati sodobne oblike organiziranosti zasebnih lastnikov gozdov na področju pridobivanja lesa.

Usmeritev 5: Omogočiti razvoj borze gozdarskih storitev.

Indikatorji: število tečajev in predavanj za lastnike gozdov; vložena sredstva za posodabljanje gozdne mehanizacije; količina poseka s sodobnimi tehnologijami; število storitev ter izvajalcev na borzi.

Cilj 6: Spodbude za gozdove, v katerih ekološke ali socialne funkcije določajo način gospodarjenja.

Usmeritev 1: Ovrednotiti ekološke in socialne koristi gozdov za celotno družbo.

Usmeritev 2: Določiti spodbude ob upoštevanju rastiščnega potenciala in večnamensko-sti gozdov.

Indikatorji: obseg del glede na stopnjo poudarjenosti ekoloških in socialnih funkcij.

Cilj 7: Povečano sodelovanje lastnikov pri načrtovanju razvoja njihovih gozdov.

Usmeritev 1: Lastnike gozdov je treba intenzivneje vključevati v procese gozdarskega načrtovanja in intenzivirati vse oblike svetovanja.

Indikatorji: število udeležencev na javnih obravnavah gozdnogospodarskih načrtov.

Cilj 8: Izboljšati trženje gozdnih lesnih proizvodov, drugih gozdnih proizvodov in funkcij gozdov.

Usmeritev 1: Lastnikom gozdov omogočiti izobraževanje in svetovanje za trženje.

Usmeritev 2: Izdelati posestne načrte.

Usmeritev 3: Omogočiti razvoj borze proizvodov.

Indikatorji: število izobraževanj in svetovanj; število posestnih načrtov; količina proizvodov na borzi.

7.3.1.5 Lesarstvo in papirništvo

Cilj 1: Povečati izvoz lesnih proizvodov s povečano dodano vrednostjo v domači lesni industriji.

Usmeritev 1: Zagotoviti povezovanje gozdarstva, lesarstva in papirništva pri snovanju razvojnih strategij.

Usmeritev 2: Spodbuditi organsko, partnersko povezovanje gozdarstva, lesarstva in papirništva na podlagi skupnih, dolgoročnih razvojnih interesov; tudi kapitalsko povezovanje.

Usmeritev 3: Ustanoviti vzorčna (odskočna) podjetja za uveljavljanje konkurenčnih prednosti lesne predelovalne industrije z novimi tehnologijami in novimi proizvodi.

Indikatorji: uvoz in izvoz okroglega lesa; uvoz in izvoz lesnih izdelkov.

Cilj 2: Povečati rabo lesa in lesnih izdelkov v gradbeništvu in bivalnem okolju. Les in izdelki iz lesa naj do leta 2015 postanejo vodilni material.

Usmeritev 1: Promovirati les in izdelke iz lesa ter njegov pozitivni prispevek k trajnostnemu družbenoekonomskemu razvoju.

Usmeritev 2: Spodbuditi rabo lesa in lesnih izdelkov v državnih in javnih zgradbah.

Usmeritev 3: Lesnopredelovalno dejavnost umestiti v strateške dokumente RS.

Usmeritev 4: Zagotoviti sistemske spodbude za večjo rabo lesa.

Indikatorji: količina okroglega lesa, ki se porablja v predelovalnih dejavnostih v Republiki Sloveniji.

7.3.1.6 Druge dejavnosti, povezane z lesom

Cilj 1: Večji delež rabe lesa v primarni energetski bilanci Republike Slovenije.

Usmeritev 1: Vzpostaviti trg manj kakovostnega lesa in lesnih ostankov.

Usmeritev 2: Promovirati rabo lesa za proizvodnjo biogoriv.

Usmeritev 3: Pripraviti standarde kakovosti za lesne sekance in pelete.

Usmeritev 4: Spodbujati energetsko pogodbeništvu med lastniki gozdov na podeželju.

Indikatorji: količina biogoriv, proizvedenih iz lesa; število sklenjenih energetskih pogodb.

Cilj 2: Povečati obseg dejavnosti, ki uporabljajo les, še posebej na podeželju, kjer lahko te dejavnosti pomembno prispevajo k njegovemu razvoju.

Usmeritev 1: Spodbujati razvoj dopolnilnih dejavnosti, ki so povezane z lesom, na kmetijah.

Usmeritev 2: Povečati spodbude za razvoj dejavnosti z lesom na podeželju, tudi v obliki malih in srednje velikih podjetij.

Usmeritev 3: Izobraževati lastnike gozdov in jim svetovati o možnostih in tehnologijah nadaljnje obdelave lesa.

Usmeritev 4: Spodbujati kapitalsko povezovanje pri proizvodnih verigah, ki temeljijo na lesu.

Indikatorji: število kmetij z dopolnilnimi dejavnostmi, ki so povezane z lesom; število novih neposrednih in posrednih delovnih mest ter število novih podjetij, povezanih s predelavo lesa.

7.3.1.7 Lovstvo

Cilj: Zagotoviti trajno gospodarsko rabo vseh lovnih vrst.

Usmeritev 1: Realizirati načrtovani odstrel.

Usmeritev 2: Zagotoviti izvedbo načrtovanih ukrepov v okolju.

Usmeritev 3: Preprečevati škodo od divjadi in na njej.

Indikatorji: telesna masa divjadi in masa rogovja; realizirana višina letnega odstrela; število izgub (povozi, bolezni); število lovskih gostov; prihodek od prodane divjačine in trofeje.

7.3.1.8 Čebelarstvo

Cilj: Izkoristiti potencialne gozdov za pašo čebel.

Usmeritev 1: Čebelarjenje v gozdu urediti s čebeljimi pašnimi redi, vključno z ureditvijo stojišč za postavitev prevoznih čebeljih enot ob gozdnih prometnicah.

Usmeritev 2: Izpopolniti sistem obveščanja o medenju.

Usmeritev 3: Povečati delež medovitih drevesnih in grmovnih vrst v gozdovih.

Indikatorji: količina proizvedenega gozdnega medu; prihodek od prodaje gozdnega medu.

7.3.1.9 Nabiranje nelesnih gozdnih proizvodov

Cilj 1: Na gozdu neškodljiv način izkoristiti zmožnosti gozda glede pridobivanja nelesnih gozdnih proizvodov.

Usmeritev 1: V gozdnogospodarske načrte je treba vključiti usmeritve in morebitne omejitve v zvezi z nelesnimi gozdnimi proizvodi.

Usmeritev 2: Urediti je treba nabiralništvo.

Usmeritev 3: Z nadaljnjo obdelavo oziroma predelavo dobrin povečati dodano vrednost nelesnim gozdnim proizvodom.

Usmeritev 4: Novelirati predpis v zvezi z varstvom gliv, vključno s seznamom zavarovanih vrst.

Indikatorji: količina in vrednost nelesnih gozdnih proizvodov na trgu.

7.3.1.10 Turizem in rekreacija v gozdnem prostoru

Cilj: Funkcijam gozda prilagojena izraba gozdnega prostora za turizem.

Usmeritev 1: Opredeliti gozdni prostor glede primernosti za različne oblike turizma in rekreacije ter različne intenzivnosti, povezane z obema dejavnostma.

Usmeritev 2: Ustrezno opremiti gozdove za turizem in rekreacijo (znaki, informativne točke ipd.).

Usmeritev 3: Usposobiti kadre za izvajanje turizma in rekreacije v gozdnem prostoru, zlasti lastnike gozdov.

Indikatorji: površina gozdov s poudarjeno turistično in rekreacijsko funkcijo.

7.3.1.11 Paša živine v gozdovih

Cilj: Urediti pašo živine v gozdovih in jo usmeriti na primerne površine.

Usmeritev 1: Spodbujati izdelavo celovitih pašnih redov z razvojnimi načrti za pašo v gozdnem prostoru.

Indikatorji: površina gozdov z dovoljeno in urejeno pašo v gozdovih; površina gozdov z nedovoljeno pašo v gozdovih.

8 DRUŽBENI VIDIK GOZDOV

8.1 Stanje

Gozdovi v Republiki Sloveniji so za javnost odprti. Ljudje to vrednoto neredko zlorablja jo. Tako se v gozdovih soočamo tudi z neprimernimi dejavnostmi in dejanji, zaradi česar pride tudi do konfliktov z lastniki gozdov. Najpogostejši negativni pojavi so:

- odlaganje odpadkov v gozdove,
- nedovoljeni posegi v gozdni prostor (kamnolomi, peskokopi, kopanje zemlje, postavitve različnih objektov),
- gozdu in njegovim funkcijam neprilagojene turistične in rekreacijske dejavnosti,
- čezmerno nabiranje gozdnih plodov in drugih gozdnih proizvodov ter izvajanje neprimernih dejavnosti v mirnih conah gozda.

Ljudje se vse bolj zavedajo pomena gozdov. Navezanost ljudi na gozdove, ki je bila nekdanj velika zaradi lesa in drugih materialnih dobrin, ki so jih pridobivali iz gozda, se ponovno krepi, tokrat predvsem zaradi okoljske vloge gozdov in priljubljenosti gozdnega okolja za oddih in rekreacijo, čeprav se seveda ljudje tudi danes zavedajo pomena gozdov kot vira lesa, vsem zelo priljubljenega gradiva. Gozdovi pomembno prispevajo k splošni blaginji ljudi.

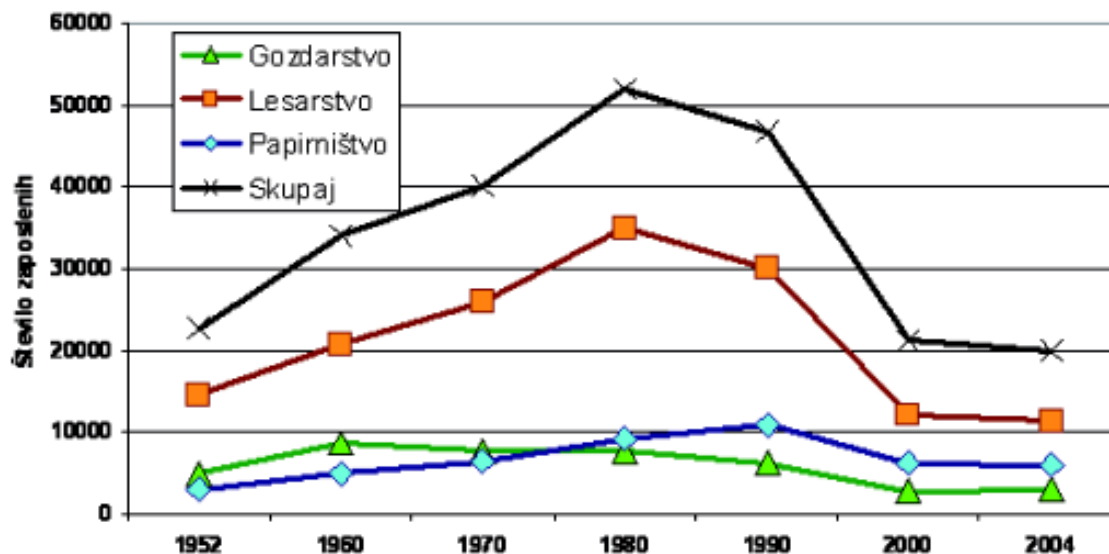
V gozdu je veliko naravnih vrednot ter kulturnih objektov, ki bogatijo gozdni prostor in so del narodove dediščine. Njihova ohranitev in vzdrževanje je naloga tudi širše skupnosti.

Lov je brez dvoma imel že od nekdanj pomembno vlogo v socialnem in kulturnem življenju. Danes trajnostno gospodarjenje z divjadjo, katere sestavni del je tudi lov divjadi, izvajajo lovske družine, ki so ustanovljene na podlagi prostovoljne odločitve njenih članov. V Republiki Sloveniji je registriranih približno 420 lovskih družin, v katere je včlanjeno skupaj čez 20.000 lovcev, kar predstavlja 1 odstotek vseh prebivalcev naše države. Dejavnosti, ki so vezane na divjad in lov, so pestre in številne: vzdrževanje ravnotežja med populacijami prostoživečih živalskih vrst in njihovim okoljem, ohranjanje zgodovinske in etnološke dediščine, gojitev glasbene, literarne in likovne kulture, prenos izročil in znanja na mlajše generacije, skrb za ohranjanje etičnega kodeksa lova, sodelovanje pri znanstvenih raziskavah itn.

Prostoživeče živali pomenijo tudi pomembno znanstvenoraziskovalno, izobraževalno in estetsko vrednoto. Za razumevanje in dojetje življenja v naravi so za človeka zelo pomembna tudi dognanja o odnosih v življenjskih skupnostih prostoživečih živali in med njimi ter o vplivih sprememb okolja (naravnega in kulturnega prostora) na posamezne vrste in življenjske skupnosti. Izobraževalna in znanstvena vloga ter podobne nematerialne koristi od prostoživečih živali dvigajo kakovost življenja, bogatijo duhovnost širokega kroga ljudi in združujejo številne naravovarstvene interesne skupine.

Še posebej močno so na gozd navezani kmetje, saj jim je včasih pomenil in jim pomeni tudi danes nenadomestljiv del kmetije, vir lesa in dohodka. S skrbnim odnosom do gozda so bistveno prispevali k ohranitvi slovenskih gozdov. Gozdovi dajejo zaposlitev in zaslužek tudi mnogim drugim. Pri delih v gozdovih je v Republiki Sloveniji zaposlenih več kot 2000 ljudi, še veliko več, skoraj 30.000, pa jih je zaposlenih v dejavnostih predelave in obdelave lesa, v proizvodnji pohištva ter v proizvodnji vlaknin, papirja in izdelkov iz njih, ki vse temeljijo na lesni surovini, ki jo pridobimo iz gozdov.

Slika 12: Gibanje števila zaposlenih v gozdarstvu in z njim povezanih panogah v obdobju 1952–2004 (Vir: Gozdarski inštitut Slovenije)

Preglednica 15: Struktura podjetij po številu zaposlenih v gozdarstvu in drugih dejavnostih, povezanih z lesom

Velikost podjetij	Velika	Srednja	Majhna	SKUPAJ
Gozdarstvo 2004	5	5	59	69
Lesarstvo 2004	26	34	931	991
Papirništvo in cel. ind. 2004	7	10	83	100
SKUPAJ	38	49	1.077	1.164

8.1.1 Dejavniki, ki zmanjšujejo socialne vidike gozdov

Na kratko lahko zapišemo, da so dejavniki, ki zmanjšujejo socialne vloge gozdov, vsi tisti, ki ogrožajo oziroma zmanjšujejo okoljske učinke gozdov, in tudi tisti, ki zmanjšujejo njihove gospodarske učinke. Samo zdrav ter biološko in mehansko stabilen gozd lahko dobro opravlja proizvodne in socialne funkcije, pri tem pa so pozitivni ekonomski rezultati gospodarjenja z gozdovi zlasti za podeželje pomembni tudi v socialnem smislu.

Delovne nezgode

Delovne nezgode so pogoste in težke, delovna invalidnost med poklicnimi delavci pa je najpogostejši vzrok za predčasno upokojevanje. Vse to prinaša številne neugodne posledice v nacionalnem gospodarstvu. V obdobju 1981–2004 se je pri delu v gozdovih smrtno ponesrečilo okoli 350 ljudi, od tega skoraj devet desetih v zasebnih gozdovih. Pogoste posledice delovnih nezgod so tudi invalidnost. Te lahko za zasebne gozdove ocenimo z 10-kratnikom smrtnih nezgod. Število vseh nezgod pa lahko ocenimo s 100-kratnikom smrtnih nezgod.

Človeški dejavnik je najpogostejši vzrok nezgod, nepravilni postopki pri delu v več kot polovici primerov, nepazljivost pa v dobri tretjini. Nepredvidljivi vzroki iz okolja so prisotni pri manj kot desetini nezgod v zasebnih gozdovih. Širše družbenoekonomske posledice nezgod

pri delu v gozdu v zasebnih gozdovih so bile ocenjene na četrtno vrednosti letnega poseka-nega lesa, kar tudi negativno vpliva na gospodarske učinke gozdov.

8.2 Ocena razvojnih možnosti

Dejstvo, da je v gozdarstvu in z lesom povezanih dejavnostih v Republiki Sloveniji zaposlenih približno 30.000 ljudi, je še posebej pomembno za gospodarske in tudi socialne razmere na podeželju. Zaposlitev dajejo tudi druge dejavnosti, povezane z gozdom. Ljudje iz urbanih okolij si za oddih in rekreacijo zelo radi izberejo gozdno okolje, kar omogoča razvoj turizma na podeželju. Turistična dejavnost je ena najpomembnejših dopolnilnih dejavnosti kmetij. Na tem področju so še številne neizkoriščene možnosti. Z večjo varnostjo pri delu v gozdu pa je treba zmanjšati negativne učinke delovnih nesreč na razvojne možnosti gozdov s socialnega vidika.

Financiranje in sofinanciranje vlaganj v gozdove iz sredstev proračuna bo še naprej pomemben dejavnik, ki bo omogočal, da se bo izvajanje gospodarjenja z gozdovi čim bolj približalo načrtovanemu, s tem pa se bodo zagotovili tudi pogoji za ohranitev stabilnosti gozdov in njihovih funkcij. S povečano rabo gozdov, ki se pričakuje v prihodnosti, bodo te funkcije vse pomembnejše, bolj poudarjene. Delež sofinanciranja za izvajanje del, ki ohranjajo in razvijajo splošne koristi gozdov, bo treba zato primerno prilagajati. Na ta način bodo nelastniki gozdov s proračunskimi sredstvi ustrezno prispevali za rabo gozdov.

8.3 Cilji, usmeritve in indikatorji

Cilj 1: Pomembno prispevati h kakovosti življenja, zlasti zdravju vseh prebivalcev.

Usmeritev 1: Ohraniti in urediti prost dostop javnosti v gozdove, pri tem pa z učinkovitim nadzorom v gozdnem prostoru preprečiti njegove zlorabe.

Usmeritev 2: Povečati delež državnih in občinskih gozdov v bližini večjih mest zaradi lažjega usklajevanja rabe gozda v razmerah poudarjenih socialnih funkcij gozdov. Z zainteresiranimi lokalnimi skupnostmi je treba določiti območja mestnih in primestnih gozdov.

Usmeritev 3: Opredeliti gozdni prostor glede primernosti za različne oblike in intenzivnosti turističnih in rekreacijskih dejavnosti ter zagotoviti nadzor nad izvajanjem rekreacijske dejavnosti (neposredni nadzor v naravi). Posebej skrbno in podrobno opredeliti gozdni prostor v primestnih okoljih in območjih enot kulturne dediščine ter naravnih vrednot.

Usmeritev 4: Nenehno spremljati poudarjenost posameznih socialnih funkcij v gozdovih, ugotavljati območja konfliktnih rabe gozda ter z usmerjanjem rabe gozda načrtno zmanjševati njihovo konfliktnost.

Usmeritev 5: V območjih, ki jih ljudje pogosteje obiskujejo, čas izvajanja del v gozdovih prilagoditi ritmu obiska ljudi ter krepiti estetsko funkcijo gozda.

Usmeritev 6: Poučno funkcijo gozda razširiti iz gozdnih učnih poti na gozdove blizu šol ter zasnovati bolj interdisciplinarne učne poti v gozdnem okolju.

Usmeritev 7: Doreči optimalna stanja gozda za uspešno opravljanje zaščitne funkcije v najpogostejših okoliščinah, ko je potrebna njena poudarjenost, ter najmanjšo površino gozda za uspešno opravljanje higiensko-zdravstvene funkcije.

Indikatorji: površina gozdov, dostopnih javnosti; delež občinskih in državnih gozdov; število učnih poti.

Cilj 2: Omogočiti zaposlitev in zaslužek ljudem na podeželju z delom v gozdovih in v dejavnostih, povezanih z lesom in gozdom, ter tako prispevati h kakovosti življenja na podeželju.

Usmeritev 1: Z ustvarjanjem pogojev za smotrno izvajanje gozdnih del (povezovanje lastnikov gozdov, uvajanje novih tehnologij) povečati intenzivnost gospodarjenja z gozdovi in s tem možnosti za delo v gozdovih in v dejavnostih, ki temeljijo na lesu.

Usmeritev 2: Z razvojem dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, ki temeljijo na lesu in drugih dobrinah gozda, ter dejavnosti, povezanih z gozdom (čebelarstvo, turizem), ustvariti možnost dodatnih zaposlitev in dodatnega dohodka na kmetijah.

Indikatorji: neto dohodek od lesa gozdarskih podjetij; delež gozdarstva v bruto družbenem proizvodu (BDP); število zaposlenih v gozdarstvu.

Cilj 3: Oblikovati urejeno okolje objektom kulturne dediščine, in sicer zaradi dediščine same in kot prispevek k razvoju turizma.

Usmeritev 1: V območjih enot kulturne dediščine in njihovih vplivnih območjih v gozdu v estetskem smislu in prilagojeno režimu varovanja načrtovati in izvajati dela v gozdovih ter čas del prilagoditi ritmu obiska ljudi.

Usmeritev 2: V načrte za gospodarjenje z gozdovi, je treba vključiti usmeritve za varovanje kulturnih vrednot.

Indikatorji: število objektov kulturne dediščine v gozdu.

Cilj 4: Povečati vedenje lastnikov gozdov in javnosti o gozdu ter jih aktivno vključiti v načrtovanje razvoja gozdov.

Usmeritev 1: Intenzivirati izobraževanje lastnikov gozdov in svetovanje o gozdu ter uvesti metode participacije javnosti pri načrtovanju razvoja gozdov in del v gozdovih.

Usmeritev 2: Zaradi povečanja vezave CO₂, proizvodnje lesa in zaradi zagotavljanja biotske raznovrstnosti (povezanosti in biokoridorjev) je treba ozaveščati o namenu osnovanja novih gozdov, zlasti v območjih, kjer je gozdov malo, ter v odločitve glede pogozdovanja aktivno vključiti lastnike gozdov in lokalno prebivalstvo.

Indikatorji: število tečajev in predavanj za lastnike gozdov; število medijskih prispevkov za lastnike gozdov; število udeležencev na javnih obravnavah gozdnogospodarskih načrtov.

Cilj 5: Povečati ozaveščenost ljudi glede pomena gozdov in njihovih funkcij, gozdarstva, lovstva, lesa in drugih dobrin iz gozda.

Usmeritev: Popularizirati pomen gozdov, gozdarstva, lovstva, lesa in drugih dobrin gozda. Kot vrednoto je treba prikazati dostopnost gozdov javnosti.

Indikatorji: število popularizacijskih dejavnosti za javnost.

9 JAVNA GOZDARSKA SLUŽBA

9.1 Stanje

Javno gozdarsko službo opravlja v gozdovih vseh lastništev Zavod za gozdove Slovenije, določene naloge javne gozdarske službe opravlja tudi Gozdarski inštitut Slovenije. Gospodarjenje s zasebnimi gozdovi je zaradi razdrobljene posesti pogosto ekonomsko neučinkovito. Združevanje lastnikov, za katere se organizira sečnja in druga dela na večjih kompleksih, lahko bistveno prispeva k povečani učinkovitosti gospodarjenja z zasebnimi gozdovi. V usposabljanje lastnikov gozdov za doseganje poslovne učinkovitosti gospodarjenja z gozdovi naj se vključi tudi Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije. Velika površina gozdov in nujnost celovitega usmerjanja njihovega razvoja zahtevajo strokovno dobro usposobljeno in dobro organizirano javno gozdarsko službo. Naloge javne gozdarske službe določa Zakon o gozdovih.

9.2 Cilji, usmeritve in indikatorji

Cilj: Enotna za vse gozdove, kadrovska zadostna, dobro organizirana, strokovno kompetentna javna gozdarska služba, ki gozd obravnava celovito, vključno z živalskim svetom, ter s pravnimi in ekonomskimi mehanizmi ter svetovanjem učinkovito in smotrno usmerja razvoj gozdov.

Usmeritev 1: Ohraniti ustrezno kadrovske zasedenost javne gozdarske službe, tudi s strokovnjaki strok s sosednjih področij, ter njeno stabilno financiranje.

Usmeritev 2: Delo in organiziranost javne gozdarske službe prilagajati aktualnim potrebam gozda, lastnikov gozdov in javnosti ter smotrni izvedbi nalog.

Usmeritev 3: Intenzivirati svetovanje vseh oblik in vzpostaviti učinkovito sodelovanje z drugimi svetovalnimi službami za kmetije ter z organizacijami lastnikov gozdov.

Usmeritev 4: Zagotavljati stalno izobraževanje celotne kadrovske strukture.

Indikatorji: število zaposlenih v javni gozdarski službi; izobrazbena struktura.

10 NADZOR V GOZDARSTVU

10.1 Stanje

Nadzor v gozdovih z vidika spoštovanja Zakona o gozdovih, Zakona o gozdnem reprodukcijskem materialu in Zakona o ohranjanju narave ter predpisov na njihovi podlagi izvaja gozdarska inšpekcija, v varovanih območjih pa tudi inšpekcija, pristojna za ohranjanje narave.

Z letom 2006 je začel Zavod za gozdove Slovenije izvajati skladno z Zakonom o ohranjanju narave neposredni nadzor v naravi, ki pomeni nadzor v gozdnem prostoru z vidika spoštovanja predpisov s področja varstva narave. Naravovarstveni nadzor že izvajajo nadzorniki na zavarovanih območjih.

10.2 Cilji, usmeritve in indikatorji

Cilj 1: Učinkovit inšpekcijski nadzor v gozdovih.

Usmeritev: Zagotoviti učinkovito delovanje inšpekcijskih služb, pristojnih za gozdni prostor.

Indikatorji: število kršitev; število inšpektorjev.

Cilj 2: Učinkovit neposredni nadzor v naravi v gozdnem prostoru.

Usmeritev: Zagotoviti stabilno financiranje javne gozdarske službe, povezano z izvajanjem neposrednega nadzora v naravi v gozdnem prostoru.

Indikatorji: delež površine gozdov z uvedenim neposrednim nadzorom v naravi; število nadzornikov.

11 IZOBRAŽEVANJE GOZDARSKIH KADROV

11.1 Stanje

Gozdarske kadre poklicne in srednje stopnje izobražuje Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, pa s preno-vo študija v skladu z Bolonjsko deklaracijo izvaja visokošolski strokovni študij gozdarstva ter univerzitetni študij gozdarstva in obnovljivih gozdnih virov. V pripravi je tudi višješolski program (inženir gozdarstva in lovstva), ki naj bi se v okviru Biotehniške fakultete izvajal v Postojni.

11.2 Cilji, usmeritve in indikatorji

Cilj: Gozdarski strokovnjaki s širokim znanjem o gozdu in tudi sorodnih dejavnostih v prostoru, primerno število gozdarskih strokovnjakov s poglobljenim znanjem na ožjih strokovnih področjih (specialisti).

Usmeritev 1: V gozdarske izobraževalne programe je treba vključiti več vsebin s področja splošnih znanj, zakonodaje, sorodnih strok, okolja, komunikacije, informacijske in komunikacijske tehnologije, psiholoških in socialnih znanj.

Usmeritev 2: Zlasti pri podiplomskemu študiju je treba več pozornosti posvetiti interdisciplinarnemu izobraževanju.

Usmeritev 3: Več strokovnjakom omogočiti podiplomski študij.

Usmeritev 4: Vzpostaviti sistem vseživljenjskega izobraževanja in ozavestiti gozdarje o nujnosti vseživljenjskega izobraževanja.

Usmeritev 5: Ustanoviti medpodjetniški izobraževalni center, tudi z razvojno raziskovalno vsebino (na primer preizkusi opreme).

Usmeritev 6: Izpopolniti program pripravništva.

Usmeritev 7: Gozdarski šoli in fakulteti zagotoviti šolska posestva za potrebe njihove izobraževalne dejavnosti.

Indikatorji: število dijakov in študentov, vključenih v gozdarske izobraževalne programe; število neformalnih oblik izobraževanja; izobrazbena struktura zaposlenih v javni gozdarski službi.

12 IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE LASTNIKOV GOZDOV

12.1 Stanje

Izobraževanje lastnikov gozdov je ena najpomembnejših oblik aktivnega sodelovanja lastnikov gozdov pri zagotavljanju učinkovitega gospodarjenja z gozdovi, tako v ekonomskem smislu kot tudi v smislu krepitve vseh nematerialnih funkcij gozdov.

Institucije, ki samostojno ali z medsebojnim sodelovanjem delujejo na področju izobraževanja lastnikov gozdov v Republiki Sloveniji, so: Zavod za gozdove Slovenije, Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna, Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije, Gozdarski inštitut Slovenije, Andragoški center Slovenije, Biotehniška fakulteta, Zveza gozdarskih društev Slovenije, Zveza lastnikov gozdov s svojimi lokalnimi društvi in druga društva s področja gozdarstva.

Zaradi velikega števila lastnikov gozdov ter njihove velike raznolikosti glede velikosti gozdne posesti in pripravljenosti oziroma opremljenosti in usposobljenosti za izvajanje del v gozdovih delimo za potrebe izobraževanja lastnike gozdov na dve osnovni skupini:

1. tiste, ki delajo sami v svojem gozdu,
2. tiste, ki v gozdu ne delajo sami, temveč izvedbo del oddajajo izvajalcem.

Najpogostejše teme izobraževanj so: gojenje in varstvo gozdov, tehnologija dela in gozdne prometnice, krojenje lesa, pridobivanje in raba lesa za energijo, finančne podpore v gozdarstvu, usmerjanje razvoja populacij prostoživečih divjih živali, načrtovanje razvoja gozdov in gozdnega prostora, funkcije gozdov in nega gozdne krajine, pravni predpisi o gozdu in gozdarstvu ter področje evropske gozdarske politike.

Tematsko je treba izobraževanje lastnikov gozdov razširiti tudi na druge dejavnosti, ki na kmetijah že sestavljajo ali pa lahko sestavljajo dopolnilne dejavnosti.

Trenutne pomanjkljivosti pri izvedbi izobraževanja lastnikov gozdov v Republiki Sloveniji so:

- dostopnost znanja posameznemu lastniku gozda je otežena zaradi velikega števila lastnikov gozdov in še premajhnega števila usposobljenih izobraževalcev, tako za individualni kot za skupinski prenos znanj;
- povezovanje partnerjev, ki sodelujejo pri izobraževanju lastnikov gozdov v Republiki Sloveniji, je še prešibko in ne zagotavlja ustreznega integralnega in racionalnega pristopa do lastnika;
- kadrovske in materialne kapacitete organizacij, ki posredujejo znanje lastnikom gozdov, so prešibke za zadovoljevanje vseh potreb;
- nizek potencial in interes združevanja lastnikov gozdov v večje interesne skupine ovira učinkovitejšo organizacijo izobraževalnih dejavnosti.

12.2 Cilji, usmeritve in indikatorji

Cilj: O pomenu gozdov in njihovih funkcij ozaveščeni lastniki gozdov, ki so usposobljeni za delo v gozdovih in želijo aktivno sodelovati na področju načrtovanja razvoja gozdov.

Usmeritev 1: Pripraviti izobraževalne programe za lastnike gozdov, skladno z njihovimi potrebami. Pri tem je treba upoštevati njihovo obstoječe znanje, pripravljenost in opremlje-

nost za delo v gozdu in druge dejavnike, ki vplivajo na oblikovanje vsebine izobraževalnih programov. Izobraževalne programe je treba zasnovati multifunkcijsko.

Usmeritev 2: Izdelati nacionalno shemo izobraževanja lastnikov gozdov.

Usmeritev 3: Tečaje za lastnike gozdov je treba nadgraditi. Uvesti možnost pridobitve nacionalne poklicne kvalifikacije.

Usmeritev 4: Vzpostaviti evidenco izobraževanj.

Usmeritev 5: Vpeljati možnost podelitve koncesij za izobraževanje z nadzorom izobraževanja.

Indikatorji: število tečajev in predavanj za lastnike gozdov; število medijskih prispevkov za lastnike gozdov.

13 OZAVEŠČANJE JAVNOSTI IN PARTICIPACIJA PRI ODLOČANJU

13.1 Stanje

Zavod za gozdove Slovenije izvede letno približno 900 dejavnosti za šolsko mladino, pripravi približno 700 prispevkov za medije in sodeluje na sejmih. Dejavnosti za javnost pripravljajo tudi Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije, Zveza gozdarskih društev Slovenije ter Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna.

13.2 Cilji, usmeritve in indikatorji

Cilj: O pomenu gozdov, gozdarstva, lovstva, lesa in drugih dobrin gozda ozaveščena javnost, ki bo tako bolje pripravljena za sodelovanje pri odločanju o delu z gozdom, vključno z njegovim živalskim svetom.

Usmeritev 1: Intenzivirati komuniciranje z javnostjo, s poudarkom na ozaveščanju na različnih ravneh in v njim prilagojenih oblikah (na primer z dejavnostmi v šolah, medijih, postavljanjem tabel v gozdovih z več obiska idr.).

Usmeritev 2: Aktivno vključevati javnost v procese oblikovanja gozdne politike (gozdno-gospodarsko načrtovanje, gozdnogojitveno načrtovanje, oblikovanje zakonodaje).

Usmeritev 3: Intenzivneje komunicirati z drugimi strokami ter aktivneje izobraževati vse uporabnike prostora in še posebej načrtovalce rabe prostora.

Usmeritev 4: Pripraviti vsebine za formalno in neformalno izobraževanje, še posebej za učitelje in predavatelje.

Usmeritev 5: Vsebine vključiti v šolske in študijske programe drugih strok, ki delujejo v prostoru in vplivajo na okolje in naravo.

Usmeritev 6: Gozdarskim društvom in društvom lastnikov gozdov ter njihovim zvezam nuditi podporo, da bodo lahko prispevali pri izobraževanju in ozaveščanju javnosti ter usposabljanju lastnikov gozdov in zastopali njihove interese pri oblikovanju politike gospodarjenja z gozdovi.

Indikatorji: število udeležencev na javnih obravnavah; število popularizacijskih dejavnosti za javnost.

14 RAZISKOVALNA IN RAZVOJNA DEJAVNOST

14.1 Stanje

Glavnina raziskovalne dejavnosti na področju gozdarstva poteka na Gozdarskem inštitutu Slovenije ter na Oddelku za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire pri Biotehniški fakulteti. Financirajo jo delno Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter Ministrstvo za okolje in prostor. Posamezne raziskovalne projekte in projektne naloge financirajo tudi Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS ter gozdnogospodarska in druga podjetja. Pri terenskih raziskavah sodeluje tudi Zavod za gozdove Slovenije.

14.2 Cilji, usmeritve in indikatorji

Cilj 1: Dobro organizirana, strokovno kompetentna raziskovalna in razvojna dejavnost.

Usmeritev 1: Izboljšati je treba interdisciplinarno, interinstitucionalno in mednarodno sodelovanje.

Usmeritev 2: Zagotoviti več sredstev za raziskave iz različnih virov.

Usmeritev 3: Srednji gozdarski šoli, Biotehniški fakulteti in Gozdarskemu inštitutu zagotoviti v sodelovanju s SKZG RS površine za izvajanje izobraževalnih, raziskovalnih in razvojnih nalog.

Indikatorji: višina sredstev, namenjenih raziskovalni in razvojni dejavnosti v gozdarstvu; število znanstvenih in aplikativnih raziskovalnih projektov; površine gozdov, trajno namenjene izvajanju izobraževalnih, raziskovalnih in razvojnih nalog.

Cilj 2: Izdelan program raziskovalnih in razvojnih potreb, vključno s programi prenosa izsledkov v pedagoško prakso.

Usmeritev 1: Pripraviti celosten program raziskav (po IUFRO-klasifikaciji), ki naj zajamejo vsa področja Nacionalnega gozdnega programa.

Usmeritev 2: Več pozornosti posvetiti dolgoročnim in aplikativnim raziskavam, predvsem s področja gozdnih rastišč, prirastoslovnih zakonitosti gozdnih sestojev, sistema sonaravnega gospodarjenja ter integralnega ohranjanja in varstva gozdnih ekosistemov.

Usmeritev 3: Zagotoviti trajni monitoring stanja gozdov in gozdnih ekosistemov.

Usmeritev 4: Povečati dostopnost raziskovalnih in razvojnih izsledkov, rezultate učinkoviteje prenašati v pedagoški proces in prakso ter motivirati uporabnike za njihovo uporabo.

Indikatorji: število trajnih vzorčnih ploskev; število dolgoročnih aplikativnih raziskav; število raziskovalnih projektov, ki jih financirajo končni uporabniki (na primer gozdarska podjetja).

15 FINANCIRANJE

15.1 Stanje

Lastniki gozdov so materialno odgovorni za izvedbo vseh potrebnih del v svojih gozdovih. Zaradi javnega pomena gozdov, zaradi njihovih splošnih koristi država prispeva k vlaganjem zlasti v zasebne gozdove, vključno z vzdrževanjem gozdnih cest. Dela v varo-

valnih gozdovih in hudourniških območjih država financira v celoti. Po vstopu Republike Slovenije v EU pridobivajo lastniki zasebnih gozdov subvencije za vlaganja v gozdove tudi iz sredstev EU.

V gozdovih v državni lasti zagotavlja izvedbo vseh del država s Skladom kmetijskih zemljišč in gozdov RS, ki upravlja z državnimi gozdovi ter večino izvedenih potrebnih del tudi financira.

Država iz sredstev proračuna zagotavlja delovanje javne gozdarske službe v vseh gozdovih, zagotavlja tudi izplačilo odškodnin zaradi omejevanja uživanja lastninske pravice v gozdovih, ki jih je razglasila za gozdove s posebnim namenom, prispeva k izgradnji gozdnih cest, financira pridobivanje in hranjenje semena gozdnih drevesnih vrst ter v primeru večjih škod po naravnih ujmah ali požarih prispeva k obnovi poškodovanih gozdov.

Razpoložljiva sredstva proračuna naj bi omogočila financiranje in sofinanciranje izvajanja del v obsegu, kot je določen v sprejetih gozdnogospodarskih načrtih. Delež sofinanciranja posameznega izvedenega dela je v sorazmerju s tem, koliko prispeva k splošnim koristim. Država tako financira zlasti dela za preprečevanje in zmanjševanje motenj v delovanju gozdov in dela v varovalnih gozdovih in gozdovih na hudourniških območjih. Financira in sofinancira pretežno le tista dela, ki prispevajo k zagotavljanju javno koristnih funkcij gozdov.

15.2 Cilji, usmeritve in indikatorji

Cilj 1: Financiranje in sofinanciranje vlaganj v gozdove skladno z javnim pomenom posameznih vlaganj v gozdove.

Usmeritev 1: Zagotoviti sredstva proračuna, ki bodo omogočala financiranje in sofinanciranje vlaganj v gozdove v obsegu, ki bo čim bolj približan načrtovanemu.

Usmeritev 2: Sistem financiranja in sofinanciranja čim bolj poenostaviti in ga napraviti bolj razumljivega vsej javnosti.

Indikatorji: delež realiziranih vlaganj v gozdove v primerjavi z načrtovanimi.

Cilj 2: Stabilno financiranje javne gozdarske službe.

Usmeritev: Zagotoviti stabilno financiranje javne gozdarske službe.

Indikatorji: višina sredstev za javno gozdarsko službo.

Cilj 3: Sofinanciranje dejavnosti, ki povečujejo dodano vrednost lesa in drugih proizvodov, pridobljenih iz gozda, ter gospodarskih dejavnosti, ki izkoriščajo nematerialne funkcije gozda – kot prispevek k razvoju podeželja.

Usmeritev: Zagotoviti realizacijo Programa razvoja podeželja.

Indikatorji: delež realizacije programa.

16 DAVČNA POLITIKA

16.1 Stanje

Večina gozdov (preko 80%) v Republiki Sloveniji je v lasti fizičnih oseb. Te v povezavi z gospodarsko rabo gozda plačujejo davek od dohodka (dohodnino) na osnovi pavšalne ocene dohodka – katastrskega dohodka. Z ostalimi gozdovi gospodarijo pravne osebe, katerih dohodek od gozda je obdavčen z davkom od dohodkov pravnih oseb. Gozd kot premoženje v Republiki Sloveniji ni obdavčen.

Za fizične osebe veljajo oprostitve dohodnine za varovalne gozdove, za zemljišča pod neodmerjenimi gozdnimi cestami, pa tudi za dohodke iz naslova državnih pomoči, ki imajo naravo okoljskih plačil ter za odškodnine iz naslova zavarovanja ali iz naslova odprave posledic naravnih nesreč. Dohodnine pa so oproščeni tudi prihodki iz naslova plačil kmetijske politike za namene dolgoročnih vlaganj v gozdove. Za pravne osebe takih oprostitvev ni, res pa je, da pravne osebe na drugi strani izkazujejo dejanske stroške oziroma znižanje dohodkov v primeru izvajanja okolju prijaznih ukrepov ali v primeru škode po naravnih ujmah.

16.2 Cilji, usmeritve

Cilj: Naravnost davčne politike v spodbujanje aktivnejšega, vendar so naravnega, okolju prijaznega gospodarjenja z gozdom.

Usmeritev 1: Zagotoviti davčni sistem, ki bo upošteval rastiščni potencial in večnamenskost gozdov.

Usmeritev 2: Spodbujati izvajanje del, ki so v javnem interesu.

Usmeritev 3: Spodbujati izvajanje gojitvenih in varstvenih del, ki so pomembna za ohranjanje okolja in narave.

Usmeritev 4: Spodbujati ohranjanje varovalnih gozdov in gozdov s posebnim namenom.

Usmeritev 5: Spodbujati vlaganja v gozdove za ohranitev njihove gospodarske funkcije.

Usmeritev 6: Spodbujati večjo rabo lesa.

17 MEDNARODNA DEJAVNOST

Slovensko gozdarstvo je že desetletja zelo aktivno v mednarodnih gozdarskih strokovnih organizacijah in tudi nasploh v mednarodni gozdarski stroki. Tako slovensko gozdarstvo tesno sodeluje s številnimi vladnimi in nevladnimi mednarodnimi organizacijami, na primer z UN-ECE, FAO, IUFRO, Prosilva ipd.

Z vstopom Republike Slovenije v Evropsko unijo (EU) se je mednarodna dejavnost Republike Slovenije še okrepila. Republika Slovenija sodeluje pri uresničevanju nalog EU na področju gozdarstva ter pri številnih projektih EU.

Slovenske gozdarske institucije in organizacije sodelujejo s številnimi sorodnimi ustanovami po svetu in so vključene v številne mednarodne projekte in izmenjave strokovnih delavcev.

Republika Slovenija organizira številne mednarodne gozdarske prireditve, zaradi ohranjenosti gozdov in strokovnega dela z njimi sprejmemo v naših gozdovih tudi veliko mednarodnih ekskurzij.

Mednarodno sodelovanje Republike Slovenije na področju gozda, gozdarstva, lovstva ter varstva narave v gozdnem prostoru bo tudi v prihodnje obsegalo:

- sodelovanje z organi EU pri uresničevanju zakonodaje EU,
- izpolnjevanje mednarodnih konvencij in resolucij, ki jih je sprejela Republika Slovenija,
- delo pri mednarodnih projektih in projektih, sofinanciranih iz tujine, zlasti od EU,
- sodelovanje s sorodnimi institucijami drugih držav,
- sodelovanje s tujimi nevladnimi organizacijami,
- organiziranje mednarodnih strokovnih prireditev.

Posebej zahtevno na tem področju bo obdobje predsedovanja Republike Slovenije EU v prvi polovici leta 2008.

18 PROGRAM UPRAVLJANJA Z DIVJADJO

18.1 Uvod

V primerjavi z večino evropskih držav Republiko Slovenijo odlikuje velika biotska raznovrstnost živalskega sveta. Ohranjanje in izboljševanje biotske raznovrstnosti je naloga sedanjih in prihodnjih generacij. Še posebej je pomembno ohraniti vse avtohtone živalske vrste in njihovo življenjsko okolje, ki skupaj predstavljajo nedeljivo celoto. Zato sta tudi obravnava in ohranjanje divjadi in njihovega okolja skupna naloga gozdarstva in vseh dejavnosti, ki neposredno in posredno vplivajo na divjad oziroma njihovo življenjsko okolje.

Divjad in z njo povezana dejavnost – lovstvo – sta pod drobnogledom širše zainteresirane javnosti in sta predmet nasprotujočih si interesov. Obravnavati ju moramo strokovno, še posebej na področju načrtovanja upravljanja in trajnostnega gospodarjenja z divjadjo, in sicer s precejšnjo mero strpnosti in razumevanja pri usklajevanju nasprotujočih si interesov med interesnimi skupinami in vsemi drugimi uporabniki prostora.

V Republiki Sloveniji so kot divjad opredeljene vrste prostoživečih sesalcev in ptic, ki se lovijo in jih za divjad določa uredba Vlade RS. Upravljanje z divjadjo zagotavlja ekološke, socialne in gospodarske funkcije divjadi in njenega življenjskega prostora ter obsega načrtovanje, ohranjanje, trajnostno gospodarjenje in spremljanje stanja divjadi.

Divjad je lastnina države in z njo upravlja Republika Slovenija. Trajnostno gospodarjenje lahko država pod določenimi pogoji prenese na usposobljeno pravno osebo kot lovsko pravico. Z jasnimi in preglednimi strokovnimi načrtovanjem Zavoda za gozdove Slovenije država usmerja razvoj populacij posameznih vrst divjadi in ukrepanje v njenem življenjskem prostoru v okviru večjih, ekološko zaokroženih območij ter ob sodelovanju vseh souporabnikov prostora. Osnova načrtovanja je spremljanje stanja divjadi in njenih življenjskih ciklov na podlagi objektivnih bioloških indikatorjev (monitoring), tako v populacijah posameznih vrst divjadi kot v njenem okolju (vegetaciji).

18.1.1 Pomen divjadi

Pomen divjadi v družbi se je spreminjal z družbenim razvojem, s spremembami vrednostnega sistema in zavedanjem o pomenu zdravega življenjskega okolja ter varstva in ohranjanja narave. Danes ima divjad poleg gospodarske funkcije tudi socialno (športnorekreacijsko, turistično, izobraževalno in raziskovalno) in še posebej pomembno ekološko funkcijo (ohranjanje biotske raznovrstnosti in naravnega ravnovesja, gospodarjenje z divjadjo, ki temelji na povečevanju pestrosti avtohtonih živalskih vrst in vzpostavljanju biološkega ravnovesja). Lovska pravica že dolgo ni več vezana le na pravico lova in prisvajanje divjadi, temveč vsebuje vedno več elementov, ki so povezani z varovanjem okolja, ohranjanjem narave in varstvom divjadi. S civilizacijskim razvojem je naravovarstveni pomen divjadi postajal vse pomembnejši v primerjavi s pomenom divjadi za posameznika. Temeljna funkcija divjadi tako ni več v zadovoljevanju gospodarsko-ekonomskih interesov kmetijstva in gozdarstva, temveč je divjad del okolja, ki mora biti varovano tako, da so ohranjeni dolgoročni pogoji za človekovo zdravje, počutje in kakovost njegovega življenja. Ohranjati je treba biotsko raznovrstnost ob zagotavljanju trajnostne rabe njenih sestavnih delov. Divjad je zaradi takega pomena za okolje dobila status naravnega bogastva.

18.1.2 Temeljna izhodišča za upravljanje z divjadjo

Za obstoj posamezne populacije divjadi je pomembna soodvisnost z drugimi živalskimi vrstami in njihovim življenjskim okoljem. Na vsako posamezno populacijo vplivajo tako genetske kot socialne značilnosti in številni populacijski parametri, od gostote populacije, spolne in starostne strukture do prirastka in stopnje umrljivosti, ki populaciji določata stopnjo rasti oziroma upadanja. Zato mora smotrno in učinkovito upravljanje brezpogojno upoštevati tako odnose v obravnavani populaciji kot tudi odnose med populacijami ter njihovo medsebojno soodvisnost in povezanost z okoljem. Upravljanje mora temeljiti na poznavanju in upoštevanju zakonitosti, ki uravnavajo življenje osebkov, ki so sestavni del posamezne populacije določene vrste divjadi. Tudi od teh zakonitosti so v veliki meri odvisni odnosi med posamezno populacijo divjadi in njenim okoljem.

Vse prostoživeče živalske vrste so nepogrešljivi sestavni deli ekosistemov, v katere jih je z nešteti soodvisnostmi povezal večtisočletni skupni razvoj. Uničenje katere koli vrste, ki v naravi sestavlja življenjsko skupnost, vedno povzroči motnje v delovanju te skupnosti in s tem v določeni meri lahko ogrozi obstoj ekosistema. Spoznanje o soodvisnosti vsega živega v naravi je temeljno izhodišče upravljanja z divjadjo in njenim življenjskim okoljem.

Življenjski prostor določene vrste divjadi v krajini pa ni določen s potencialno možnostjo populacijske razširjenosti te vrste v krajini, temveč z razpoložljivim prostorom v krajini, glede na prostorsko strukturiranost naravnih in antropogenih elementov. Skrb za naravno ravnovesje, biotsko raznovrstnost in ukrepe ohranjanja biotske raznovrstnosti se torej izvaja in presoja v krajini za določeno vrsto divjadi v okviru možnega in omejenega življenjskega prostora. Novejša znanstvena spoznanja s področja varstva okolja vedno bolj poudarjajo pomen aktivnega varstva divjadi, ki s kontroliranimi in nadzorovanimi posegi v populacije divjadi dosega neprimerno boljše rezultate ohranjanja stabilnih populacij divjadi kot pasivno varstvo, ki zagovarja princip popolnega konservatorstva oziroma naravnega razvoja populacije divjadi na omejenem prostoru. Dejstvo je, da so naravni habitati divjadi zaradi človekovega vpliva večinoma do take mere spremenjeni, da pasivno varstvo ne more prispevati k ohranjanju posamezne vrste. V kulturni krajini

zaradi okrnitve naravnih samoregulacijskih mehanizmov, s katerimi naravni ekosistemi vzdržujejo naravno dinamično ravnovesje med svojimi sestavnimi deli, ti ne morejo več zadovoljivo opravljati svoje funkcije. Republika Slovenija se je zato v skrbi za biotsko raznovrstnost in trajnostni razvoj krajine v širšem smislu odločila za politiko aktivnega varstva divjadi in tudi nekaterih zavarovanih živalskih vrst. Pri tem se posebna pozornost namenja velikim zverem (medvedu, volku in risu), ki so bile v preteklosti v Republiki Sloveniji skoraj iztrebljene, kar se je na žalost zgodilo v večini evropskih držav. Le zaradi naravovarstvene zavesti naših predhodnikov in dolgoročne politike aktivnega varstva je Republika Slovenija ena redkih držav v Evropi, kjer s spodbujanjem principa sobivanja človeka ter divjadi in velikih zveri ohranjamo stabilne populacije. S stalnim monitoringom ugotavljamo, da so populacije divjadi v naši krajini stabilne in vitalne in da smo ena redkih evropskih držav, kjer so zavarovane in ogrožene vrste vključene v prostor in jih zato ni treba varovati v okviru strogo zaščitenih območij. Ker so različni pritiski civilizacije v kulturni krajini okrnili naravne samoregulacijske mehanizme, s katerimi naravni ekosistemi vzdržujejo naravno dinamično ravnovesje med svojimi sestavnimi deli, so nekatere živalske vrste opredeljene kot lovne oziroma so divjad.

18.2 Življenjska območja divjadi v Republiki Sloveniji, usmeritve in pogoji za ohranitev in varstvo divjadi ter njenega življenjskega okolja in zagotavljanje sobivanja s človekom

Usmeritve in pogoji za ohranitev in varstvo divjadi ter njenega življenjskega okolja in zagotavljanje sobivanja s človekom se določijo na podlagi ocene stanja in postavljenih ciljev.

18.2.1 Določitev stanja

Stanje določimo na podlagi kazalnikov kontrolne metode v najširšem pomenu, in sicer:

- trenda številčnosti in prostorske razširjenosti populacij,
- ocene spolne in starostne strukture populacij na podlagi realizacije načrtov odvzema in sistematičnih opazovanj v preteklosti,
- trenda telesnih mas in mas rogovja,
- zdravstvenega stanja posameznih vrst divjadi,
- izgub posameznih vrst divjadi,
- stanja usklajenosti znotraj- in medvrstnih odnosov,
- sprememb v življenjskem okolju posamezne vrste divjadi,
- trendov vpliva posamezne vrste divjadi na gozd in na kmetijske rastline oziroma usklajenosti vrste divjadi z okoljem.

V Republiki Sloveniji so najštevilčnejše vrste parkljastih rastlinojedov. Splošno sta razširjena srnjad in divji prašič, nekoliko manj pa navadni jelen in gams, ki živita v Julijskih in Kamniških Alpah, Karavankah ter nekaterih gozdnatih območjih Pohorja in Dinaridov, jelenjad pa še v predalpskem svetu in v Prekmurju. Številčnost rastlinojede divjadi se je povečevala vse od druge svetovne vojne do zgodnjih devetdesetih letih prejšnjega stoletja, ko se je predvsem povečala številčnost srnjadi in navadnega jelena. Od takrat pa se je njuna številčnost nekoliko zmanjšala. Zmanjšanje je posledica povečanega odvzema z odstrelom, ki je bil tudi posledica škod v gozdovih, zlasti na gozdnem mladju. Alpskega kozoroga najdemo v prostorsko omejenih skupinah v Karavankah in Julijskih Alpah, medtem ko sta dve alohtoni vrsti (damjak in muflon) prisotni v naseljenih, prostorsko omejenih kolonijah posameznih lovišč oziroma skupin lovišč. Številčnost divjega prašiča se je v poznih devetdesetih letih

prejšnjega stoletja zelo hitro povečala. Razlogov je več, ključna razloga pa sta nepravilno poseganje v populacijo z odstrelom in pretirano, neselektivno krmljenje te vrste. Realiziran odstrel rastlinojede divjadi in divjega prašiča že nekaj let ne dosega načrtovanega, zato se populacija stalno povečuje. Prav tako se povečuje tudi areal razširjenosti navadnega jelena in divjega prašiča, saj se pojavljata tudi tam, kjer ju prej ni bilo. Stanje male poljske divjadi (poljska jerebica, poljski zajec, fazan in raca mlakarica) se je po več kot dveh desetletjih regresije začelo rahlo izboljševati.

18.2.2 Temeljni cilji

Temeljni cilji upravljanja z divjadjo so:

- Ohranitev vseh avtohtonih vrst divjadi in drugih prostoživečih živali ter njihovih habitatov. Z zagotavljanjem ustreznega razvoja vsem populacijam se ohranjajo in povečujejo biološka in krajinska pestrost ter stabilnost življenjskih združb.
- Pri vseh vrstah divjadi je cilj stabilna, vitalna (viabilna) populacija naravne spolne in starostne strukture, usklajena z okoljem in s populacijami drugih vrst divjadi.
- Cilj je trajna gospodarska raba vseh lovnih vrst.
- Vzpostavitev in vzdrževanje naravnega ravnovesja v primerih populacij divjadi, ki številčno niso usklajene z življenjskimi možnostmi okolja.
- Preprečevati in povrniti škodo od divjadi in na njej.
- Eden izmed osnovnih pogojev, ki omogočajo preživetje posameznih populacij divjadi, je njihova genetska raznovrstnost, ki se naravno vzdržuje s prehajanjem osebkov med populacijami, zato je treba ohraniti in zagotoviti te naravne povezave.

18.2.3 Določitev ukrepov in usmeritev

Konkretni ukrepi in usmeritve za doseganje ciljev pri upravljanju z vsemi vrstami divjadi se določijo v dolgoročnih in letnih lovskoupravljaljskih načrtih za vsa lovskoupravljaljska območja.

Meje lovskoupravljaljskih območij v največji možni meri upoštevajo predvsem življenjska območja divjadi z velikim arealom gibanja in ključnih vrst, ki zaznamujejo določeno okolje, zato so lovskoupravljaljska območja zaokrožen prostorski okvir načrtovanja. Zaradi možnih naravnih ali umetnih ločnic, različnega okolja in znanih medvrstnih odnosov z drugimi živalskimi vrstami obravnavamo divjad in okolje tudi po ekoloških enotah znotraj lovskoupravljaljskih območij. Kjer je mogoče natančneje določiti območje populacijske razširjenosti za posamezno vrsto, se to obravnava znotraj konkretnega populacijskega območja. Meje se spreminjajo glede na različne težnje spreminjanja številčnosti posameznih vrst oziroma populacij divjadi.

Načrtovani ukrepi in usmeritve se izvajajo s trajnostnim gospodarjenjem z divjadjo, ki obsega:

- ukrepe za ohranjanje, vzdrževanje in izboljšanje življenjskih razmer divjadi,
- ohranjanje in vzdrževanje struktur ustreznega števila divjadi,

- poseganje v populacije z odstrelom zaradi gospodarskih, veterinarsko-sanitarnih, zdravstvenih in drugih posebej utemeljenih razlogov,
- varstvo divjadi z opredeljevanjem in zagotavljanjem mirnih con za divjad,
- izvajanje ukrepov za preprečevanje in povračilo škode, ki jo divjad povzroči v lovišču.

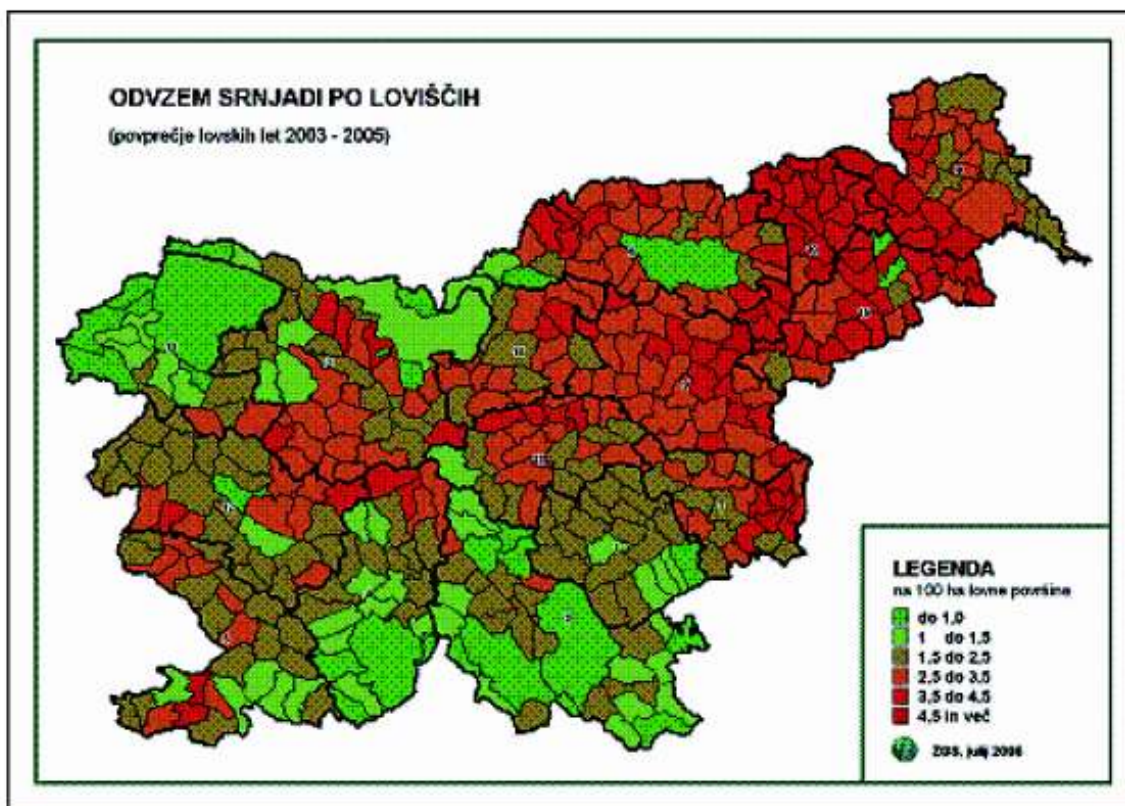
18.2.4 Posamezne vrste divjadi

18.2.4.1 Srna (*Capreolus capreolus* L.)

18.2.4.1.1 Stanje

Srnjad je prisotna skoraj na celotnem ozemlju Republike Slovenije, zato pri njej ne moremo govoriti o določenih življenjskih območjih in širjenju v druga območja. Številčnejša je predvsem v nižinskih predelih, saj ji mozaično prepletanje gozda in travnikov z veliko gozdnih robov nudi najugodnejše bivalne in prehranske možnosti. V teh predelih tudi ni jelenjadi, ki je sicer ekološko bolj konkurenčna vrsta, pred katero se šibkejša in prehransko specialistična srnjad umakne.

Slika 13: Odvzem srnjadi po loviščih na 100 ha lovne površine za obdobje 2003–2005

18.2.4.1.2 Cilji in usmeritve za ohranitev in varstvo srnjadi ter njenega življenjskega okolja in zagotavljanje sobivanja s človekom

Srnjad naj bo prisotna na celotnem ozemlju Republike Slovenije z naravno spolno (1 : 1) in starostno strukturo z dovolj osebkov srednjega starostnega razreda, ki so nosilci populacijske stabilnosti.

S poseganjem v populacijo z odstrelom je treba zagotavljati ugodno starostno, spolno in kakovostno strukturo populacije. Pri tem je treba upoštevati zdravstveno stanje v populaciji in stanje v njenem okolju. Morebitna lokalno neusklajena razmerja med srnjadjo in njenim okoljem se rešujejo s prostorsko razporeditvijo odvzema z odstrelom na podlagi letnega lovskoupravljaljskega načrta ter letnih načrtov lovišč in lovišč s posebnim namenom.

Pri gospodarjenju z gozdom naj se upošteva sonaravno gospodarjenje, tako da se zagotavlja pestra, raznovrstna in predvsem naravna sestava drevesnih in grmovnih vrst vseh razvojnih faz ter omeji nemir v času poleganja mladičev in v času okoljsko neugodnih razmer (kot so zimski čas, čas poplav itd.). Ohranja naj se čim naravnejša krajina z vsemi sestavnimi deli. V negozdnem prostoru naj se na večjih kompleksih monokultur pusti del površin za kritje in poleganje mladičev (žive meje, vodni ekosistemi itd.). Za zagotovitev ohranjanja oziroma izboljšanja bivalnih in prehranskih razmer življenjskega okolja naj se konkretni ukrepi usmerijo predvsem v vzdrževanje travnih površin v večjih gozdnih kompleksih, vzdrževanje grmišč, sadnjo in vzdrževanje plodonosnega drevja ter grmovja, ohranjanje in vzdrževanje gozdnega roba.

Načrtno dopolnilno krmljenje srnjadi razen v izjemnih okoljskih razmerah ni dovoljeno. Dovoljeno je dodajanje soli v spomladanskem času.

Za preprečevanje škode v okolju je najpomembnejši ukrep številčno dovolj velik, strukturno pravilen in pravočasen odstrel. Za učinkovito preprečevanje škode od divjadi pa je potrebna tudi uporaba vseh vrst tehničnih in kemičnih sredstev. Za preprečevanje škode na divjadi se vzpostavljajo vonjalne ograje, silhuete, odsevniki, plašilne naprave na kosilnicah in cestnoprometni znaki ter se osvešča širša javnost.

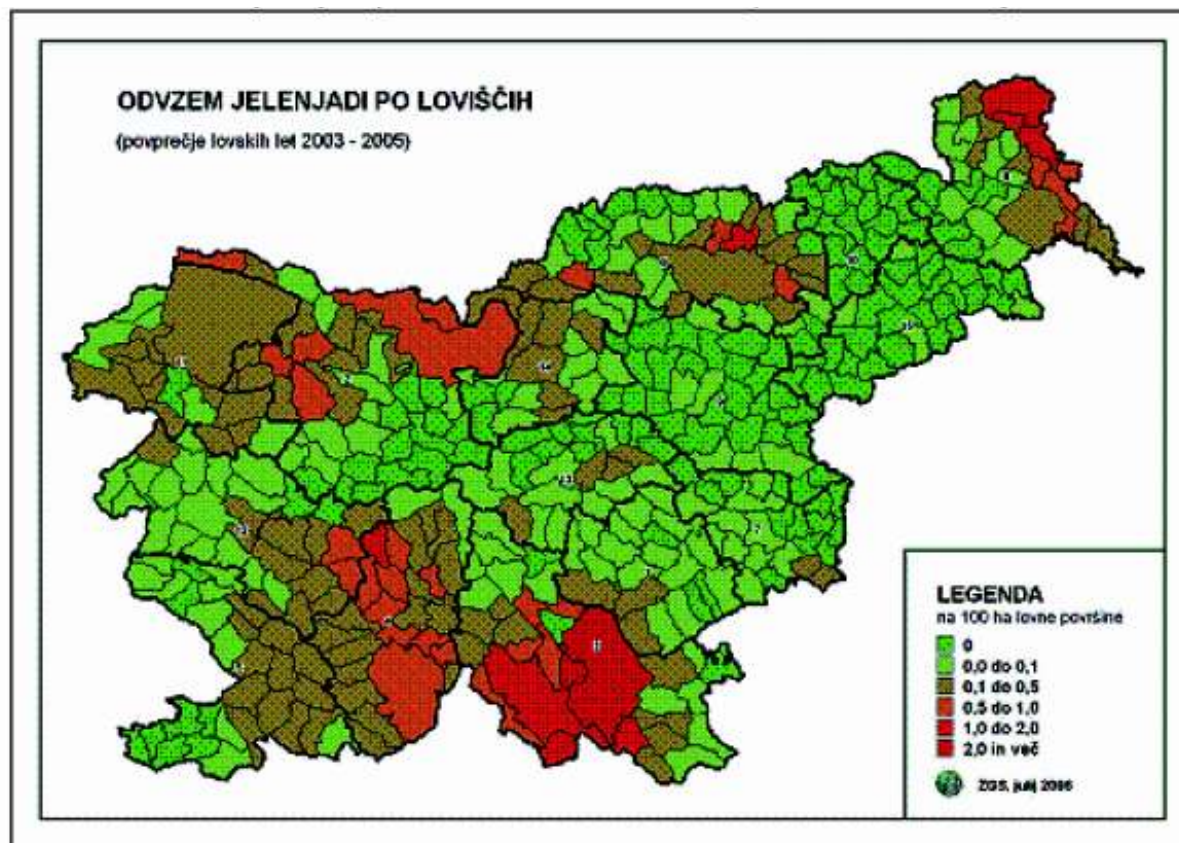
18.2.4.2 Navadni jelen (*Cervus elaphus* L.)

18.2.4.2.1 Stanje

Življenjska območja jelenjadi, ki so hkrati tudi prostorski okvir načrtovanja upravljanja z jelenjadjo, se določijo na podlagi pogostosti pojavljanja oziroma številčnosti:

- populacijska območja jelenjadi pomenijo osrednja območja jelenjadi posameznih populacij: Tolminsko-Bovško, Zahodno visokokraško, Kraško-Vipavsko, Obalno-Brkinsko, Notranjsko, Krimsko, Kočevsko-Belokranjsko, Zasavsko, Prekmursko, Pohorsko, Karavanško (Kamniško, Savinjsko, Koroško) in Jelovško;
- robna območja, kjer se jelenjad pojavlja občasno ali v zelo nizki številčnosti, obravnavamo v okviru populacijskih območij;
- skupine jelenjadi so samostojne in prostorsko ločene od populacijskih območij ter koridorjev;
- koridor zagotavlja nemoten stik jelenjadi med ločenimi populacijskimi območji;
- območja brez jelenjadi so območja, kjer jelenjad nima ustreznih življenjskih razmer in zato tudi ni zaželeno.

Slika 14: Odvzem jelenjadi po loviščih na 100 ha lovne površine za obdobje 2003–2005

18.2.4.2.2 Cilji in usmeritve za ohranitev in varstvo jelenjadi ter njenega življenjskega okolja in zagotavljanje sobivanja s človekom

Odvzem se načrtuje glede na življenjska območja jelenjadi:

- populacijsko območje jelenjadi, v katerih se usmerja populacija enotno, tako da se zagotovi ugodna starostna, spolna in kakovostna struktura. Pri tem je treba upoštevati zdravstveno stanje v populaciji in stanje v njenem okolju oziroma nosilno sposobnost okolja;
- robna območja, v katerih se usmerja populacija v okviru posameznih populacijskih območij. Razvoj populacije se tu usmerja z višino odvzema ter predvsem s starostno in spolno strukturo, ki od strukture v konkretnem populacijskem območju lahko odstopata. Želena smer razvoja tu dosegamo tudi s pospeševanjem ali zaviranjem biemeliorativnih in biotehniških del;
- skupine jelenjadi, v katerih se usmerja populacija z odstrelom, ki mora biti izveden v spolnem razmerju 1 : 1;
- koridorji, kjer so posegi v populacijo z odstrelom praviloma zelo omejeni ali v primeru natančneje določljivih mest (podvozi, nadvozi, doline, grebeni ...) nedopustni;
- območja brez jelenjadi, kjer se jelenjadi ne dopustita niti širitev niti dolgotrajnejše zadrževanje.

Pri gospodarjenju z gozdom naj se upošteva sonaravno gospodarjenje, tako da se zagotavlja pestra naravna sestava drevesnih in grmovnih vrst vseh razvojnih faz ter zmanjša nemir v času poganjanja mladičev in v času okoljsko neugodnih razmer (predvsem v zimskem času, v času poplav ipd.). Ohranja naj se čim naravnejša krajina z vsemi sestavnimi deli. V negozdnem prostoru naj se na večjih kompleksih monokultur pusti del površin za kritje in poganjanje mladičev (žive meje, vodni ekosistemi itd.). Za zagotovitev ohranjanja oziroma iz-

boljšanja bivalnih in prehranskih razmer življenjskega okolja naj se konkretni ukrepi usmerijo predvsem v:

- pašne površine: ohranjanje, vzdrževanje, ponovne vzpostavitve in osnovanje novih pašnih površin spadajo med najpomembnejše biomeliorativne ukrepe za jelenjad. Te površine naj v krajini, kjer je gozda več kot 55 odstotkov, znašajo najmanj 0,5 odstotka lovne površine;

- zimovališča: njihova lega mora biti opredeljena v gozdnogospodarskih načrtih enot in lovskoupravljavskih načrtih, kjer so predvidena tudi dela za vzdrževanje grmišč z namenom izboljšanja prehranskih in bivalnih razmer za jelenjad. Zaradi zagotovitve miru se lahko od 1. decembra do konca zimskih razmer tu izvaja le individualni lov ter zimski posek za krmo, druga dela pa le v soglasju z Zavodom za gozdove;

- kaluže in druge vodne vire: (v območjih jelenjadi), predvsem tam, kjer ni površinskih vod (kraški tereni), je treba vzdrževati vsaj 3 kaluže/1000 ha. Pri tem je treba preprečiti dostop soli v vodo. Vzdrževanje teh objektov se mora izvajati v poznem poletju;

- krmne njive: pomagajo zmanjševati pritisk jelenjadi na naravno rastje, zato so dobrodošel pripomoček pri uravnavanju usklajenosti jelenjadi z okoljem;

- zimsko sečnjo: sečnja se po predhodni označbi za posek izvede v zimskem času v okolici zimovališč in z njo izboljšujemo prehranske razmere za jelenjad;

- krmljenje: krmljenje jelenjadi je dovoljeno le v izjemnih okoljskih razmerah oziroma z namenom zmanjšanja škode na gozdnih in kmetijskih površinah ter za namene opazovanja in lažjega odstrela. Krmimo v višini in strukturi, ki je določena z lovskoupravljavskim načrtom. Močna škrobna krma (koruza, žita, kostanj, želod, briketi) naj se polaga v poznih poletnih in jesenskih mesecih, sočna (okopavine, tropine, silaža, sadje) in voluminozna krma (seno, vejniki, pesni rezanci) pa v zimskih in spomladanskih mesecih.

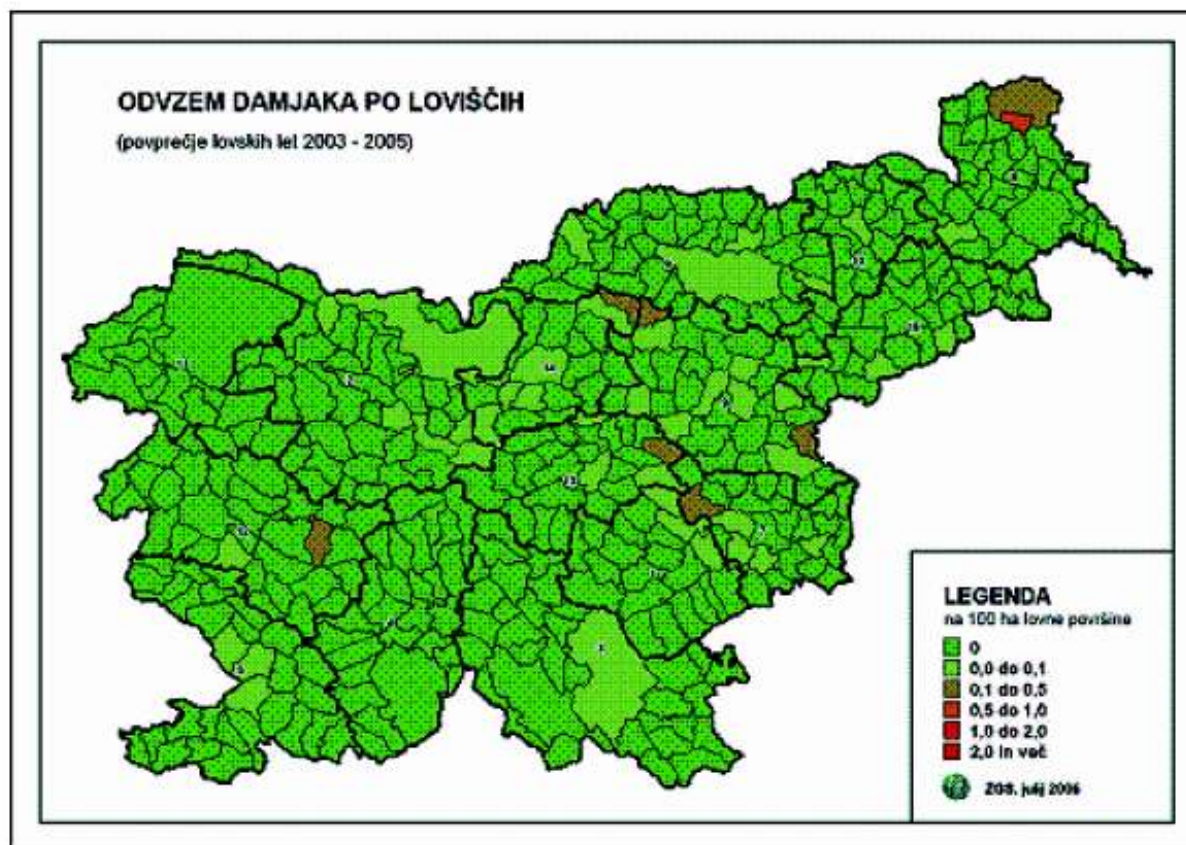
Za preprečevanje škode v okolju je najpomembnejši ukrep številčno dovolj velik, strukturno pravilen in pravočasen odvzem z odstrelom. Za učinkovito preprečevanje škode od divjadi pa je potrebna tudi uporaba vseh vrst tehničnih in kemičnih sredstev. Za preprečevanje škod na divjadi se vzpostavljajo vonjalne ograje, silhete, odsevniki, plašilne naprave na kosilnicah in cestnoprometni znaki ter se ozavešča širša javnost.

18.2.4.3 Damjak (Dama dama L.)

18.2.4.3.1 Stanje

Damjak je v Republiki Sloveniji naseljena alohtona vrsta. Damjake obravnavamo enotno v okviru njihovih populacijskih območij oziroma naselitev: Pohorje, Goričko, Posavje (Boštanj, Krakovski gozd), Kras in Šaleška dolina.

Slika 15: Odvzem damjaka po loviščih na 100 ha lovne površine za obdobje 2003–2005

18.2.4.3.2 Cilji in usmeritve za ohranitev in varstvo damjaka ter njegovega življenjskega okolja in zagotavljanje sobivanja s človekom

Zaradi ohranjenega naravnega okolja in možnih negativnih vplivov naseljene vrste na okolje, se obstoječa območja naselitve damjaka prostorsko ne smejo širiti.

S posegom v vse populacije z odstrelom je treba zagotavljati višino in strukturo, ki onemogoča številčno oziroma prostorsko širjenje te vrste. V predelih, kjer vrsta povzroča okoljske probleme ali predstavlja konkurenco avtohtonim vrstam, je treba zagotoviti njeno izločitev iz okolja.

Dodajanje in vnašanje damjaka v prosto naravo v Republiko Slovenijo ni dovoljeno.

Pri gospodarjenju z gozdom naj se upošteva sonaravno gospodarjenje, tako da se zagotavlja pestra, naravna sestava drevesnih in grmovnih vrst vseh razvojnih faz ter zmanjša nemir v zimskem času in v času poganja mladičev. Ohranja naj se čim naravnejša krajina z vsemi sestavnimi deli. V negozdnem prostoru naj se na večjih kompleksih monokultur pusti del površin za kritje in poganje mladičev (žive meje, vodni ekosistemi itd.). Za zagotovitev ohranjanja oziroma izboljšanja bivalnih in prehranskih razmer življenjskega okolja naj se konkretni ukrepi usmerijo predvsem v vzdrževanje travnih površin v večjih gozdnih kompleksih, vzdrževanje grmišč, sadnjo, vzdrževanje plodonosnega drevja in grmovja ter ohranjanje in vzdrževanje gozdnega roba.

Krmljenje damjaka ni dovoljeno.

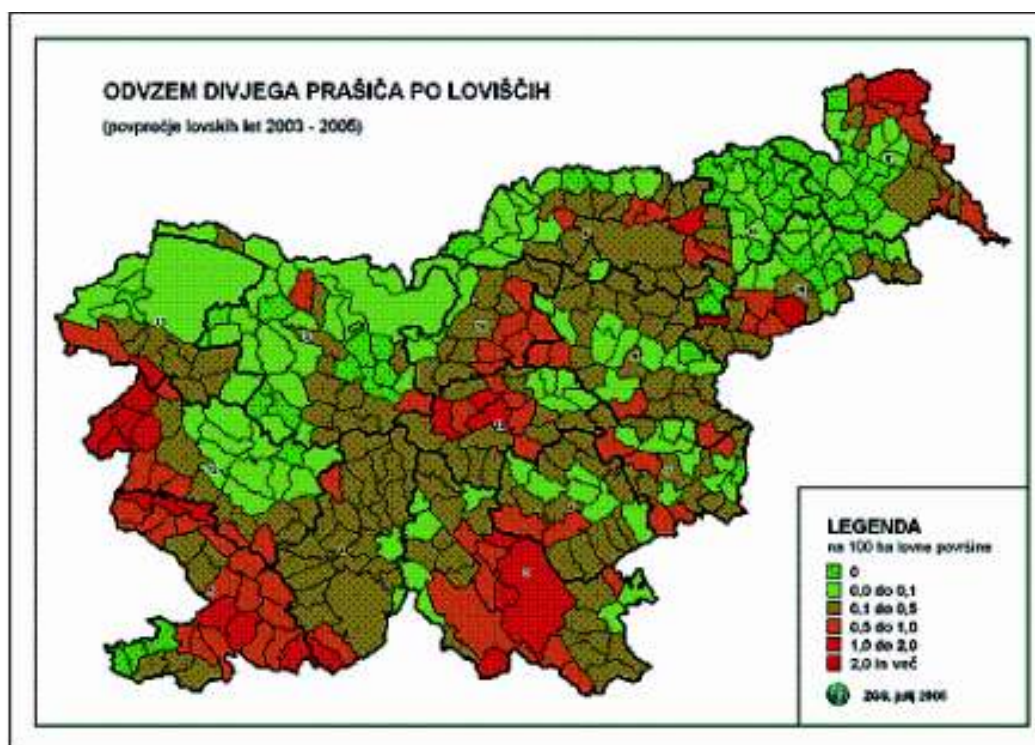
Za preprečevanje škode v okolju je najpomembnejši ukrep številčno dovolj velik, strukturno pravilen in pravočasen odstrel. Za učinkovito preprečevanje škod od divjadi pa je potrebna tudi uporaba vseh vrst tehničnih in kemičnih sredstev. Za preprečevanje škode na divjadi se vzpostavljajo vonjalne ograje, silhuete, odsevniki, plašilne naprave na kosilnicah in cestnoprometni znaki ter se ozavešča širša javnost.

18.2.4.4 Divji prašič (*Sus scrofa* L.)

18.2.4.4.1 Stanje

Divji prašič je prisoten na večjem delu ozemlja Republike Slovenije in zaradi trenda širjenja ne moremo govoriti o posameznih populacijah.

Slika 16: Odvzem divjega prašiča po loviščih na 100 ha lovne površine za obdobje 2003–2005

18.2.4.4.2 Cilji in usmeritve za ohranitev in varstvo divjega prašiča ter njegovega življenjskega okolja in zagotavljanje sobivanja s človekom

Z višino, strukturo, prostorsko in časovno dinamiko odvzema z odstrelom je treba nadzorovati in omejevati obseg škode na tako raven, ki bo zagotavljala sobivanje te divjadi s človekom. Lokalno neusklajena razmerja se rešujejo s prostorsko razporeditvijo odstrela na podlagi letnega lovskoupravljaljskega načrta.

Pri gospodarjenju z gozdom naj se upošteva sonaravno gospodarjenje, tako da se zagotavlja pestra, naravna sestava drevesnih in grmovnih vrst vseh razvojnih faz. Ohranja naj se čim naravnejša krajina z vsemi sestavnimi deli. Za zagotovitev ohranjanja oziroma izboljšanja bivalnih in prehranskih razmer v življenjskem okolju naj se konkretni ukrepi usmerijo

predvsem v vzdrževanje grmišč, sadnjo, vzdrževanje plodonosnega drevja in grmovja ter obdelavo krmnih in pridelovalnih njiv.

Krmljenje je dovoljeno, vendar mora biti usmerjeno le v privabljanje za lažje doseganje višine in strukture načrtovanega odvzema z odstrelom. Krmi se samo z močno krmo. V osrednjem življenjskem območju rjavega medveda morajo biti krmišča praviloma vsaj 2 km oddaljena od sklenjenih naselij in predelov s poudarjeno turistično in rekreativno funkcijo. Na širšem območju rastišč divjega petelina in ruševca krmljenje divjega prašiča ni dovoljeno.

Najpomembnejši ukrep za preprečevanje škod je številčno dovolj velik in strukturno pravi- len odvzem z odstrelom, tudi s poseganjem v rodni del populacije. Drugi ukrepi so tehnična in kemična zaščita kmetijskih površin, predvsem tam, kjer so škode bolj pogoste in obsežne.

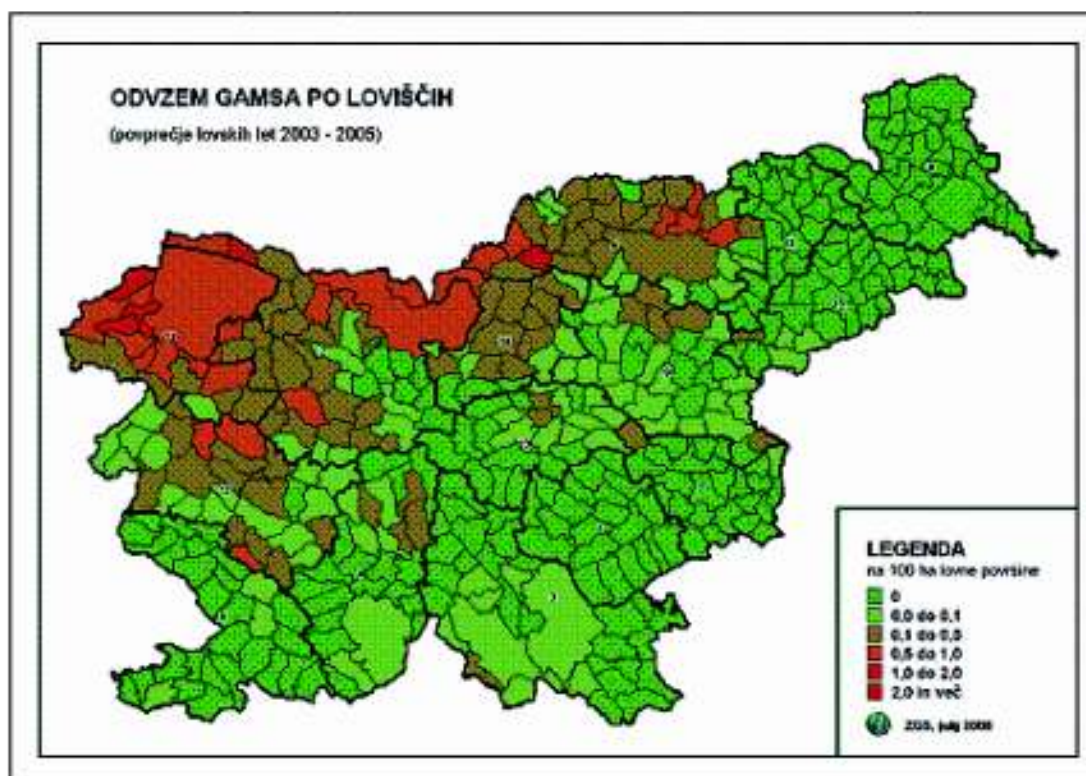
18.2.4.5 Gams (*Rupicapra rupicapra* L.)

18.2.4.5.1 Stanje

Gamse obravnavamo enotno v okviru njihovih populacijskih območij. Populacijska območja delimo na:

- velika populacijska območja, kjer so na velikih strnjenih površinah gamsi bolj ali manj enakomerno prostorsko razporejeni. Taka populacijska območja (populacije) so triglavska, karavanška (kamniška, savinjska, koroška) in pohorska populacija;
- manjša populacijska območja, kjer so na manjših površinah gamsi tudi neenakomerno prostorsko porazdeljeni, vendar medsebojno še vedno povezani. Taka populacijska območja (populacije) so nanoška, trnovsko-idrijska, jelovška, iška, kolpska, dolomitska, zasavsko-posavska in snežniška populacija;
- skupine gamsov, ki so bolj ali manj izolirani tropi gamsov velikosti manj kot 50 osebkov.

Slika 17: Odvzem gamsa po loviščih na 100 ha lovne površine za obdobje 2003–2005

18.2.4.5.2 Cilji in usmeritve za ohranitev in varstvo gamsa ter njegovega življenjskega okolja in zagotavljanje sobivanja s človekom

Upravljanje je praviloma enako za manjša in večja populacijska območja, za skupine gamsov pa se upravljanje razlikuje predvsem v smislu doslednega varovanja rodne delo populacije, razen slabotnih osebkov. Odstrel v starejših starostnih razredih se lahko nadomesti z odstrelom v prvem starostnem razredu. Prepovedan je odstrel posameznih osebkov, ki migrirajo med populacijskimi enotami. Ti gamsi namreč vzdržujejo socialne stike in bogatijo genski fond med posameznimi populacijami oziroma med podobmočji in območji.

V času, ko je gams najranljivejši (to je v obdobju poleganja mladičev in prezimovanja), je potrebno in pomembno zagotoviti mir. Zimovališča morajo biti lokacijsko opredeljena v gozdnogospodarskih in lovskoupravljaljskih načrtih. Poseben poudarek je treba nameniti ohranjanju gozdnih jas, presek, gozdnemu robu in vzdrževanju določenega števila iglavcev v grmovnem sloju grmišč. Na večini gora v sredogorju, kjer je gozdna meja antropogenega izvora, so goličave pomemben del gamsovega življenjskega prostora, zato naj se s čiščenjem ohranjajo. Vendar s tem ukrepom ne smemo ogrozati varovalne funkcije gozda.

Načrtno dopolnilno krmljenje gamsa ni potrebno in ni dovoljeno, dovoljeno je le dodajanje soli v spomladanskem času.

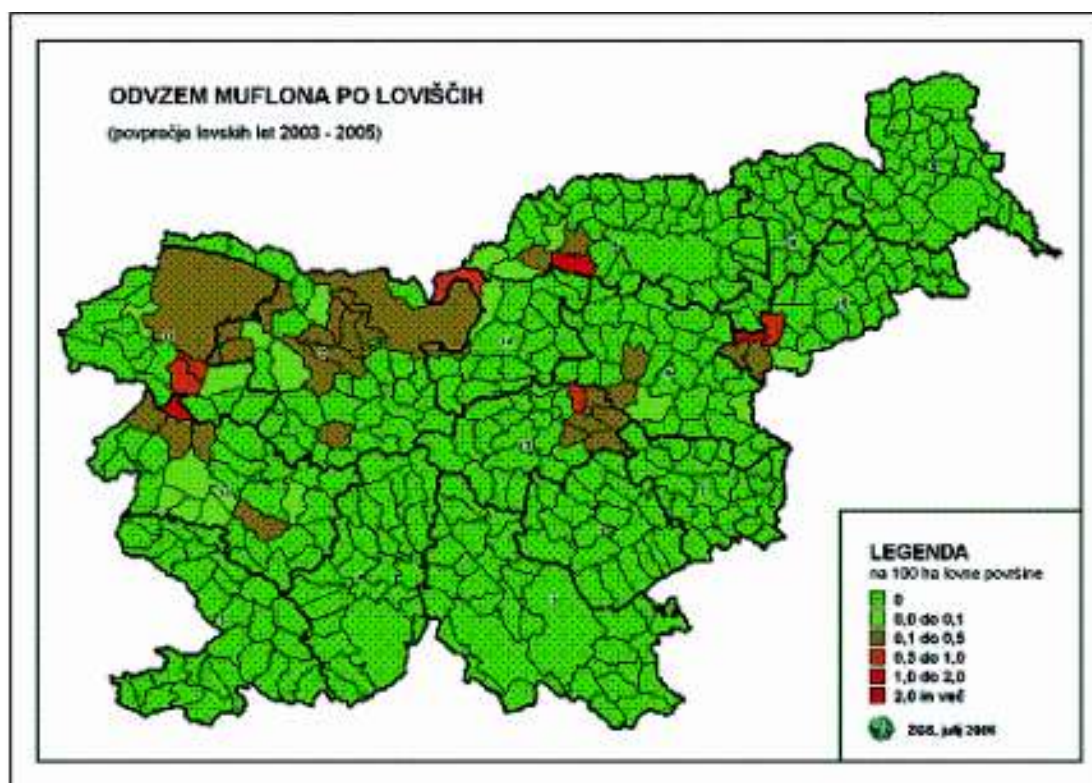
Gamsi ne povzročajo škode v takem obsegu, da bi bili potrebni zaščitni ukrepi v okolju.

18.2.4.6 Muflon (*Ovis ammon (aries)* musimon Schrabber.)

18.2.4.6.1 Stanje

Muflon je v Republiki Sloveniji naseljena alohtona vrsta. Obravnavamo ga enotno v okviru njegovih populacijskih območij: kolonije v Ljubinju, Mostu na Soči, Trnovskem gozdu, Vrsniku, na Kriški gori, Tolstem vrhu in Potoški gori, na Dobrči, v Kamniški Bistrici, Bohinju, na Pokljuki in Mežaklji, na Jelovici, v Dolomitih, na Šmarni gori, v Hrastniku in Trbovljah, v Radečah - Dobovcu in Podkumu, na Boču, Uršlji gori, Šmohorju in Podolševi.

Slika 18: Odvzem muflona po loviščih na 100 ha lovne površine za obdobje 2003–2005

18.2.4.6.2 Cilji in usmeritve za ohranitev in varstvo gamsa ter njegovega življenjskega okolja in zagotavljanje sobivanja s človekom

Zaradi ohranjenega naravnega okolja in možnih negativnih vplivov naseljene vrste na okolje, se obstoječa območja populacij oziroma kolonij prostorsko ne smejo širiti.

Z odvzemom je v populacijah oziroma kolonijah treba zagotavljati višino in strukturo, ki onemogoča številčno oziroma prostorsko širjenje te vrste. V predelih, kjer vrsta povzroča okoljske probleme ali predstavlja konkurenco avtohtonim vrstam, je treba zagotoviti njeno izločitev iz okolja. Dodajanje in vnašanje muflona v prosto naravo v Republiki Sloveniji ni dovoljeno.

Pri gospodarjenju z gozdom naj se upošteva sonaravno gospodarjenje, tako da se zagotavlja pestra, naravna sestava drevesnih in grmovnih vrst vseh razvojnih faz ter zmanjša nemir v zimskem času in v času poganjanja mladičev. Ohranja naj se čim naravnejša krajina z vsemi sestavnimi deli. V negozdnem prostoru naj se na večjih kompleksih monokultur pusti del površin za kritje in poganjanje mladičev (žive meje, vodni ekosistemi itd.). Za zagotovitev ohranjanja oziroma izboljšanja bivalnih in prehranskih razmer življenjskega okolja naj se konkretni ukrepi usmerijo predvsem v vzdrževanje travnih površin v večjih gozdnih kompleksih, vzdrževanje grmišč, sadnjo in vzdrževanje plodonosnega drevja in grmovja ter ohranjanje in vzdrževanje gozdnega roba.

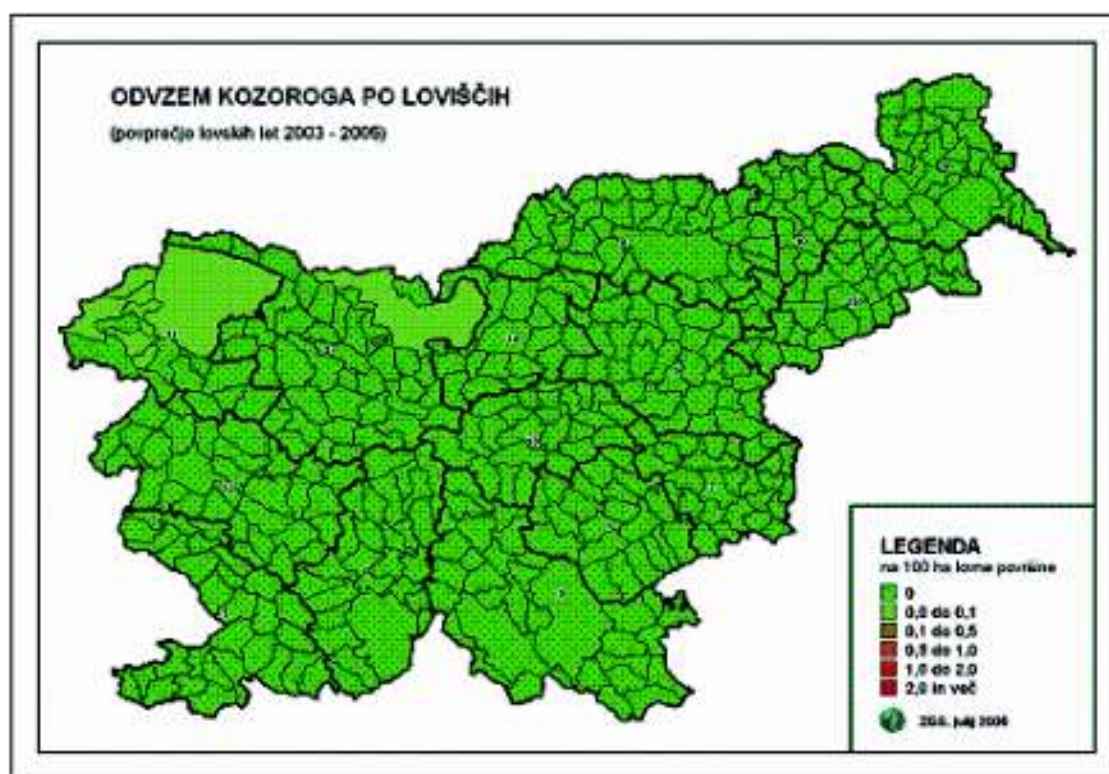
Za preprečevanje škode v okolju je najpomembnejši ukrep številčno dovolj velik ter strukturno pravilen in pravočasen odstrel. Za učinkovito preprečevanje škode od divjadi pa je potrebna tudi uporaba vseh vrst tehničnih in kemičnih sredstev – vonjalne ograje, silhete, odsevniki, plašilne naprave na kosilnicah in cestnoprometni znaki.

18.2.4.7 Alpski kozorog (*Capra hircus ibex* L.)

18.2.4.7.1 Stanje

Alpskega kozoroga obravnavamo enotno v okviru njegovih populacijskih območij oziroma manjših skupin. Populacijska območja oziroma kolonije kozoroga v Republiki Sloveniji so na Brani in Macesnovcu, v Bovcu in Logu pod Mangartom ter v Triglavskem pogorju.

Slika 19: Odvzem alpskega kozoroga po loviščih na 100 ha lovne površine v obdobju 2003–2005

18.2.4.7.2 Cilji in usmeritve za ohranitev in varstvo alpskega kozoroga ter njegovega življenjskega okolja in zagotavljanje sobivanja s človekom

Namen upravljanja z alpskim kozorogom je ohranitev dosedanjih kolonij, ki so ponekod že na meji populacijskega minimuma. Zato se z odvzemom posega samo med stare oziroma »prestorele«
kozle in koze ter med bolne in telesno podpopvprečne osebke (sanitarni odvzem predvsem zaradi pojava garij). Srednji starostni razred varujemo v največji meri. Višina odvzema naj praviloma ne bo višja od polovice letnega prirastka.

V času, ko je kozorog najranljivejši (v obdobju poleanja mladičev in v času prezimovanja), je potrebno in pomembno zagotoviti mir. Krmljenje kozorogov ni potrebno, dovoljeno je dodajanje soli v spomladanskem času.

Alpski kozorogi ne povzročajo škode v takem obsegu, da bi bili potrebni zaščitni ukrepi v okolju.

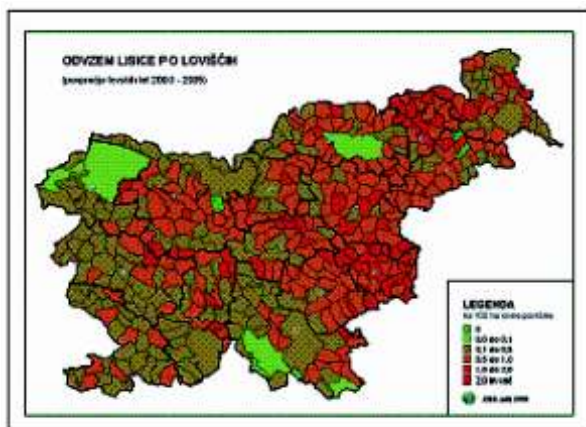
18.2.4.8 Druge vrste

Med druge vrste uvrščamo vrste malih zveri in male divjadi, od katerih natančneje obravnavamo v nadaljevanju le tiste, ki so v Republiki Sloveniji najpogostejše oziroma gospodarsko pomembnejše, čeprav veljajo usmeritve za ohranitev in varstvo drugih vrst ter njihovega življenjskega okolja in zagotavljanje sobivanja s človekom tudi za tiste vrste divjadi, ki niso neposredno omenjene.

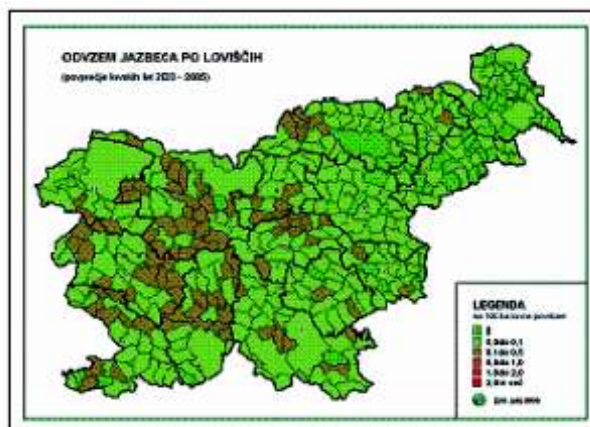
18.2.4.8.1 Lisica (*Vulpes vulpes* L.) in jazbec (*Meles meles* L.)

Lisica in jazbec sta prisotna praktično po vsej Republiki Sloveniji in ne moremo govoriti o posameznih populacijah.

Slika 21: Odvzem lisice po loviščih na 100 ha lovne površine za obdobje 2003–2005

Slika 22: Odvzem jazbeca po loviščih na 100 ha lovne površine za obdobje 2003–2005

Številčnost vrst malih zveri uravnavamo le z višino odvzema, kar pomeni, da niso potrebne dodatne omejitve poseganja po spolni in starostni strukturi. Načrtovanje odvzema avtohtonih vrst malih zveri temelji na intenzivnem spremljanju njihove številčnosti, zdravstvenega stanja in njihove usklajenosti z življenjskim okoljem, predvsem pa tudi na medvrstnih odnosih – do male divjadi in gozdnih kur. Čas vzreje mladičev naj se primerno upošteva pri lovu na vrste malih zveri.

Posebna pozornost naj se posveča tudi v poseganje neavtohtonih populacij malih zveri (rakunji pes ...), pri katerih je odvzem praviloma neomejen, saj lahko s svojo prisotnostjo slabšajo življenjske pogoje avtohtonim vrstam. Še posebno je treba spoštovati ukrepe za zagotavljanje zdravstvenega stanja lisic (veterinarski pregledi uplenjenih živali, peroralno cepljenje).

Življenjski prostor za male zveri je mogoče izboljšati z biomeliorativnimi in biotehničnimi deli, ki se izvajajo tudi za druge vrste divjadi, in sicer predvsem z vzdrževanjem vodnih virov v gozdu, sadnjo in vzdrževanjem plodonosnega drevja in grmovja, ohranjanjem in nego biotopa, pomembnega za ohranjanje in razvoj ogroženih vrst (zatočišče – ekocelica), varovanjem dreves z dupli in večjimi gnezdi, zaščito markirnih dreves, puščanjem plodonosnega drevja in več odmrle biomase v predelih aktivnih jazbin in lisičin.

Krmišča – mrhovišča za lisice morajo biti najmanj 500 m oddaljena od naselij. Pri tem mora biti zagotovljeno spoštovanje vseh fitosanitarnih ukrepov.

18.2.4.8.2 Poljski zajec (*Lepus europaeus* Pallas), fazan (*Phasianus colchicus* L.) in raca mlakarica (*Anas platyrhynchos* L.)

Poljski zajec in fazan sta v Republiki Sloveniji prisotna predvsem v nižinskih predelih, kjer prevladujejo travne in druge obdelovalne površine.

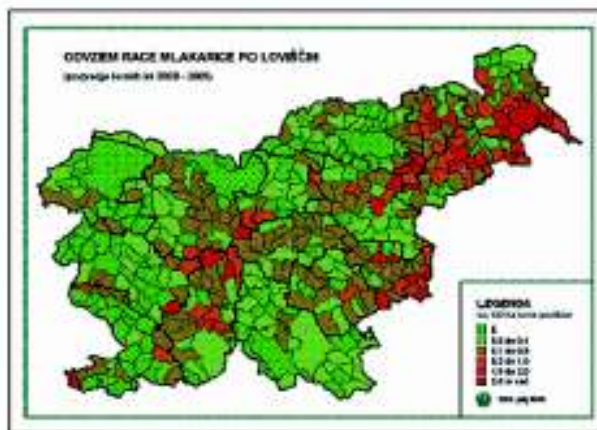
Slika 23: Odvzem poljskega zajca po loviščih na 100 ha lovne površine za obdobje 2003–2005

Slika 24: Odvzem fazana po loviščih na 100 ha lovne površine za obdobje 2003–2005

Slika 25: Odvzem rase mlakarice po loviščih na 100 ha lovne površine za obdobje 2003–2005

Raca mlakarica je v Republiki Sloveniji pogosta vrsta in je vezana predvsem na vodne površine. Najpogosteje jo srečamo v nižinskih predelih Republike Slovenije.

Višine odvzema, določene z letnimi lovskoupravljaljskimi načrti, praviloma ni dovoljeno presegati. Dodatne omejitve glede poseganja v spolno in starostno strukturo niso potrebne (in tudi niso izvedljive). Izjema je fazan, pri katerem je odvzem fazank povsod, razen v loviščih z intenzivno vzrejo, prepovedan. Upravljanje z malo divjadjo je treba usklajevati z intenzivno spremljavo nihanja velikosti populacij v daljšem časovnem obdobju (podatki o odvzemu in ugotovljenih izgubah v obdobju 10 let).

Ob ugotovljenem stalnem upadanju številčnosti katere od vrst male divjadi je treba načrtovati popolno zaščito te vrste (manjše območje, lovskoupravljavsko območje, Republika Slovenija). V primeru izrednih dogodkov (na primer poplave) v življenjskem prostoru male divjadi je za tekoče lovsko leto lov na tem območju prepovedan. Praviloma se lovi v enem lovskem letu na površini, ki je v smislu kolobarjenja v tistem lovskem letu namenjena lovu, praviloma le enkrat.

Pred dodajanjem katere koli vrste male divjadi je smiselno opraviti presojo vpliva na okolje. Umetna reja in dodajanje fazana, ne da bi bile pripravljene ustrezne površine za življenje, ne koristita naravnim populacijam, zato je taka reja namenjena predvsem lovu. Količina načrtovane divjadi za dodajanje v lovišče se načrtuje z letnim lovskoupravljavskim načrtom in se izvaja le na površinah z vnaprej pripravljenimi pogoji za življenje teh vrst.

Življenjski prostor male divjadi je pretežno kmetijska pokrajina z ostanki naravne vegetacije. Ukrepi, predvideni v nadaljevanju, so tako namenjeni izvajanju tudi v negozdnem prostoru. Tu se pogoji za življenje zaradi intenzivnega velikopovršinskega gojenja kmetijskih kultur hitro poslabšujejo. Zato je treba z izvajanjem ukrepov slediti cilju povečevanja velikosti naravnih populacij z izboljšanjem življenjskega okolja ter vzpostavljanjem naravnega ravnovesja med njimi, saj je očitna povezava med naraščanjem številčnosti nekaterih naravnih plenilcev iz vrst malih zveri (lisica, kuna belica) ter upadanjem številčnosti male divjadi (poljski zajec, fazan, poljska jerebica). Ukrepi za izboljšanje življenjskega prostora za malo divjad in s tem doseganje naravnega povečanja številčnosti male divjadi naj bodo usmerjeni v vzdrževanje grmišč (remiz) in obrečnih pasov, vzdrževanje vodnih virov v gozdu, sadnjo in vzdrževanje plodonosnega drevja in grmovja ter ohranjanje in vzdrževanje biotopa, pomembnega za obstanek in razvoj ogroženih vrst. Z gozdnogospodarskimi in biomeliorativnimi ukrepi je treba oblikovati in puščati podrast v ostankih avtohtone vegetacije (skupine gozdnega drevja, gozdni rob ...), predvsem v nižinskem svetu Republike Slovenije. Posebej pomembno je vzdrževanje živih mej, omejkov in posameznih drevesnih silakov v agrarni krajini.

Zimsko krmljenje je, glede na upadanje številčnosti male divjadi, dobrodošel ukrep. Krmi se na večjem območju in z dovolj velikim številom krmišč s koruzo, korenjem, repo, gomolji in drugimi plodovi ipd. Krmljenje male divjadi je najbolj smiselno v okolici naravnih remiz oziroma oblikovanega okolja za vse vrste male divjadi.

Vsako posamezno lovišče, ki upravlja z malo divjadjo, naj izloči optimalno površino za življenje male divjadi. Na tej površini se lovi le na eni tretjini površine, na dveh tretjinah pa ne. Na površinah, kjer se mala divjad ne lovi, se z ukrepi zagotavlja vzdrževanje življenjskega okolja in ustvarjanja tako imenovanih mirnih con. Tovrstne površine (kolobarjenje) se izločajo za dobo najmanj dveh let. S spremljavo gibanja številčnosti male divjadi se razmerje med lovno in nelovno površino lahko spreminja, zato se to razmerje površin in okvirne lokacije določi z vsakoletnim lovskoupravljavskim načrtom območja, konkretne lokacije pa z letnim načrtom lovišča.

Št. 323-01/91-2/42

Ljubljana, dne 20. novembra 2007

EPA 1598-IV

Predsednik
Državnega zbora
Republike Slovenije
France Cukjati, dr. med., l.r.